

Palócföld

IRODALMI, MŰVÉSZETI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

LXVIII. évfolyam 2022/2.

MIKSZÁTH 175
SALGÓTARJÁN 100 ÉVE VÁROS

KÉPZŐMŰVÉSZET
Dávid Zsuzsanna

TARTALOMJEGYZÉK

SZÉPIRODALOM

Simek Valéria versei	3
Fecske Csaba: Ez a ház eladó	4
Jóna Dávid versei	10
Szentjánosi Csaba: Békét kérő vers	15
Oravecz Tibor versei	21
Balajthy Ferenc versei	38
Csák Gyöngyi versei	45
Uraky Noémi versei	51

KÉPZŐMŰVÉSZET

Mikóczy Dénes: Dávid Zsuzsanna <i>Mi jelünk a Kereszt!</i> című kiállításának megnyitója	12
--	----

SALGÓTARJÁN 100

Juhász László: <i>Őrizzük emlékeinket...</i> című kiállítás megnyitója	16
Baráthi Ottó: 50 év a 100 éves Salgótarján városában (1. rész)	24
Csongrády Béla–Andó Ákos: Színház, s abból könyv született	75

PORTRÉ

Ádám Tamás: Hordalékanyagba, iszapba ágyazott bagolycsontváz – Interjú Schrammel Imre kerámikussal	39
--	----

PALÓC KONYHA

Nagy Zsófia: Aratási emlékek és ételek	46
--	----

HELYTÖRTÉNET

Nagy Angela–Nagy László: A Szent Jobb és az 1939-es észak-magyarországi országjárása	53
--	----

NÉZŐPONT

Pásztor Éva: „ <i>Ki vágja ki az anyafákat?</i> ” – Katona Ágota költői estje	67
---	----

SZEMLE

Róna Z. Péter: Tanúságtétel –Ádám Tamás: <i>Hegyi beszéd</i>	87
Pásztor Éva: <i>Mauks Kornélia: Sógorom, Mikszáth Kálmán</i>	92
Csongrády Béla: Egy becsülendő életpálya újabb állomása Bogdán Péter – Fejős László – Molnár István Gábor – Setét Jenő: <i>Roma reprezentáció Magyarország közzterein</i>	95
Baráthi Ottó: „Költészetét a börtön teljesítette ki” – Priska József Tamás: <i>Lesz majd neved – Kiszarkas összegyűjtött versei</i>	99
Bakonyi István: <i>Könyörgés, márciusi hóban</i> – Petrőczy Éva összegyűjtött versei	104
Zentai László: Részesei vagyunk-e a világ bohózatának? – Alapvetések Hegyi Ferenc: <i>Burleszk</i> című regényéről	107

SIMEK VALÉRIA

Szállást keres

Kislányos arcvonásaid
rásimultak a tájra.
A hullámzó mezők
meghozták mosolygásod,
ajkadon zöld lombú
igékkel, mesékkel.
A felszántott kertben
kötényedből magot szórtál
a fakadó tavasznak.
Kigombolt lélekkel szabadon
szaladtak veled gyermekéveid.
Kiragyogtál egy vadvirág-
levélen dajkált vízcseppből.
Keringtek benned a bálók,
búcsúk, az önfeledt majálisok.
Most szürcsölgeted a múltat,
mint az illatos teát.
Szállást keres éneked
szívemben, csak ne múlna
el melengető fényed.

Szalmaszagú nyár

Az udvar végében a zsongó
nyári csendben a diófa
alatt üldögélsz. Melletted
púposan áll a szalmakazal,
mintha csépléskor a nappalok
forróságát is belerakták volna.
Innen kitágul a hullámos
dombvidék. Itt merészeket és
nagyokat gondolsz.
Ide folyik a csend a hegyekről.
Kutyád tisztességgel megugat,
alig enged hozzád.
Meleg öleléssel átfogsz, és
titkosan egymásra nézünk.
A nyár ölében a padon
melléd ülök, és együtt hallgatjuk
a falu felől érkező harangszót.

Orgonabokrok

Az orgonabokrok között betört
a fehérre szikkadt táblaföldek
kiégett agyag-mosolygása.

Az elhagyott kert csendjében
gázolok. Szívemig nőttek
az elhullt magok. Nem gondolzza
senki őket: csak a tiszta zápor.

Nem csattog olló a fákon
száraz ágaik semmibe nyúló testén.
Gyümölcsüket a tegnapi este meg,
szétgurultak színeikkel a földön.

Megbomlott a rend, ahol kezded
nem tűrve hanyagságot,
úgy őrizte a tisztaságot.

FECSKE CSABA

Ez a ház eladó

Hova, hova, szomszéd, kérdezi a drótkerítésbe kapaszkodó férfi, aki- nek csaknem kiverte a szemét egy felröppenő veréb, egyike a kora hajnalban már éktelenül zajongó népségnek. Tavaly szoktak ide, tavasszal elfoglalták a fecskéfészkeket, amikor visszatértek a tulajdonosaik, nem engedték be őket.

A megkérdezett járókeretét csattogtatva iparkodik a kapu felé, nem reagál a megszólításra. Vagy nem hallotta a kérdést, vagy haragszik a hasonló korú öreg szomszédra, aki természetesen tudja, hova készül, hát fölöslegesnek érzi a választ. Most éppen ilyen kedve van, nem akar szóba elegyedni a szomszéddal, aki mindent tud róla, ő is a szomszédról, egyből összemelegedtek, amikor ideköltöztek. Mihály ebben a faluban született, itt járt iskolába, ismerte a falut, az embereket. Többször leültek a lugas árnyékába sörözni, mert egyikük se volt kocsmajáró ember, lenézték a kocsmabútorokat. Az üveg sör is csak nyálképzőnek kellett, ki ne száradjon a szájuk a sok beszédben. Mindketten nagy dumások voltak. Mihály egyedül élt a nagy házban, nem volt kihez szólni egész nap. Pedig milyen hosszú tud lenni huszonnégy óra. Három éve temette el a feleségét, mosolygós, gömbölyű asszonyka volt. Amihez hozzáért, szinte táncra perdült. Barátságos viszonyban volt a tárgyakkal is. A faluban mindenki szerette, a temetésén a fél falu ott volt. Nagyon hiányzik Mihálynak, huszonöt évig éltek együtt, ennyi idő alatt egymáshoz csiszolódik két ember, már egymás gondolatait is kitalálják, ami jó is meg rossz is, de hát ilyen az élet, szép is meg csúnya is, ahogy egy bölcs mondja, az élet igazságtalan, de jó. Gyakran álmodik vele, mindig az élő asszonnyal, úgy látszik, nem tud meghalni benne.

Mihály nem azért kérdezi, mintha nem tudná, hova megy János, csupán illendőségből, és szeretne is elköszönni a kedves szomszédától, akit csak nagyon sokára vagy nem is láthat már többé. És arra gondol, hogy megint egyedül pergetheti napjait. Nem lesz kivel megvitatni a világ dolgait, szapulni a helyi focicsapatot. Ráadásul rossz alvó, az éjszakának nem akar vége szakadni, csak forgolódik a paplan alatt, kínjában bekapcsolja a té-

vét. Rájött, hogy a tévé a legjobb altató. De kár, hogy elmégy, szomszéd. Nem biztos, hogy neked jobb lesz.

Szia, Buksi, biccent János az üres kutyaól felé, amelynek lakója már hetek óta egy külvárosi család beteg gyermekét szolgálja, aki első látásra beleszeretett a fürge kis szőrcomóba. Talán azok a fényesen csillogó szemek ejtették rabul vagy éppen mókásan meredező hegyes fülei. Mintha egyhelyben toporogna az öreg, alig halad valamit, idegesítően csikorog lába alatt a kavics. A szőlőlugas leveleit babrálja a feltámadó szél, összekuszálja az öreg ritkás ősz haját.

A tornácos ház faláról itt-ott tenyérnyi foltokban levált a vakolat, mint a nyers hús, vöröslük elő a téglá. Tíz éve költöztek ide a városból, egy panelház ötödik emeletéről. Nagy élet folyt a házban, olykor a vér is. A rendőrautók már maguktól tudták a járást, megálltak a ház előtt. A rendőrök kérdés nélkül tudták, mi a teendő, melyik lakásba kell becsöngetni, vagy még azt se kellett, mert az ajtó tárva volt, a hanyatt-homlok menekülő asszonynak nem maradt ideje becsukni maga mögött.

Többször is eláztatta őket a fölöttük lakó, nyitva felejtette a vízcsapot, amikor elment otthonról, de ha otthon volt, akkor is előfordult ilyesmi. Otthon ugyan, de nem volt magánál, a tudatát valamelyik kocsmában felejtette. Újra kellett tapétázni a szobát, de a biztosító csak azért a pár négyzetméter tapetáért fizetett, amely önként lemászott a falról. Szóval volt miért elmenekülniük onnét. Különben is vágytak a falusi élet után, nyugalomra, friss levegőre, ahogy ők szokták mondogatni, vénségükre. Volt egy zsebkendőnyi telkük, rajta kis kulipintyó, szerettek ott lenni, de nem bírták rendben tartani, hát megszabadultak tőle. Ha már csak nyűg volt a nyakukon. Sajnálták nagyon. Gizike akkor még dolgozott, János fuvarozta be városi munkahelyére öreg Wartburgjával, amely emberi mértékkel számolva már nagykorú lenne, autonak aggastyán. De még tűrhetően szuperált, megszolgált az árát. Nem volt az nagy távolság, de időbe telt a reggeli csúcsforgalomban. Négyig tartott a munkaidő, János már fél négykor ott toporgott az ajtó előtt. Volt úgy, hogy benyitott, jössz már Gizike, sürgette, és Gizike röstellte magát kollégái előtt, akik túlnyomó többségben nők voltak, fiatal nők, csak kevesen közülük feleségek. Nem várta őket otthon család.

Jánosnál ekkor már jelentkeztek a problémák, feledékeny volt, vezetés közben például elfelejtett indexelni, figyelmen kívül hagyta a KRESZ-táblákat, vagy észre se vette azokat. Mintha védőangyal lett volna hozzá kirendelve, rendre megúsza a baleseteket a veszélyeztetett autósok öklirázásával, fejcsóválásával. Feleségét olykor az örületbe kergette. Elment

zöltséget venni a vasárnapi húslevesbe, összetalálkozott egy régi ismerősével, beszélgetni kezdtek, megfeledkezett, hogy miért indult el, délután ért haza, Gizike sírógörcsöt kapott. Sose veszekedett a férjével, noha lett volna oka rá. Igen béketűrő asszony volt. Most, hogy ő is nyugdíjas lett, a nap huszonnégy órájában össze voltak zárva, mint a börtönben. Gizike örült, ha János az udvaron foglalatoskodott, bár ő szívesebben heverészt az ágyon, vagy Mihállyal trécselt a kerítésnél, amelyre hajnalkavirág volt felfuttatva. Gizike ültette ideköltözésük után pár nappal. Hol volt már a békés, nyugodt falusi élet. Ott volt persze, hiszen benne éltek, mádárscicsérgésre, kakaskukorékolásra ébredtek, de mintha mindez nem övék volna, hanem másoké. A sors megfojtotta szerény álmaikat. A három felnőtt fiúgyermek a saját életét élte, csak a legkisebb törődött velük, Máté, akinek szintén három fia volt. Megpróbálta lebeszélni az apját, hogy kocsiba üljön, de minden szó elkerülte, ha nem is a fülét, az agyát, nem mindig találták meg értelmüket ott, vagy csak nagyon lassan. Nem érezte, hogy baj van, hogy hallgatni kéne a fiára. A jogosítványát pedig érthetetlenül rendre meghosszabbították, noha szó sem volt lekenyerezésről. Az öregnek eszébe se jutott volna ilyesmi. De ha eszébe jut, se lett volna rá pénze. Talán megszánta az orvos régi paciensét, de ez a szánalom igen felelőtlen valami volt, az ördög incselkedése, a pokolba vezető út egyengetése. Szerencsére egyszer sem karambolozott, kisebb-nagyobb karcolásokkal megúszta.

Az amúgy sem rózsás helyzet még rosszabbra fordult, amikor Gizike meghalt. Mátéék a szomszéd faluban laktak, mindössze pár kilométerre, de hát így is nagyon macerás volt. Naponta átautóztak hozzá, elvégezték, amit kellett, ebédet vittek neki, mert az olcsó kihordásos ebéd nem nagyon smakkolt az öregnek, attól pedig ódzkodtak, hogy ő maga főzzön, ugyanis nagyon szeretett főzőcskézni, ami nála bizony igen kockázatos volt. Nyitva felejtette a gázcsapot, a tűzhelyen hagyta az edényt. Nem egyszer éjnek idején telefonált, menjenek, mert nem tud kimászni a fürdőkádból, jöllehet szigorúan ráparancsoltak, csak akkor fürödjön, amikor ők ott vannak, felügyelet nélkül soha. De legalább a mobilt odakészítette a fürdőkád peremére. Az intelmeket rendre eleresztette a füle mellett. Időnként Mihály szomszéd is átnézett hozzá, felhúzta a földről, elég sokszor elesett, magas volt a vérnyomása. Sokszor szinte dicsekedett a betegségekkel. Én szőrös szívű apa vagyok, mindezekből semmit sem hagyok a gyerekeimre, mondta Mihálynak. Más betegeket is szívesen látott el orvosi tanácsaival. A háziornosnál ő maga állította fel a diagnózist. De nem volt ez így rendben, jobb megoldást kellett keresni. Mátéék erősen

gondolkodtak az öregotthonon. Persze nem könnyű oda bejutni, s ami még nehezebb, rábeszélni az öreget, hogy vállalja. Nem beszélve a lelki-furdalásról, a szóbeszédéről, no ezek is benyomták az apjukat az otthonba. Maguk is csodálkoztak, amikor beadta a derekát. Egy darabig hallani sem akart róla, de aztán egy tisztább pillanatában meggondolta magát. Több öregotthont is fölkerestek, az egyiknél, amelyik a legelőnyösebbnek mutatkozott, beadták a kérelmet. Két évi várakozás után volt üresedés, de akkor beütött a koronavírus, ami megnehezítette a bevonulást. A gyerekek eladták a házat, apjuk hozzájárulásával természetesen. Hónapokig tartott, amíg kiürítették a házat és a fészert meg a garázst. Szinte elképzelhetetlen, mennyi minden halmozódik fel évek során. Máté fuvarozta a sok lomot meg egyebet, ami még használható volt, hol haza, hol a hulladéktelepre. A testvérei csak ritkán segítettek neki. Ami tetszett, azt elvitték, a többire nem volt gondjuk. A ház vételárát elosztották, a fele apjuké, a másik felén hárman osztottak látszólag igazságosan, de az egyenlő nem mindig igazságos. Így volt ez ebben az esetben is. De Máté egy szót se szólt, nem követelözött, a gyerekei szemére is vetették.

Most is nyugodtan várakozott a kocsiban, egy régi slágert dudorászott. Felesége odaszaladt a totyogó öreghez, megpróbált segíteni neki, belekarolt, de így sem tudta gyorsabb haladásra bírni. Végül a kocsihoz értek. Rohanok már, rohanok, mondta heherészve az öreg, és visszanezett, mintegy búcsúzóul a házra. A még mindig a kerítésnél ácsorgó szomszédra ügyet se vetett. Talán nem vette észre, vagy nem akarta észrevenni. Szemébe ötlött a nagybetűs felirat: EZ A HÁZ ELADÓ! Máté, ti el akarjátok adni a házat a fejem fölül? Méltatlankodott az öreg. De hiszen, apu, nagyon jól tudod, hogy már eladtuk, csak az új tulaj még nem vette be a táblát. A ház vételárából fizettük be az öregotthonban a beugrót. Már nem emlékszel? Mindent úgy csináltunk, ahogy megbeszéltük. Rendben van, kiskiam, de azért mégis sajnálom, szerettem itt lakni, sehol nem terem olyan finom alma, mint itt nálam a kiskertben. A kiskert valóban kicsi volt, a három gyümölcsfán kívül más nem is volt benne. A sárgabarrackból olyan finom lekvárt főzött anyád, hogy még a polgármester is megnyalta mind a tíz ujját. A polgármester, csodálkozott Máté és Bogi. A járókeretet összecsuhták és a kocsi tetejére szerelt csomagtartóra rakták. Elindultak. Jaj, fiam, állj meg, pisilnem kell. Pelenka van rajtad, nyugodtan pisilj, azért nem kell visszamenni. Tényleg, mondta megkönnyebbülten az öreg. A faluból kiérve szélérőművek sokasága volt látható az égaljig szaladó mezőben. Mennyi szélmalom! – lelkendezett az öreg. Nem szélmalomok ezek apu, hanem szélérőművek. Tudjátok, hogy én a malom-

iparban dolgoztam? Tudjuk. Hát igen, sóhajtott az öreg, ti fiatalok mindent tudtok. Én is tudtam valamikor, még udvarolni is a szép lányoknak. Anyátok is nagyon szép lány volt, de én elcsavartam a fejét. Igazat mondott, szép lány volt valóban. A bálban, ahol megismerkedtek, minden fiú Gizikével akart táncolni. Két barátja segített Jánosnak, lekérték a lányt az ő javára és a többiek bosszúságára. Majdnem verekedés lett a dologból. Még idősen is szép volt és csinos, nem hízott el, mint a legtöbb asszony ilyen korban. Máté az ő vonásait és természetét örökölte.

Az öreg egy darabig egyfolytában locsogott, kihasználta az alkalmat, hogy van kivel beszélni, bár a gyerekek csak ritkán szólaltak meg. Nem tudtak vagy nem akartak minden furcsa, érthetetlen kérdésre válaszolni, saját kérdéseikkel pedig nem fárasztották. Félóra múltán, amikor az otthonhoz értek, az öreg már hangosan hortyogott a hátsó ülésen, nyelve kicsusszant a szájából. Hol vagyunk, riadt föl az öreg az ajtócsapódásra. Mutatták, hogy hol. Jaj, igen, ismerős, már jártam itt. Nemrégén voltak valóban terepszemlén. Az öregotthon lapos, szürke épület volt, valaha bölcsődeként működött. Elfogytak a gyerekek, a fiatalok megöregedtek, az öregek otthonba kerülnek, az otthonból a temetőbe. Egy helyes kis urnába, ahogy János szokta mondogatni.

A főbejárat le volt zárva, a hátsó bejáraton lehetett bejutni az épületbe. Az udvaron a kutyaótlban békésen aludt a kutya, még a kapu csattanására sem reagált. Buksi, mondta az öreg, és elindult a kutyaól felé. Ez nem Buksi, mondta Bogi.

A portán az egyik öreg lakó ücsörgött, büntetésből, mert zugiban megívott egy üveg bort, amit valamelyik látogató csempészett be, és ami megártott neki. A büntetés inkább jutalom volt az ő szemében, elbeszélgethette a látogatókkal. Ezekkel a vén hülyékkel nem tudok mit kezdeni, mondta lakótársaira célozva. Szervusz, komám, nyújtotta kezét Jánosnak, hát téged is bedugnak ide, tőled is megszabadulnak, rá se ránts, ez az öregek sorsa. Most mosolyognak, kedvesek hozzád, de aztán várhatod, mikor jönnek majd látogatni. Az én drágálatos orvos fiam egy éve nem látogatott meg. Sose ér rá, meghalni sincs ideje. Arra mindenkinek van, az Úristen azt elintézi. Dőlt a szó a kisöregből, amikor megjelent az otthon vezetője, kezét szorított a két férfival, a fiatalasszonynak kezét csókolta. Régi vágású öregúr volt, fiatalkorában focikapus egy első osztályú csapatban, nagyon népszerű, nemcsak az elfogult drukkerék, hanem a nők körében is. Most is népszerű, szeretik a lakók az ősz hajú, megtermett férfit, akiről nehéz megmondani, hány éves is lehet. Sima kerek arca, élénk tekintete nem árulkodik a koráról. A társalgóban foglaltak helyet. János jó-

kedvűnek mutatkozott, incselkedett az odaérkező fiatal ápolóval, aki bevezette a szobájába. Máté és Bogi utána mentek, segítettek az öregnek elhelyezkedni. És elbúcsúztak tőle. Nem volt érzelmes búcsú, és az sem történt meg, amitől tartottak a fiatalok, hogy az öreg esetleg meggondolja magát, és nem akar itt maradni. Ehelyett viccelődött. Megkönnyebbülve, jókedvűen ültek kocsiba.

No, örölnék már a szélalmok, mondta Máté nevetve, amikor elhaladtak a föltámadó szélben nekibuzduló szélerőművek előtt.

Másnap korán reggel csörgött a Máté mobilja. Az apja volt, sírós hangon kérte, hogy még ma menjen érte.

Dávid Zsuzsanna: Halál

JÓNA DÁVID

A gazdátlan csónak

A gazdátlan csónak sodródik,
ha partot érez, megremeg,
a fővenyhez érve a sorstársak ilyenkor
már rég megfeneklenek.

Ez a gazdátlan csónak
inkább habzó zúgóokban forog,
hiába hívja simogatóan és sustorogva
a partmenti homok.

A gazdátlan csónak
bordateste könnyekkel teli,
abban reménykedik,
hogymajd a Hold magához emeli.

Ott fenn ringatózna
az égi ponyva kéklő messzében,
csillagok osztoznának
a végtelen egyedüllétben.

A gazdátlan csónak érzékek sodra,
hömpölygő feleslegességek,
felette feszül hívogatóan
a mélykék vászna az éjnek.

Tudd, hogy a gazdátlan csónakok felismerik egymást.
Ez az egyetlen vigaszuk.

JÓNA DÁVID

Teliholdkor

Itt az ideje a sajnálatnak,
lehet, hogy megloptam magam olykor,
látom létem fáradt prérifarkasnak,
üvöltve teliholdkor.

De nem kell ide az emelkedettség, holmi pátosz,
elég, hogy lapozhatóvá tettem a múltam,
nem szórakoztat a külső káosz,
nem voltam része, csak benne voltam.

Isten tervez, ember végez
– az idő által felfalatnak,
már az se biztos, amit az ember érez,
a vágyaim magamra hagytak.

Dávid Zsuzsanna: Születés

MIKÓCZY DÉNES

**Tisztelt Éresek Atya, Lelkiatyák, Hölgyeim és Uraim!
Kedves Művésztpártoló és Esterházy Jánost Tisztelő Közönség!***

„Senki sem szeret jobban, mint az, aki életét adja barátaiért.“

Ez a krisztusi tanítás érződik, érezhető ebben a térségben Dávid Zsuzsanna mesterien, a Szentlélek által vezetve megfestett, Esterházy János-ról készült alkotásairól. Köszöntöm körünkben a művésznőt és örülök, hogy megosztja velünk alkotói világát.

Dávid Zsuzsanna Budapesten született, gyermekkorát Dunakeszin töltötte. A már gyermekkorától kibontakozó kitűnő rajzkészsége és a képzőművészethez való szüntelen vonzódása hatására az érettségi után a művészeti pályát választotta, amelyben nagy szerepet vállaltak szeretett szülei, akik támogatták a kibontakozó, később szárnyaló tehetséggű lányukat. Az egri Eszterházy Károly Főiskola rajz és vizuális szakán végzett, majd a Magyar Képzőművészeti Egyetem mestertanáraként diplomázott.

Az ezt követő időszakban, 2009-től Lencsés Zsolt festőművész, freskófestő mellett kamatoztatta, fejlesztette képzőművészeti ismereteit. Ebben az időszakban tíz templomban, számos iskolában és közintézményben dolgozott, csiszolódott festészeti és elméleti tudása, hitbéli megigazultsága, hiszen szakrális környezetben alkotni a jó Isten ajándéka, amely alakítja, formálja az alkotó lelkét, személyiségét.

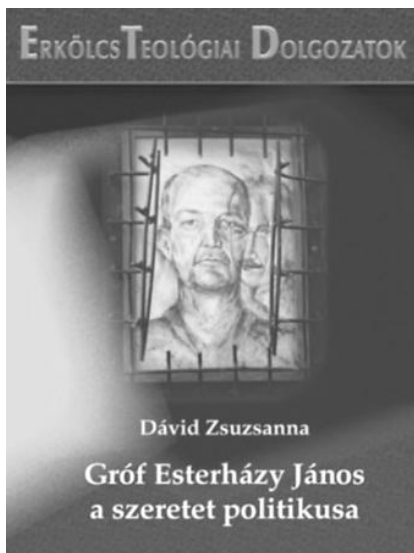
2015-től a balassagyarmati Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskolában a képzőművészeti tanszék vezetőjeként kamatoztatja tudását és tehetségét. Mindig örömmel tölti el az ifjú nemzedékkel való közös alkotómunkából születő élmény.

2017-ben Paulisz Boldizsár, az Esterházy János zarándokközpont és a Szent Kereszt Felmagasztalása kápolna építőjének hírére Esterházy János szülőföldjére, Alsóbadokra érkezik, ahol részt vesz a festészeti munkálatokban és a kápolna oltárképeinek elkészítésében, ezzel támogatva a zarándokhely felépülését.

* Elhangzott 2022. február 4-én az *Isten szolgálja Esterházy János* emlékév alkalmából Dávid Zsuzsanna *Mi jeliünk a Kereszt!* című kiállításának megnyitóján Balassagyarmaton, a Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskola Rózsavölgyi Galériájában.

Ez az a hely, ahol 2017. szeptember 16-án végső nyugalomra letek Esterházy János hamvai.

2018-ban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán teológiai tanulmányokat folytat. Szakdolgozatának témája: Esterházy János élete és vértanúsága.

A későbbiekben 2021-ben Dr. Laurinyec Mihály atya, a Pázmány Péter Hittudományi Kar Erkölcs-teológiai Tanszékének tanszékvezető professzora, az ő konzulense szakdolgozatának kiadásának lehetőségével kereste meg.

Gróf Esterházy János a szeretet politika s címmel jelent meg ez a tanulmány, az Erkölcs-teológiai Dolgozatok első köteteként, a Jel Kiadó gondozásában, festményei képmellettével.

Ezeknek az alkotásoknak mindegyike egy-egy tanúságtétel, elsősorban azonban az Isten dicsőségét hirdetik, s szemlélve őket megérint

bennünket és felismerjük az Isten szolgája, Esterházy János áldozatos küldetéséből fakadó kegyelmeket.

Hagyjuk hát, hogy az ő érdemei által megerősítést, megigazulást nyerjünk ahhoz a szent küldetéshez, hogy vele együtt Isten országának építőivé válhassunk mi magunk is.

A kitűnően megalkotott akvarellfestmények finomsága, az alkotásokban megjelenő utalások, történetek, kapcsolódások gyönyörű titokzatossággal tükröződnek át, érintik meg lelkünket, segítenek megérteni Esterházy János vértanúságának titkát, az oltáriszentség tiszteletét és az Isten végtelen szeretete által testvéreinkkel való szeretetkapcsolatra hív bennünket.

„A mi jelünk a Kereszt!”

Esterházy Jánosnak ez az ismert kijelentése ennek a kiállításnak a címe. Ez a világos és egyszerű megfogalmazás nem kíván további magyarázatot, okfejtést.

Dávid Zsuzsanna mesterien megfestett akvarelljei ezt a kijelentést tesszik számunkra még érthetőbbé, segítik átélni, megérteni Esterházy János életpályáját, a jó Istentől kapott földi és égi küldetését.

Engedjék meg, hogy mindannyiunk nevében gratuláljak az alkotónak a kiállított képekhez, köszönetemet és hálámat fejezzem ki Dávid Zsuzsanna művésznőnek alkotásai által nyújtott páratlan élményért.

A kedves megjelenteknek pedig a művészeti élményen kívül hitbéli megigazolást és az Esterházy János-tisztelet elmélyülését kívánom, és hogy mindnyájan részesei lehessünk az Isten szolgája, gróf Esterházy János boldoggá avatási pere méltó végkifejletének, a jó Isten áldását kérve az ezen a szent ügyön munkálkodó személyekre.

*Dávid Zsuzsanna:
Ellenségeiért imádkozik*

*Dávid Zsuzsanna:
Isten szolgája Esterházy János*

SZENTJÁNOSI CSABA

Békét kérő vers

A háború elpusztítja
a reggelt, az estét,
árván marad a nap,
a kutya is behúzódik
óljába,
a tankra hiába ugat,
a roncs városokból
elköltöznek a madarak,
kimondani is szörnyű...
a kéz, a láb...
ember nélkül marad,
pedig olyan szép lehetne
minden, mint Miskolctapolcán
a mi napunk,
gyerekek fagyiztak,
nem a veréstől, a nevetéstől
fájt az oldalunk,

a félelem sivatagában
mindent ellep, betakar
a homok,
jaj, Istenem, pedig a földön,
egymástól
lehetnénk boldogok,
annyian elhagyták
az országot, nincs kizárva,
hogymennyien
vannak bezárva,
asszonyom a hotel ablakában
az égre nézve,
René Magritte
békegalambját várja.

JUHÁSZ LÁSZLÓ

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!*

Póczos Sándor barátommal, kiállítótársammal együtt nagy szeretettel köszöntjük Önöket. Hatalmas öröm számunkra, hogy ilyen sokan eljöttek megtekinteni kiállításunkat.

Valószínűleg mindenki tudja, hogy idén ünnepeljük Salgótarján várossá nyilvánításának 100. évfordulóját. Mivel már évtizedek óta gyűjtjük a településsel és környékével kapcsolatos relikviákat, úgy gondoltuk, hogy e jubileum tiszteletére Önök elé tárunk ezekből egy válogatást. 15 tárlóban láthatók egy-egy tematika szerint az azokhoz kapcsolódó tárgyak, dokumentumok. Két vitrinben mutatjuk be a település gyáraiban, üzemekben készült tárgyakat, valamint néhány Salgótarjánhoz kapcsolódó porcelánt és kerámiát. Négy keretben elsősorban fényképek, valamint néhány darab prospektus látható. El kell mondanom, hogy néhány tárgy kiállítását nagyon visszafogottan kezeltük. Mivel a megyei könyvtárban vagyunk, ezért könyvek, folyóiratok alig kerülnek bemutatásra, hiszen ezek itt bármikor megtekinthetők. A képeslapok és a numizmatikai jellegű érmék és plakettek is minimális mennyiségben láthatók, mert az utóbbi években többször szerepeltek az érem- és bélyeggyűjtők kiállításain, valamint az anyagok válogatásaiból – aktív közreműködésünkkel – néhány éve kiadványok is készültek.

És most utazzunk vissza az időben! Dornay Béla leírása szerint a salgótarjáni széntelepeket 1766-ban Matussek Vencel pesti kádármester fedezte fel, amikor a település környékét járta, hogy mestersége folytatásához tölgyfát vásároljon. Az idevaló favágóktól hallotta, hogy a közelben található egy hegy, amely állandóan füstöl. A területre érve megállapította, hogy a hegy alatt szén található. E felfedezés után mégis több mint 80 év telt el, hogy két kisebb bányavállalkozó megindítsa a szénkitermelést. Sajnos a szén szállítása igen sok nehézségbe ütközött, lovaskocsikkal, rossz útviszonyok közepette juttatták el a fuvarosok Pestre vagy egyéb távoli helyekre.

* A megnyitóbeszéd a Salgótarján várossá nyilvánításának 100. évfordulójára rendezett *Őrizzük emlékeinket...* című, a település tárgyi és írott emlékeit bemutató kiállításon hangzott el a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban 2022. április 11-én.

A folyamatos bányászás kérdésének megoldását az 1861-ben megalakult Szent István Kőszénbánya Társulat jelentette, amely aztán vasútépítési engedélyt is kért. A megépített Pest–Salgótarján közötti vasútvonalat 1867-ben adták át. Ezáltal a szén szállítása egyszerűbbé vált. A vasutat még abban az évben átvette az állam, ez lett a MÁV első vasútvonala.

100 korona 1920 – előoldal és hátoldal (Készítette: Jubász László)

A szén és a vasút fordulópontot jelentett Salgótarján életében, melyek hosszú időre megalapozták az ekkor még kis község fejlődését. E két fontos tényező megléte kellett ahhoz, hogy néhány vállalkozó itt alapisson céget: 1868-ban a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt., a Salgótarjáni Vasfomító Társulat (az acélgvár elődje), valamint 1881-ben az Északmagyarországi Egyesült Kőszénbánya és Iparvállalat Rt., melynek kerületi igazgatósága Baglyasalján volt. 1893-ban kezdte meg működését a salgótarjáni palackgyár Lukács Béla Huta néven, és szintén ez évben alapított táblaüvegyárat Pálfalván a Schwarz A. (Antal) és fiai cég. 1894-ben a Keszler, Böhm és Braun cég megalapítja a salgótarjáni vasöntödét (a tűzhelygyár elődjét). 1895 a Salgótarjáni Villamossági Társulat alapító éve.

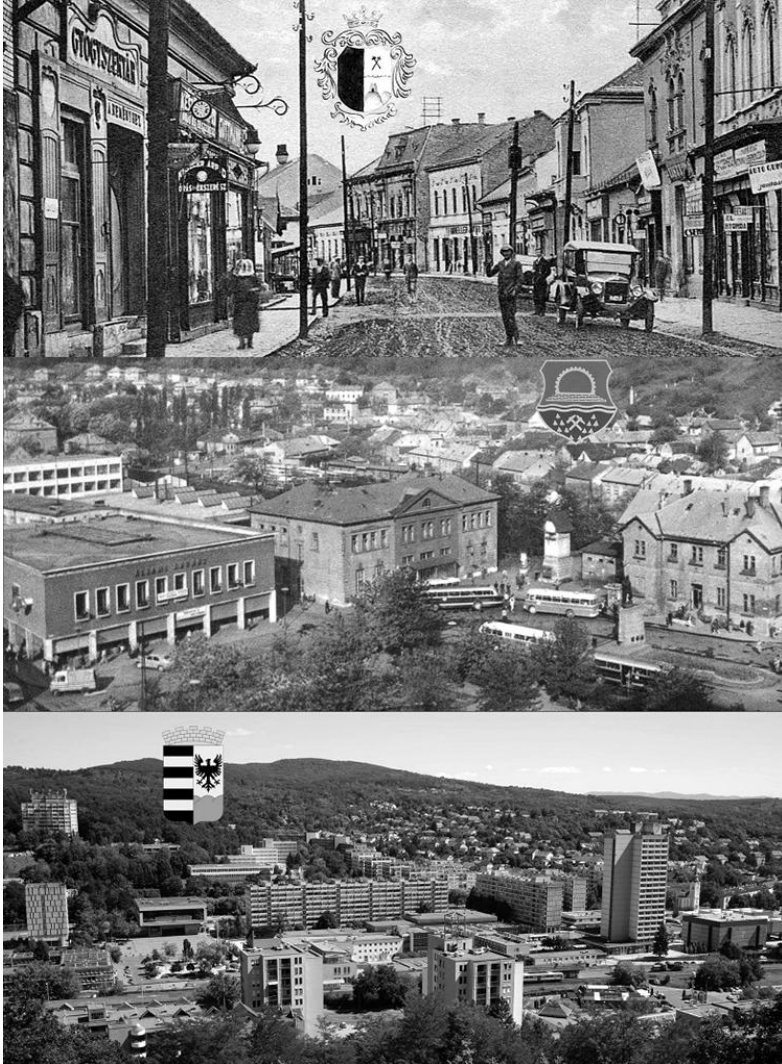
A bányászat fejlesztése és a négy nagy, egyre jobban megerősödő iparvállalat működtetése miatt mind több munkáskezre volt szükség. Megindultak a toborzások is. A Monarchián belülről, és az országhatáron túlról is érkeztek munkások, gyakran családtagjaikkal együtt költöztek és telepedtek le a településen. Ezt jól mutatja a lakosság számának változása. 1857-ben 926, 1880-ban 6316, 1900-ban 13 552, 1920-ban 15 213 élt itt.

1922. január 27-én Salgótarján rendezett tanácsú városi rangot kapott, első polgármestere a Szepességből származó dr. Förster Kálmán lett, aki 1944-ig töltötte be hivatását.

És most térjünk vissza a jelenbe! Szomorúan tapasztalhatjuk, hogy egyre több, a városban és környékén élőknek munkát adó vállalat szűnt vagy

szűnik meg. Végéhez ért a nagy hagyományokkal rendelkező, mélyművelésű barnaszén-bányászat. Nincs már Síküvegyvár, BRG, Bányagépgyár, Vegyészter, Öblösüvegyvár, Ötvözetgyár és még sorolhatnám...

Az elmúlt évtizedekben sok épület, építmény került lebontásra, vagy üresen áll, jobb esetben még használatban van, de már nem tölti be eredeti funkcióját. Órákig lehetne sorolni ezeket.

100 éve város Salgótarján 1922–2022 (képeslap)

Kiállításunknak azt a címet adtuk, hogy „Őrizzük emlékeinket...”. Mi gyűjtjük és őrizzük a Salgótarjánhoz kapcsolódó tárgyakat. A kiállítási anyag válogatása közben egyre több Salgótarjánnal kapcsolatos emlék elevenedett meg bennünk. Engedjék meg, hogy ezekből megosszak egy 50 évvel ezelőtt kezdődő történetet Önökkel, mely tulajdonképpen egy rövid séta az akkori város néhány száz méteres szakaszán.

Én 1972-ben kezdtem el alaposabban megismerni Salgótarját. Az általános iskola elvégzése után itt tanultam tovább, a Táncsics Mihály Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskolában. Mint bejáró tanuló Dorogházáról utaztam ide a tanítási napokon. Ekkor még minden szombat munka- és tanítási nap volt. Falumból reggelente gyalogosan mentünk át a szomszéd falu (Nemti) vasútállomásához, hogy vonattal utazzunk be a városba. A vonat Mátranovák és Salgótarján között közlekedett, népszerű nevén ez volt a Panni Robogó. Akkoriban még egy 375-ös gőzmozdony vontatta. A városban a Fő téri vasútállomáson szálltam le és az aluljárónál balra kanyarodva máris az akkori piacra értem, amely a vasút és a Tarján patak között volt található. Itt megreggeliztem, a legtöbbször elfogyasztottam egy lángost, amelyért akkor 1 Ft-ot kellett fizetni. Ha erre megszomjaztam, kicsit feljebb volt egy tej- és kenyérbolt, ahol finom, hús tejet lehetett inni, melyet kannából mértek ki, vastag falú, az Öblösüveggyárban gyártott poharakba, korsókba. Ezek után jóllakva elindulhattam az iskolába. A piac alsó végén álló háztartási boltot elhagyva megérkeztem a buszpályaudvarra. A „Szajna-parton” állt az épület, előtte a vasútig jöttek-mentek vagy várakoztak indulásig az autóbuszok. Továbbhaladván az akkor November 7-nek (korábban Apollónak) nevezett filmszínház következett. A mozit elhagyva a patak nagy hídján átmenve megérkeztem a Karancs utca elejére. Itt a túlsó oldalon haladtam tovább. Az első épület az ügyvédi munkaközösség volt. Ez után egy élelmiszerbolt állt, majd megérkeztem a város egyik becsületsüllyesztő helyéhez. A cégtábla szerint ez a Kéményseprő falatozó volt, de inkább Mózer kocsmaként volt ismert (utalva a hely vezetőjére, Mózer Józsefre). Következett a Szivárvány eszpresszó. Tovább bandukolva a Bocsó Dezső hentes és mészáros által üzemeltetett lacikonyhához értem, ahonnan igen kellemes illatok terjengetek. Mellette (ha jól tudom) a felesége, Kiss Olga fodrászata volt. Következett a Fürdő utcai útkereszteződés. A kereszteződés másik oldalán egy mezőgazdasági bolt állt. Ezt követően egy fiúkollégium találtattott, mely 1952-ben épült, 100 személyes munkásszállóként. Ez az egyetlen épület, amely ezen utam sorából még ma is áll, jelenleg Munkaügyi Köz-

pontként üzemel. A Fürdő utcán tovább haladva egy újabb (a Bem utcai) kereszteződésen kellett átmenni.

Ekkor megérkeztem iskolám, az egykori Chorin Gimnázium sarkához, de tovább kellett haladni, mert az iskola bejárata az Ady útról nyílt. A Fürdő út legvégén az Ady útnál még állt egy tábla, melyen a felirat jól olvasható volt: Városi Strandfürdő. A mai vásárcsarnok helyén lévő fürdő azonban akkor már nem üzemelt. Utam végéhez érve megérkeztem a röviden csak „Közzé”-nek nevezett iskolába.

Most pedig javaslom, tekintsük meg a kiállítást! Remélem, a látottak Önökből is előcsalogatják az emlékeket, mai szóhasználatnál élve: lehet nosztalgizálni. Néhány szóval szeretnénk bemutatni a kiállított anyagot. Amennyiben kérdésük lenne ezzel kapcsolatban, jelezzék, s mi megpróbálunk válaszolni rá.

„Őrizzük emlékeinket...” Salgótarján 100 éve, várostörténeti kiállítás (Fotó: Bozsó Róbert)

ORAVECZ TIBOR

Nyár

Pirosra festem a nyarat,
Sárgára, barnára.
Kékre festem a dalt, a napomat,
Akáclila lesz a szél illata.

Hullámot küldök a ragyogásba,
szerelmes csókoknak fehér tüzét,
hogy hallhassam fényét
a kenyérrillatú mezőn.

Kalász mellé festem majd a reményt.
Repülök a felhők mosolytrilláin,
S hallgatom a búbos pacsirták énekét
Ezüsthársfák bíborbarna faágain.

Örömet rakok a fákra, zöld sugarat,
Elhagyott rétre a fiatalságomat.
Cicomás pacák lesznek a madarak,
Harmatos lesz fekete éjszakám.

Esőt festek, záport, mikor
Koszorút fon a füleddt nyár
A mézédés almafán.

ORAVECZ TIBOR

Költészetnap i impresszió

I.

Hárman játszanak tavaszi fátyolfényben.
Ozirisz haját füst okádja,
Szájában koncentrált pipája kékesen
Pöfékel az alvadt vérben.
A csapos kalapja alatt kártyázik,
Összecsukja kezét, mint a költők.
Könnyebb írni, mint repülni
Álmatlan éjszakákon, kénköves tűzben.
Tavasszal születtem, üres papír volt a vánkosom.
Egy sors vagyunk mi, menny és a föld tintája.
Sárgán és feketén viseli a vonásokat
Mint ezer évet a zötyögő álom
Ahogy leereszkedik a ködös városi fénybe.
Ő is ott van, a Karancs teraszán sétál.
Jó azt gondolni, hogy valahol
A városban a sikátorok mélyén
Van egy ház, ahol mindig várják
A tündérek levelét.
Mikor csenget a postás,
Szél simítja a rozsdás szerelmet.

II.

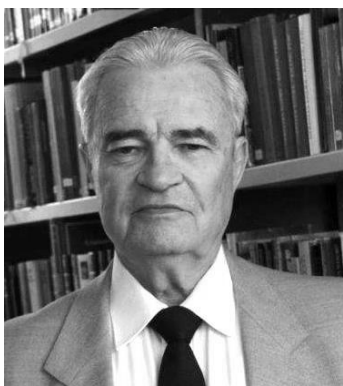
Fekete, sárga varjak világa.
A pislákoló rekedt lámpák
Árnyakat szülnek extázisában,
Flörtölnek, kibontakoznak.
Elfelejtettem a Sörbár hangulatát,
Hogy van, amikor aggódnak értem,
Egy öregember hátát lesújtja a hír.
Órült árnyékuk megcsavarodik
Már a szél is reszket,
Az átfagyott lámpa elhalványul,
De van valahol az idő, ahol az éjszaka
Lopva búcsúzik.
Elfelejtettem megérinteni
A fekete, sárga hajnalt
Elfelejtettem, mint aludni éjjel.
Remeteszárnyú delfinek
Fekete ködben hagytak,
Csak a másik tekintetére emlékszem.
Fekete, sárga és a kör közepén bíbor.

*Dávid Zsuzsanna:
Feltámadás*

BARÁTHI OTTÓ

50 év a 100 éves Salgótarján városában
Emlékmorzsák egy készülő memoárból
1. rész

*Dr. Baráthi Ottó
(Fotó: P. Tóth László)*

1971-ben – különös körülmények között – kerültem Salgótarjánba. A szakmai pályámon megállónak tekintett város befogadott, otthonom lett. Alábbi írásomban életem és pályám 1990-ig terjedő időszakra tekintek vissza. Felidézem a várost, a munkahelyemet, a korabeli miliót. Vezető személyiségekre, munkatársakra, ismerősökre emlékezem, ahogy én megismertem őket. Szubjektív lehetek, rosszul is emlékezhetek, de kegyeletet, személyiségi jogokat szándékosan nem sértek.

Előzmények – előljáróban

Életutam és pályám előzményeiből rövid bemutatkozásként illőnek tartom az alábbiakat közreadni. „Háborús” gyerekként 1944-ben születtem Hatvanban, túlélve a közeli vasútállomás földig bombázását. Apám vasúti tiszt, édesanyám két gyermekét nevelő háztartásbeli volt. Szüleim polgári értékrend alapján neveltek, keresztény szellemiséget és pacifizmust plántáltak belém. Az általános iskolában jó alapokat, a gimnáziumban bővebb ismereteket kaptam. Budapestre költözésem 1963-ban maga a reveláció volt. A közgazdasági egyetemen „piacképes” diplomát szereztem. Az első munkahelyem, a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium hasznos municióval látott el, már-már a világra nyitott ablakot.

Salgótarjánban, 1971-ben új korszak köszöntött rám. A környezetem sok nem várt meglepetéssel szolgált, a munkahelyem, a megyei tanács hivatala új kihívásokkal szembesített. A házasságom nagyszerű gyerekekkel ajándékozott meg. A munkám nagy örömmel töltött el, sok elismerést

eredményezett, ám a „bürokrácia” a kudarcoktól sem kímélt. Az alábbi írásom étvágygerjesztő előétel egy készülő ízgazdag menüsorhoz.

Salgótarján – gyermeki emlékeimben

A Salgótarjánba költözésemet megelőzően sorsfordító kérdések sora zaklatott. Jól teszem, hogy otthagynom a fővárost, amikor a fiatalok az ország minden részéből éppen oda igyekeznek, és a legtöbben ott szeretnének dolgozni és élni? Én meg „lemegyek” Salgótarjánba? Jól teszem, hogy megválok a biztonságot és perspektívát jelentő minisztériumi állásomtól? Vállalom a rizikót, amikor alig ismerem a várost, és amelyről egyes információk még riasztók is? Mit tudok egyáltalán Salgótarjánról?

Azt csukott szemmel is láttam, hogy földrajzilag hol helyezkedik el a város. Többször meg is fordultam a városban. Igaz, még kisiskolás koromban, amikor a szüleimmel egy-egy vasárnap vonatra ültünk és meglátogattuk a salgótarjáni rokonainkat. Ezekből az időkből nagyon jól emlékeztem a vasútállomásra, amiről apám azt mondta, hogy kellene már Tarjánnak egy új „váró”. Megmaradt bennem az Állami Áruház, ahol anyukám vett egy pár félcipőt nekem, amit megkedveltem. Megnéztük a város fő utcáján azt a fodrászüzletet, ahol édesapám „borbélyinas” volt, és emlékeztem, hogy a mellette lévő cukrászdában finom fagyit nyalhattam. Apámmal az SBTC meccseire is fel-felutaztunk Hatvanból. Baráthy Pista unokabátyámat pedig gyakran meglátogattuk. Útban hozzá láttam először a megyeháza épületét és a Vásártér szökőkútját, parkját is. Ki gondolta, hogy egyszer a megyeházán fogok dolgozni, és a közelében fogok lakni? A gimnáziumban a szocialista városról tanultam. Közgazdászként különös várankozással gondoltam az üvegyárakra és az acélgyárra. Aggódtam a „kis Moszkva” és a „kommunista fészek” jelzős kifejezések miatt. Vajon mit takarhatnak ezek? Mi vár rám Tarjánban?

Melyik Salgótarján igazi arca?

A Salgótarjába költözésem előtti évtizedben sajnos már nem is jártam a városban, ahogy Édesapám „hivatalból” sem. Ekkor már nemcsak a tarjáni kiküldetései, de a rokoni látogatások is elmaradtak. Hogy miért is, azt soha nem mesélte el apám. Amikor elmondtam neki, hogy Salgótarjánban fogok dolgozni, csak annyit mondott: „Fontold jól meg, fiam!” Mások gyakran szélsőséges véleményekkel traktáltak. Édesanyám egyik fivére, Ernő nagybátyám óva intett Salgótarjától. Az 1956. december 8-ai sortűz áldozatait és a pufajkás gyilkosokat szidalmazta, utóbbiakat egy

kalap alá véve a városvezetővel. – Ezeket akarod Te szolgálni, cigányok között akarsz élni? – kérdezte gúnyosan. Ezzel szemben a menyasszonyom nővérének a férje, dr. Győri Sándor – akkor a szécsényi járási hivatal osztályvezetője – szinte pienesztálra emelte a megyei tanács vezetőit. – Géczi elvtárs kitűnő politikus, Illés elvtárs jó szakember, öröm lesz a kezük alá dolgozni. Haladsz majd a ranglétrán! – így a jóakaróm. – Cigányok? Ugyan! Nem olyan sokan vannak. Én meg töprenghettem, mi lehet az igazság, melyik lehet Salgótarján valódi arca. Azt viszont biztosan tudtam, hogy én már elköteleztem magam a tanácsi ösztöndíjas menyasszonyom és családtagjai felé is, akik tehetősek voltak, különböző ígéretekkel csábítottak. Ilyen előzmények után igyekeztem objektív ismeretekhez jutni, amelyek alapján lassan körvonalazódott előttem a városfejlődés feszültségekkel teli folyamata, és kirajzolódott Salgótarján hol derűs, hol felhős arca.

Az első megyeházi impressziók

1971. február elején „igazoltam” át a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium Vasúti Főosztályáról a Nógrád Megyei Tanács VB. Munkaügyi Osztályára, ahol a 2540 Ft minisztériumi béremtől csaknem 20%-kal magasabb, 3000 Ft fizetést kaptam, ami a megyei tanács akkori presztízsét mutatja. Csoda-e, ha vonzotta a fiatal diplomás szakembereket, és többségüket meg is tartotta? Ma is jól emlékszem, ahogy az osztály dolgozói fogadtak. Élükön a zömök, pirospozsgás, laza nyakkendős Nyerges Jánossal, az osztály vezetőjével, aki az én nacionálém ismertetése után bemutatta kollégáit. Először a rőt arcú, kopaszodó, bizalmatlanul pislogó Boródi József elvtársat, majd a zavartan feszengő Kovács István elvtársat, végül a fiatal, iruló-piruló, hagymaszagú Buna Jutka elvtársnőt. A „konyhaillatnál” is jobban mellbevágott a kollégák furcsa tájnyelve, hadaró beszéde, amit alig értettem. Napok múltán a nyelvi unikumot Csábi Mihály, adócsoport-vezető szolgáltatta, akinek a „szókinctárában” a leggyakoribb kifejezés az „izé” és a „hogyishiják” volt, amelyekkel minden eszébe nem jutó szót és kifejezést helyettesített. Fűlsértő volt, ahogy suk-sükölt még jó néhány idősebb „elvtárs”. Egy magának nagy piros száját festő intézményvezető nőnek minden, ami tetszett, az „krappáns” volt. Nemigen merték kijavítani, a férje a megyei pártbizottság egyik titkára volt akkoriban. Az is zavart, hogy az elvtárs titulus gyakorta indokolatlanul elfoglalta a keresztnév helyét. Bizarr volt. Buna Julika miért Buna elvtársnő, vagy Kovács Pisti miért Kovács elvtárs. Aki ezt később „jól megmagyarázta”: – Tudod, a munkásörsegnél például ez „szabály”. Így tud-

tam meg, hogy Pista és a felesége, Julika a munkásőrség oszlopos tagjai. Elmondták, ők „családilag őskommunisták”. Szerencsémre hamarosan rájöttem, hogy ezzel együtt jószívű, segítőkész emberek. A nyelvi furcsaságokon, az elvtárs tituluson és a kommunista kollégákon is igyekeztem túltenni magam, gondolva, hogy ezek az ismervek a „kis Moszkva” komponensei. Ezeket el kell fogadnom, ha itt akarok dolgozni és be akarok illeszkedni a helyi társadalomba. Így telt el – az adaptációs készségemet is próbára téve – néhány hónap, amíg közben a megyei és a városi tanács fontosabb „elvtársaival” is megismerkedtem.

Kollégák közt a városházán

Egy hideg februári napon Nyerges János kísért el a városházára, hogy bemutasson a munkaügyes kollégáknak. A kapun belépve ránk mordult valaki: – Hová, háová, elvtársak? Mit keresnek itt? Gondoltam, az illető portás vagy kidobó legény lehet. Közben látom a főnököm zavarát, keresi a szavakat, végül azt mondja: – Be vagyunk jelentkezve, elnök elvtárs, be szeretném mutatni az új munkatársunkat. – Na jó, de ne tartsátok fel az itteni elvtársakat! – így az elnök. Aki köszönés nélkül otthagyt minket.

– Tudod, ki ez az elvtárs? – fordult felém a főnököm. – Dr. Tóth István elvtárs, a városi tanács elnöke, a megyei pártbizottság tagja. – Nagyszerű, kár, hogy jó modort nem tanult az elnök elvtárs! – mondtam a főnökömnek, aki nagyon csúnyán nézett rám.

Az egyik földszinti irodába belépve egy kontyos, fekete hajú, talán 35-40 éves csinos hölgy fogadott minket, látható örömmel. A főnököm bemutatott neki. Dr. Michna Istvánné Icu elmondta, hogy hét éve egyedül látja el a munkaerő-közvetítés feladatait. Aki erre csak azt mondta, hogy ismerkedjünk, neki van dolga másutt is. Mi pedig csak csevegtünk, mint ha régi jó ismerősök lennénk. Icu beszélt magáról, munkájukról, kollégáiról. Kérészemre a Pénzügyi, Terv- és Munkaügyi Osztály további dolgozóit készült bemutatni, amikor belépett Fekete Nándor, a tervcsoport vezetője. Kérdésemre válaszolva beszélt a folyó beruházásokról, a közeli új lakás- és létesítmény-átadásokról. Örömmel hallgattam. Egy félóra alatt sok mindent megtudtam tőle Salgótarjánról.

Még 1971 nyarán a feleségemmel együtt mentünk a városházára az ő munkába állását intézni. Itt találkoztam először egy magas, nagyhangú fiatalemberrel, akit kollégái Csongrády elvtársnak és Bélának egyaránt szólítottak. A fiatalember sűrű elfoglaltsága közben is váltott velünk néhány mondatot, és azt kívánta, hogy érezzük jól magunkat Salgótarján-

ban. Ami nagyon jól esett nekünk. Ki gondolta volna, hogy dr. Csongrády Bélát 50 év múlva én köszönhetem a *Palócföld* folyóirat hasábjain a 80. születésnapja alkalmából.

1972-ben Fehérvári Géza közgazdász vette át a tervecsoport vezetését Fekete Nándortól, akit kineveztek a Pénzügyi, Terv- és Munkaügyi Osztály vezetőjévé. Ez időtől több tervtárgyaló értekezleten vettünk részt. Már jó ismerősként gratuláltam neki, amikor 1973-ban tanácselnök-helyettesnek, 1974-ben pedig Salgótarján város tanácselnökének választották.

Ebben az időben a városi tanácson már jó személyes kapcsolatokkal rendelkeztem. Ami csak erősödött, amikor Morvai Ernőt – ugyancsak 1974-ben – megválasztották a tanács elnökhelyettesévé. Ernővel szomszédok voltunk az Arany János úti társasházban. Dr. Hegedős Károly vb-titkárt pedig még a megyeházi első időkből ismertem. Sokat jelentett ez a kapcsolati tőke akkoriban (is) a városban. Első kézből tudtam meg, hogy mikor, hol adnak át lakást. Gyermekváró házaspárként örültünk, hogy egy év alatt több mint 300-zal nőtt az óvodai férőhelyek száma. Új körzeti rendelő kezdte meg működését az Arany János utcában, ahol laktunk. S persze sorolhatnám tovább is a dinamikus városfejlődés mutatóit. Csoda-e, ha egyre jobban éreztük magunkat Salgótarjában?

Az első pofon – a tanácselnöktől

Már kezdtem otthon érezni magam a megyeházán, amikor a hivatal első embere helyre tett. A végrehajtó bizottság a tanácsi vállalatok 1970. évi gazdálkodása tárgyú előterjesztést tárgyalta. Nyerges osztályvezetőm távollétében ezen a vb-ülésen debütáltam, ahol gondterhelt arcokat láttam Géczi János megyei tanács elnökével az élen. A többi elvtárson is látszott, hogy ki-ki nagyon fontosnak tartja magát. Egyedül Illés Miklós, az általános elnökhelyettes tűnt jó kedélyűnek. Aztán újabb meglepetés ért. Minden vb-tag előtt tekintélyes paksaméta tornyosult – 15 naprendi anyag. Ezt mind ismerik az elvtársak? – merült fel bennem. Aztán kiderült, ez nincs így. Többen megírt szöveget olvastak fel. Egyesek az MSZMP KB határozatából idéztek, mások a pártbizottságot méltatták. Végül valaki a vállalatokról is szólt, a gazdaságosság és a jövedelmezőség kategóriáival dobálózva, azokat rosszul magyarázva. Amikor egy újabb vb-tag is tévúton járt, szót kértem. Bemutakoztam, majd elmagyaráztam az említett szakkifejezések közötti különbségeket, rámutattam a gazdálkodás hiányosságaira, és javasoltam néhány intézkedést. Már ez első mondataim közben érezttem, hogy a pénzügyes Kozma Gyuszi rugdalja a

lábamat, és láttam, ahogy Géczi elvtárs Illés Miklóstól kérdez valamit, hogy aztán a napirend lezárásaként kioktasson. Miszerint a tanácstestület tagjainak nincs szüksége szakmai előadásokra, az elvtársak politikusok, értik a dolgukat. A „munkaügyes elvtárs” a jövőben hasonló hozzászólással ne rabolja az elvtársak drága idejét. Így Géczi János elnök, miközben fele annyit sem beszéltem, mint aki a KB határozatát idézte, vagy mint aki dicsérte a megyei tanács vezetését. Ez a vb-ülés ugyan nem volt általános, de nekem húsz éven át az volt az érzésem, hogy a testületek munkájára rányomja bélyegét az „első elvtárs” karaktere. A Géczi Jánost váltó Hoffer István idejében nem is változott a légkör és a színvonal sem. Fokozatos javulás 1980-tól, Devcsics Miklós színrelépésétől kezdve következett be.

Az elnökhelyettes „kárpótol”

A fenti, idézett vb-ülés késő délutánján hívatott Illés elvtárs.

– Elvtársam, délelőtt nem kellett volna hozzászólnod. A régi elvtársak tudják, akkor kell beszélni, ha kérdezzük őket. Nem veszi jól ki magát, ha egy fiatalember okosabb akar lenni a testület tagjainál. Elvtársam, nem minden az egyetemi diploma! – csattant a „megyei pénzügyminiszter” hangja. Az elvtársak nem mind kvalifikáltak, nem jártak a „közgáz” egyetemre, mint én meg te, de a politikánkat értik és támogatják. Jó elvtársak – neked kell alkalmazkodni! Ekkor Illés elvtárs elnyomta a körmére égő cigarettáját, felállt. Mire én igyekeztem volna kifelé a szobából. – Maradj csak, elvtársam! – mondok még valamit. – Menj ki a nagyüzemekbe, vizsgálj meg, hogyan alakulnak azok a fontos kategóriák, amelyekről délelőtt beszéltél! Milyen a foglalkoztatás hatékonysága, a termelékenység színvonal. Aztán még hozzáfűzte: – Majd én beszélek Gálfi Árpád elvtárral (aki a TIT megyei szervezetének volt a titkára), hogy tarthass az égiszük alatt közgazdasági ismeretterjesztő előadásokat a nagyüzemi munkások számára. Közben lesz alkalmad megismerkedni a gyári vezetőkkel is.

Megköszöntem, elköszöntem. Kézfogás után még így biztatott Illés elvtárs, az órájára nézve. – Még felmehetsz a klubba. Tudom, szeretsz a kollégákkal kvaterkázni munka után. Jó is az! – mondta a főnököm. Én meg gondolkodhattam, mi lehet az utolsó mondata mögött. Honnan tudja, hogy én „kvaterkázok” a klub-büfében, amikor még soha nem találkoztam ott velem?

A következő években jó néhány személyi változás történt. A Hazafias Népfronthoz kikért Kovács Pista helyére Fekete Gyula, a pályaválasztási tanácsadó munkatársa „jött be”. Nyerges Jánost kinevezték a kereskedel-

mi osztály élére, helyette a munkaügyi osztály vezetője Máté Csabáné lett. Engem 1975-ben kineveztek pénzügyi osztályvezető-helyettesnek. Később, 1979-ben viszont visszakérültem a munkaügyi osztály élére. Ám most nézzük meg, milyen is volt Salgótarján arca a '70-es években!

Belvárosi emlékképek

Ismerkedésünk a várossal egyrészt a vásárlásaink és sétáink közben történt, másrészt a kollégáim is szívesen kalauzoltak minket a városban. Ahogy most én is invitálom olvasóimat, hogy bejárjuk a belvárost, felkeressünk egy-egy vásárló- és vendéglátóhelyet.

Salgótarján új városközpontjának építése az 1961–62. évi szanalást követően a 8 szintes Pécskő utcai kockaházakkal kezdődött. Több kollégám lakott a családjával együtt ezekben a „kockákban”, akiknél magam is megfordultam. Szívesen említem Várhelyi Ernőt, aki a megyei pénzügyi osztály vezetője volt, vagy Lonsták Lászlót, akit a Népi Ellenőrzési Bizottság elnökhelyetteseként ismertem meg. A Pécskő utcából a (mai neve szerinti) Március 15. útra fordulva a „13-as” vagy „Erkélyház” állt (ahogy napjainkban is), amelyben először albérletben laktunk. Az épülettől nyugatra a Finta tervezte Pécskő üzletház bevásárlóhelyként volt nagy kedvencünk. Már csak azért is, mert az unokabátyám, Baráthy István volt az igazgatója. Az épület félemeleti terasz részén a hangulatos Pécskő eszpresszó várta vendégeit. Tovább észak felé a Tanácsköztársaság terre (ez a mai Főtér) jutunk. Centrumában a Szrogh György tervezte József Attila Művelődési Központ, amely a kezdetektől nívós kiállítások, kulturális rendezvények színhelye, a színház befogadója. Az épület déli szárnyában kapott helyet a megyei könyvtár, amely ekkortájt vette fel Balassi Bálint nevét, és ahová én azonnal beiratkoztam. A könyvtár az én legfontosabb intézményem, különösen, amióta a Palócföld folyóirat szerkesztőségét is befogadja. A kezdetektől szívünk csücske volt a tér északi végében álló Karancs szálló. Már az első napokban felhívták a figyelmünket kitűnő éttermére és annak jó konyhájára. Nem is volt nyugtom a feleségemtől, amíg el nem mentünk az első vacsoraestünkre, ami után aztán csaknem az összes többire is. Ideérkezésünk után már az első napokban felfedezte feleségem az Állami Áruházat is, amely később Centrum Áruház lett. Amikortól Nagy Pista barátomat kinevezték az áruház igazgatójává, mi jó előre értesültünk, mikor milyen új divatáru, ruhakülönlegesség, cipő és egyéb cikk érkezik. Ilyenkor a nézelődés, a válogatás, a vásárlás kötelező – a feleségem szerint üdítő családi – programmá lépett elő. Az áruháztól

nyugat felé, elhaladva a posta előtt a vasúti aluljáróból felsétálhatunk a vasútállomásra, amelynek új épületét megérkezésünk után adták át a forgalomnak. Nagy örömmel fogadtam itt a szüleimet, akik Hatvanból hetente legalább egyszer vasúton utazva látogattak meg minket. Még a tanácsi klub-büfét „sem tettem magamévá”, amikor a kollégáim felhívták a figyelmemet az akkor még több tucatnyi, jól működő, hangulatos helyi vendéglátóegységre. Mielőtt arról mesélnék, hogyan „laktuk be magunkat a városba”, visszatérek a megyeházára, mert az idők folyamán ott is történtek érdekes események.

„Az utolsó nógrádi basa”

1979. augusztus 1-jén dérrrel-dúrral, elvtársi elánnal megérkezett a „fehér házból” Batta István elvtárs a megyei tanács hivatalába, és mindjárt meg is választották őt a Nógrád Megyei Tanács MSZMP Apparátusi Bizottsága titkárának. Nyomban el is terjedt, hogy jött előkészíteni a terepet Devcsics elvtársnak. Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja: Devcsics Miklóst 1980. augusztus 1-jén, pontosan egy évre Batta elvtárs színrelépése után – ez ám az időzítés! – a Nógrád Megyei Tanács alakuló ülésén a testület egyhangúlag megválasztotta a tanács elnökévé.

– Lesz itt nemulass! – így az örök pesszimisták a kalandos életutat bejárt, egykori katonatiszti múltjáról és határozott intézkedéseiről elhíresült elnökről. Aki a beiktatása után néhány nappal összehívta az osztályvezetőket és tartott egy meglepően szerény szpicset. Vázolta programját, kifejezte együttműködési készségét. Ott voltam, jól emlékszem, ahogy szélesen mosolyogva, kopasz fejét simogatva, a száját a tenyerével megtörölve (ezek voltak az állandó furcsa gesztusai) élvezte „első emberi” pozícióját. Semmi elvtársi merevség, vagdalkozás, lekezelő fennhájazás. Csaknem megnyerő modor és jó hangulat. Sok alkalmazkodó hozzászólás, befogadó típusú, barátságos beosztott.

Aztán egy jó ideig nem is láttam az elnököt, nem is találkoztunk. Egyszer csak azt mondja a kolléganőm, Szabó Nándorné Margó, hogy most telefonáltak a titkárságról, azonnal menjek Devcsics elvtárshoz. Megyek, köszönök, kezet fogunk. – Komám, hallom, hogy nem vagy párttag?! Éreztem, emelkedik az adrenalinszintem, de rávágtam: – Jól informált vagy, elnök elvtárs. Nagy baj? – kérdeztem. – A fenét! – csak az jutott eszembe, hogy Te vagy itt az egyik fehér holló – mondta, és nagyot nevetett. – Na, de nem ezért hívtalak, komám! – Vannak neked céges adataid a tűzhelygyárról? – kérdezte. – Csak statisztikai adataim vannak, a tűz-

helygyár a Lampart ZIM egysége, nem tartozik hatáskörünkbe. – Tehát akkor nincs céges adat? – villan az elnök szeme. – Nincs, de tudok szerezni – mondom neki. Mondd meg, mire van szükséged pontosan – így én. Megmondta, megszereztem az adatokat. (Sok barátom volt a KSH-ban, Jessze Károly igazgatóval az élen, együtt kártyáztunk, totóztunk, ami erős kollegiális kapocs tudott lenni.) Másnap reggel beállítottam az elnökhöz. Ránézett a papírra, átfutotta. – Magyarázat? – A fejemben. – Ülj le, mondd el! Elmondtam. – Jól van, komám! – így Devcsics, és a kezét nyújtva lezárta az ügyet. Éreztem, ez jó antré volt. Ez a – ma azt mondanánk – „illegitim” információs rendszer elkezdett jól működni. Időnként hívatott Devcsics, néha ő maga hívott fel. A kért adatokat rendre szállítottam. Mind többször ültetett le, kérdezett ezt-azt. A módszer bevált. Később minisztériumi leiratok, rendelettervezetek, egyéb dokumentumok véleményezésében, előterjesztések készítésében, folyóiratcikkek, sajtóanyagok, beszédek írásában (stb.) is sikeresen működtem közre. Futott a szekér, elismerték a munkámat. 1982-ben a Munka Érdemrend arany fokozatát is megkaptam. Párton kívülként, 40 év alatt a megyében erre eddig nem volt példa – mondta Illés elvtárs, akinek sokat köszönhetek.

Ha már lúd, legyen kövér! Sok személyes élményem alapján megrajzolom Devcsics karakterét. Devcsics maga volt a mosolygós megfejthetlenség. A jól öltözött, határozott fellépésű, zavarba ejtő modorú, hol ironikus, hol cinikus személyiség. Gyors felfogású, jó átlátó, elemző és szintetizáló képességgel bíró közgazdász, életveszélyes memóriával. Mindig rajtakap, ha blöffölni akarsz. Főleg, ha mersz is. Egy óras szakmai beszélgetés minden szavára (saját szavára!) emlékezik, később is. Határozott stratégia, nagy taktikus, azon kevés vezetők egyike, aki gazdaságpolitikai koncepcióval, vízióval is rendelkezik. Ellentmondást nem tűrő módon ellentmondásos. Nagyban is képes gondolkodni, apró részletekbe is belekötni és elveszni. Devcsics karakter. A hibáival együtt: konok, kiszámíthatatlan, hajthatatlan és hajlíthatatlan. Legalábbis egy jó ideig. Devcsics Miklós, „az utolsó nógrádi basa”, akit hol egy újságíró, hol egy politikus nevez így. „Nagy bátran”, de csak utólag, a rendszerváltás környékén és után. 1988-ban Devcsics már nemcsak hátratett, maga mögött összefogott kézzel jár-ke, ahogy jellemző módon mindig is, de hajlottan is. Pedig még csak 55 éves. Nemcsak ő változott, de a politika és a társadalom is körülötte. Az érdekérvényesítő képessége, lobbijereje neki sem volt elég a koncepciója megvalósításához. El is taktikázhatta magát, aztán kifutott az időből. Vagy az idő alóla.

„Belaktuk” magunkat a városba

Na, de a felkavaró „Devcsics-jelenség” után lazítsunk. Nézzünk be a legalább két tucat, korabeli viszonyokhoz képest kulturált vendéglátóhely némelyikébe, amelyeket beiktattunk a családi programjainkba is. Szívesen ebédeltünk és vacsoráztunk barátainkkal „családostul” is városunk éttermeiben. Első gyermekünk 1974. évi megszületésig a feleségemmel együtt szó szerint „belaktuk” (beettük, beínyenkedtük) magunkat Salgótarján városába. Emlékeim szerint némileg előnyben részesítettük a Salgó étterem, a Karancs szálló és a Tarján vendéglő konyháját. Időnként „kiszálltunk” a Dornyay turistaházba, a Napsugár étterembe, a Medves hotelbe és a Hotel Salgóba is. Ingyenkedtünk a Tajga teázóban és az Urpin sörözőben, az új Kulacs és a Beszterce étteremben is. Utóbbi különtermében felsőbb hivatali vezetőinket, kollégáinkat fogadtuk előszeretettel. Amikor mindez most felötlök bennem, egyidejűleg megdöbbenek, hiszen a felsorolt vendéglátóhelyek közül ma már csak alig néhány működik.

Egyik kedvencem az 1961-ben a Vásártéren létesített Salgó étterem és presszó volt, amelyben a '70-es évek elején még éjszakai bár is működött. A megyeházáról ide bármikor átugorhattunk. Az étterem II. osztályú áron kínált ízletes ételkülönlegességeket, menüt, előfizetéses ebédet és vacsorát, italokat. Gyors, udvarias kiszolgálás jellemezte. Esténként Botos Bandi és zenekara, majd Gabora Karcsi és bandája, az eszpresszóban Dicky és társa szórakoztatták a közönséget.

A Karancs szálló éttermében megélt cigányzenés vacsorákra és nótaestekre, bálokra, zenei szórakoztató programokra, a vidám mulatozásokra ma is jól és szívesen emlékezem. Amíg élek, sem felejttem el a Karancs éttermi ingyenklubok kínálatát. Mindegyik program teltházas volt. Ahogy a szilveszteri programok is. Gyakoriak és sikeresek voltak a nótaestek. Nagyon kedvelt volt a 140 főt befogadó cukrászda és presszó, amely éjszaka zenés, műsoros éjszakai bárként működött. (Bár működne ma is!) Csoda-e, ha a Karancs szálló pusztuló épületét látva összeszorul a szívem?

Bővülő üzlethálózat – javuló komfortérzet

Az 1970-es évek közepétől dinamikusan fejlődött Salgótarján város lakossági ellátó hálózata, ami az itt élő emberek életminőségének és komfortérzetének javulását eredményezte. Ennek a hálózatnak része és szerepe volt abban, hogy Salgótarjában maradtunk, véglegesen letelepedtünk és gyermekeket is vállaltunk. Ami a megyei tanács irányítása alatt álló három vállalat, a Nógrád Megyei Élelmiszer-kiskereskedelmi, a Nógrád Megyei Iparcikk-kiskereskedelmi, és a Nógrád Megyei Vendéglátó Vállalat céltudatos és összehangolt fejlesztési tevékenységének eredményeként történt, országos elismerést váltott ki.

S hogy ez nekem miért kedves emlék? Nos, azért, mert a vállalatok igazgatói, szakági vezető kollégáim barátaim voltak, miközben munkakapcsolatban is álltunk egymással. Amikor beléptem egy-egy üzletbe, és nem ritkán az igazgató, üzletvezető barátaim is üdvözöltek, úgy éreztem, valamelyest magam is hozzájárultam Salgótarján lakóinak életminőségjavulásához.

Most itt csak néhány kedvenc üzletünket idézem meg. A Pécskő Áruházról, a legnagyobb kedvencünkről már szóltam. Most az 1973-ban átadott, széles – műszaki, bútór- és egyéb lakásberendezési – profillal rendelkező Lakberendezési Áruházat említem még szívesen. Anélkül, hogy részletekbe mennék, mert máris eszembe jut az 1976-ban átadott ABC élelmiszer-áruház, ami karnyújtásnyira volt az Arany János utcai lakásunktól. 1976-tól az élelmiszer, vegyi áru, iparcikk profilja után találóan ÉVI (I., II.) névre keresztelt épületegyüttest is a lakosság szolgálatába állították a város és a már említett vállalatok vezetői.

A kezdetektől rendszeres látogatói voltunk az egykori patakperti, később a Vásárcsarnokba települt piacnak. Jól emlékszem az új komplexum 1977. áprilisi átadónapságára. Eszembe jut, hogy az átadási szalagot átvágó belkereskedelmi miniszterhelyettest éppúgy Molnár Károlynak hívták, mint a csarnok mai igazgatóját. Öröm volt látni, ahogy gyermekeim rácsodálkoznak a piac forgatagára, megízlelik gyümölcseit, miközben maguk is egy-egy édes-piros eperszemnek tűnnek.

Fontos intézmények – jó kapcsolatok

Talán vagy tíz éven át a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (ITI) Nógrád Megyei Szervezete megbízólevelének birtokában tarthattam előadásokat a város üzemeiben és jutottam közvetlenül nagyon fontos infor-

mációk birtokába. Már 1971 nyarán a TIT aktív tagjaként vehettem részt az új Mérleg úti székház ünnepélyes átadásán. A korszerű intézményt Gálfi Árpád igazgató mutatta meg minden részletében. A szervezet a kezdetektől hozzájárult a termelési kultúra növeléséhez, a szakképzéshez és a továbbképzéshez. Országos hírnévre tett szert a TIT Nyári Egyetem megrendezésével. Helyet adott az osztályunk által szervezett munkaügyi szaktanfolyamoknak, amelyeken több mint félezer munkaügyi szakembert képeztünk ki. Kollégáim segítségével hat évig voltam a tanfolyamok vezetője, szervezője és előadója is.

Amikor 1971 elején Salgótarjánba kerültem, sajnálattal konstatáltam, hogy a városban nemhogy egyetem, de főiskola sincs. Viszont hamarosan örömmel hallottam Illés Miklóstól, hogy folyamatban van egy gazdasági profilú főiskola szervezése. 1972-ben pedig már is kezdhetette működését a Pénzügyi és Számviteli Főiskola salgótarjáni tagozata. Lonsták László, az intézmény első igazgatója meghívott óraadó tanárnak. A vele készített interjúmban (*Palócföld*, 2000/2.) részletesen beszélt az intézmény közgazdászképzésben betöltött szerepéről, az elért eredményekről. Laci barátomnak – velem együtt – nagy szívfájdalma volt az intézmény 2012. évi bezárása, amely Salgótarján városának vesztesége is.

A közgyűjtemények – a könyvtár, a múzeum, a levéltár – nagy jelentőséggel bírnak az identitás erősítésében, a kulturális sokszínűség fenntartásában és fejlesztésében. Mindezt volt szerencsém megtapasztalni helyi közgyűjteményeink jóvoltából, ahogy a Balassi Bálint Könyvtárról írtam is már. Ugyanakkor a mai Dornay Béla Múzeum és a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltárának korabeli elődjeivel is gyümölcsöző kapcsolatokat ápoltam. S hogy azóta is „együtt élek” mindhárom intézménnyel, azt a történetükről írt és a tevékenységükről szóló dolgozataim, vezetőikkel készített interjúim hitelesen tanúsítják is.

Konfliktusok és következmények

Hús év egy háromszáz fős munkahelyen jó kapcsolatok, elmélyült barátságok kialakulására éppúgy lehetőséget ad, mint vitákra, véleménykülönbségekre és személyes ellentétekre is. Az utóbbiak közül két, vezetőhöz fűződő affért idézek. Előre bocsájtom, hogy Illés Miklós elnökhelyettestől tisztességesebb, Batta István pártbizottsági titkártól rafináltabb vitapartneret nemigen ismertem a megyei tanács hivatalában.

Az 1980-as években egyes vállalatoknál már jelentős volt a kapun belüli munkanélküliség. Elmondtam ezt Illés Miklósnak is, aki feldühödött ettől

az információtól. A munkanélküliség az ő „szocializmus-eszményével” nem volt adekvát. Ezért nem is gondolta, hogy szükség lehet a munkanélküliséget kezelő intézményre. – Ez marhaság! – mondta az általam elkészített tanácsülési előterjesztésre. Halogatta az aláírását és szabadságra ment. Bejelentkeztem az elnökhöz. Elmondtam neki, miről van szó – értette is. – Illés szabadságon van, kérelek, írd alá Te! Devcsics hiányolta ugyan Illés Miklós ellenjegyzését, de aláírta az előterjesztést. A megyei tanács pedig 1982. szeptember 26-ai ülésén jóváhagyta a munkaerő-szolgálati iroda létesítését, amiből „kinőtt” a munkaügyi hivatal, majd később a munkaügyi központ, ami napjainkban is működik. Illés Miklós egy ideig úgy fogta fel, hogy megkerültem, ám később azt mondta: – Jó, neked közvetlen információid voltak.

Ugyanezen ügy fejleményeként az apparátusi pártbizottság titkárával, Batta Pistával is szembekerültem. Ha már van intézmény, kell, hogy vezetője is legyen. Én az igazgatójának egy jó eszű fiatalembert (Garami Lászlót) akartam kinevezni. Ugyanekkor a munkaügyi osztályon – az előírt iskolai végzettségének hiánya miatt – meg kellett válnunk Boródi Józseftől, akit az intézetben akartam elhelyezni, ügyintézőként. Batta elvtárs viszont – tízéves alapszervi párttitkári ténykedése elismeréseként is – Boródit akarta intézményvezetőnek, miközben a végzettsége erre a státuszra sem predesztinálta. Komoly konfliktusok után végül nekem kellett kineveznem őt az intézmény élére. A pártbizottság titkára azt mondta, hogy ő az irányítás része, én viszont csak a vezetése vagyok. – Értsd a különbséget, elvtársam! – így Batta. Rafinált érvelés, ugye?

„Káderkerengő” – a végjáték nyitánya

Nem keringő, ahhoz zenekar és jó hangulat is kell. A „kerengő” nem tánc és nem multság. A „káderkerengő” sajátos irányítási módszer, a vezetők állandó sakkban tartása, nehogy nagyon jól érezzék magukat, netán többet tudjanak adott pozícióban a főnöküknél. Volt benne részünk, különösen a ’80-as évek második felében, amikor már a pártállami rendszer megroppant, és a tanácsi bürokrácia is „ki nem kényszerített” vezetőcserékkel kísérte meg látványos zavarát palástolni.

Íme a viharos fluktuáció néhány vezetői poszttal – és csak az ismertebb belépő új vezetők nevével – reprezentálva:

1985: Devcsics Miklós újraválasztása, tanácselnökké; Havas Ferenc megválasztása általános tanácselnök-helyettségére; Romasz Adolf és Berki Mihály megválasztása tanácselnök-helyettségére; Holes Miklós kinevezése

az építési és vízügyi osztály élére; Fekete Nándor (volt városi tanácselnök) kinevezése a munkaügyi osztály élére.

1987: Szabó Kálmán kinevezése a munkaügyi osztály élére; Szabó Zoltán kinevezése az ipari osztály élére;

1988: Dr. Körmendy József megválasztása a megyei tanács elnökévé, dr. Boros Sándor megválasztása tanácselnök-helyettesé;

1989: Dr. Farkas Imre megválasztása megyei vb-titkárrá.

S hogy ez a „káderkerengő” mennyiben volt a „helyi erős ember” sakkjátéka, arról nem szól a fáma. Devcsics Miklós az 1980-as évek második felében látta ugyan a tornyosuló viharfelhőket, de már kevésbé tisztán. Elhagyta a hányódó hajót, és rálépett a süllyedőre. Az első titkári pozíciójából már csak a gyors nyugdíjba vonulás volt a mentsvár.

A „káderkerengőből” jómagam sem maradhattam ki. 1985-ben felmentettek osztályvezetői státuszomból és kineveztek – magasabb alapbérrel – a Nógrád Megyei Tanács VB Oktatási és Továbbképzési Intézet igazgatójának. Két év múlva megszüntették a szervezetet. A feladatait a Személyzeti és Oktatási Osztályon belül láttuk el, jómagam oktatási osztályvezető-helyettesi beosztásban, igazgatói fizetéssel. Rövidesen újabb sorsfordító változás részesé lettem: 17 évi házasság után a feleségemmel történt közös megegyezés alapján elváltunk. (Amelynek okait, összetevőit egyszer tanulságos lenne elemezni, de egyelőre kegyeleti okok miatt nem tehetem meg.)

Dr. Boros Sándor tanácselnök-helyettes, majd 1990-ben dr. Körmendy József tanácselnök és Romasz Adolf tanácselnök-helyettes nyugdíjba menekülése már a megyei tanács történetében a végjáték nyitánya volt. A tisztségviselők közül Havas Ferenc általános elnökhelyettes és dr. Farkas Imre, a vb-titkár tartott ki, miként sok kollégával együtt jómagam is az önkormányzat megalakulásáig. Amiről – és az életem, pályám újabb harminc évéről – még ugyancsak lesz mit mesélnem.

(Folytatása következik.)

BALAJTHY FERENC

Most milyen tájon
(„Álom nélkül nincs valóság.”)

Az éber álom most milyen tájon
Járhat, képzelem, messzire száll.
Úgy tesz a lélek, hogy sose fájjon,
Vérszín sebet köt fonnyadt virág.

Most milyen tájon alszik az álom,
Messzire fut, vagy velem marad?
Bús terhét rakja rám mindenáron,
Csillaggá messzül, és megtagad! –

Marad-e már más, csak a kérdőjel,
Hová még, meddig, minek, miért?
Álmatlan álom, – s zuhanok éjjel,
Véget nem (k)ér, s végéhez (ki)ér!

Égre kiáltó

Kiszárad-e majdan a (lelki)ismeret,
Hogy igazmondásba fullad-e torok?
Szavak lehetnek-e a lelkipásztorok,
Vagy közhellyé tesz felemás istene?

Fölsejlenek még meddő halotti torok,
Magamnak háttal, világnak keresztbe,
Ajtáját döngetem, akkor se ereszt be,
Mert tagadnak idegenek s rokonok!

Világnak keresztbe, magamnak háttal,
Nem úszkálhatok bármilyen szóárral,
Igazmondásban nem szikkad a torok!

Árad a szó! Megfojthatna, – ha hazug,
Világ(z)űrben a Föld az egyetlen zug,
Ahonnan, – még az égre kiált(hatok)!

ÁDÁM TAMÁS

Hordalékanyagba, iszapba ágyazott bagolycsontváz Interjú Schrammel Imre keramikussal

Schrammel Imre Szombathelyen született 1933. október 29-én, Kossuth-díjas magyar iparművész, keramikus, a Magyar Iparművészeti Főiskola egykori rektora, az MMA rendes tagja, kitüntették a Nemzet Művésze címmel. Az ezredvégi kerámiaművészet megújítója.

Felsőfokú tanulmányokat a Magyar Iparművészeti Főiskolán folytatott (1952–1957), ahol Borsos Miklós és Gádor István voltak a mesterei. A diploma kézhezvétele után hamarosan bekerült tanítani a Magyar Iparművészeti Főiskolára, ahol a lépcsőfokokat végighaladva 1990-ben egyetemi tanári kinevezést kapott, 1991-ben nyerte el a DLA (Doctor Libera-
lium Artium, azaz a szabad művészetek doktora) fokozatot, majd 1993–1999 közt az egyetem rektoraként működött, közben mind a MOME, mind a JPTE képzőművészeti mesteriskoláinak témavezető tanára. Hárman szereztek vezetése alatt DLA fokozatot, jelenleg két fő dolgozik keze alatt a címért.

Már fiatal korától kezdve megtanulta a klasszikus kerámiamesterség minden csínját, majd hozzá az új stíluslehetőségeket is, nonfiguratív kifejezési módokat, szürreális figurákat, az új technikákat, maga is az új technikák egyik bevezetője, így nem csoda, hogy nemcsak mestertanárként, hanem vendégtanárként is működött Amerikában (Haystack Mountain School of Craft) 1983-ban, Innsbruckban (Art Didacta) 1987–88-ban, Kanadában (Banff Centre) 1987-ben, Trierben (Europäische Akademie) 1987-ben és 1989-ben a haifai egyetemen.

Nevéhez fűződik az első magyarországi kerámiaszimpozion megszervezése (Siklós, 1969). 1981-től a Nemzetközi Kerámia Akadémia vezetőségi tagja, 1986 óta alelnöke.

Mintáz porcelánedényeket, kisplasztikákat, agyagfigurákat, monumentális hatású szobrokat. Művészetének motívumait a természetből, a néprajzból, a mítoszokból és önmagából meríti. Számos híressé vált agyagszobra és agyagból mintázott sorozata van, köztük *Lőtt oszlopok* 1–8. (1981–85) és porcelánból mintázott sorozata a *Karnevál* című (1995–98).

* * *

Vidéki gyerekként halakat, madarakat gyűjtött, aknákat szerelt. Középiskolás éveit Újpesten töltötte, átúszta a Dunát. A főiskolán Borsos Miklós figyelt fel rá. Schrammel Imre kerámiái annyira eredetiek, merészek, hogy a látványába beleborzong az ember. Megkapta a Prima Primissima-díjat, aminek az a pikantériája, hogy a lószobrot éppen ő készítette.

Hogy került Szombathelyről Nagykanizsára?

Kétéves voltam, amikor elváltak a szüleim, anyámnál maradtam, nagymamámhoz költöztünk Nagykanizsára, ott nevelkedtem.

Mozgalmas gyermekkorra lebetett.

Szó szerint mozgalmas volt. Kanizsa fölött húztak át az amerikai és az angol repülőket. A közelünkben épült ki a magyar-német légelhárítási bázis. Őrületesen légi csatákra emlékszem. Roncsokra a réten. Hozzászoktunk a halottakhoz is. Játéknak vettük a háborút, élveztük a felhajtást.

És a balászatot, ahogy tudom.

Máskálós gyerek voltam, barangoltam a környéket. Fűzfa kosárral emeltem ki a halakat a helyi patakból, átvittem őket egy bombatölcsérből

keletkezett tóba, hogy tovább éljenek. Ficáncoltak a vörösszárnyú keszegek, szivárványos öklék, csikhalak.

Mi a helyzet a madarakkal?

Kaptam valakitől egy Herman Ottó-madárkönyvet, a képek alapján azonosítottam a rét fölött elhúzó sólymokat, ölyvöket. Fogalmam nincs, hogyan, de megtanultam madarakat kitömní. Ma már tudom, az akkori élethelyzetek meghatározták a későbbi pályámat.

Véget ért a háború. Merre vitt az útja?

Bejöttek az oroszok, társbélőket kaptunk. Mire visszajutottunk, lakhatatlanná tették a házat; felgyújtották a parkettát, a bútorokat. Anyám lényegében menekült Pestre. Én az iskolaév végéig maradtam, amikor is a másik nagyanémhoz mentem Sopronba. Apámat kétszer láttam csak életemben. Azt mondták, meghalt. Kihallgattam egy beszélgetést, abból tudtam, nem stimmel valami. Felszöktem Budapestre, ahol annak ellenére is ráleltem apámra, hogy megváltoztatta a nevét. Dobogott a szívem, amikor bekopogtam a munkahelyére. Bemutakoztam, fel se nézett a papírai közül, levegőnek nézett. Szörnyű csalódás ért.

Hogy került Újpestre?

Elegem lett a családomból, pár hétig csöveztem Pesten. Apám végül annyit megtett, hogy beíratott az iskolába, a nagybátyámnál laktam Újpesten. Onnan jártam be az Ady Endre Gimnáziumba, ahol gyalázatos három hónapot töltöttem.

Miért?

Elít, belvárosi iskolába került egy zalai tájszólással beszélő gyerek. Tanárok és diákok együtt röhögtek minden egyes megszólalásomkor. A nagybátyám, aki zenetanár volt, ezt tudta, s megemlítette, hogy járhatnék az újpesti iskolába. Berakott a Könyves Kálmán Gimnáziumba is, ott végeztem. A fiam és az unokám szintén ott érettségizett.

Itt nem cikizték?

Az égadta világon semmi kivetnivalót nem találtak bennem. Talán azért, mert ők meg a külvárosi, szlenges tájszólást beszélték, és gondolkodásuk is rokon volt az enyémmel. Együtt csavarogtunk a városkörnyéki erdőkben, réteken. Kis komp járt át a hajógyári szigetre. Csak hát nekünk nem volt pénzünk, így aztán egyszerűen átúsztuk a Dunát.

Már ebben az időben keramikusként képzelte el a jövőjét?

Eszembe nem jutott. Talán annyi, hogy szerettem rajzolni.

Mégis hogy kanyarodott erre a pályára? Hogy lett keramikus?

Abszolút véletlenül. A Könyvesben azt volt a szokás, hogy a hetedik osztályosok rendeznek egy farsangi előadást a végzősöknek. Ránk osztották a lebonyolítást. Az egyik osztálytársam rendezte a műsort, én készítettem a díszletet. Utána elhatároztuk, hogy a társam megpróbálkozik a rendezőséggel, én pedig jelentkezem az Iparművészeti Főiskola díszlettervező szakára.

Még mindig nem értem a keramikusságot.

Lesz ez még bonyolultabb is. Díszlettervezői szakra jelentkeztem. A felvételi két hétig tartott: egyfolytában rajzoltunk, tettünk-vettünk. Közben egyesével behívtak bennünket egy bizottság elé. No, itt közölték velem, hogy díszlettervezőnek tehetségtelen vagyok, de menjek vissza és rajzoljak tovább. Rajzoltam, a teremben egy ember sétálgatott a bakok között, aki egyszer csak megbökte a vállamat, mondta: mester, maga vegye a cókómókját és jöjjön velem! Átvitt egy másik terembe, ott kellett rajzolnom. Megint következett egy bizottság. Feltették a kérdést: akarok-e ötvös lenni. Azt se tudtam, mi az, azt viszont tudtam, hogy katona nem akarok lenni. Így lettem ötvös. Nem szerettem a fémet. Átjártam a keramikusokhoz, próbálgattam magam. Másodéves koromban nyertem egy kerámia-pályázatot. Ennek eredményeként kerültem át a kerámia-porcelán szakra.

Hogy hívták azt a sétálgató embert?

Borsos Miklósnak. A mesteremet tisztelhettem benne. Megrendített, amikor nyolcvannégy évesen meghalt. Nagy művész és fantasztikus ember volt. Egységes és következetes életművet hagyott hátra.

Az 56-os forradalomban vállalt szerepet?

A szakunk egy sarokra működött a Kilián laktanyától. Mi voltunk a Bem-szoborig vonuló főiskolások, egyetemisták.

Később lett ebből baja?

Az égvilágon semmi.

Rá egy évre diplomáztott.

A főiskoláról egy csomó diák és tanár elment a forradalom után, megüresedtek a helyek. Lediplomáztam. Éppen a folyosón ballagtam, amikor találkoztam Borsos Miklóssal. Mondta: mester, maga itt marad, mert legalább már megtanulta a szakmát. Így lettem tanársegéd. Attól a pillanattól kezdve a nyugdíjazásomig ott tanítottam.

Közben ösztöndíjasként kinn járt Kínában.

A szövetségben szóltak, hogy kaptam egy kínai ösztöndíjat, valószínűleg azért, mert nyelveket beszéltem. Eljutottam a hatalmas országba, egy évvel a kulturális forradalom előtt. Belecseppentem egy tökéletesen más kultúrába. Csak kapkodtam a fejem. Sok mindent nem értettem. Később

rájöttem, hogy minden a négyzetek köré rendeződik, aminek közepén a császár ül, tőle mindennek egyforma távolságra kell lennie. És mindennek ott van az ellensúlya: a napnak az éjszaka, a sötétnek a világos. Később Japánban hosszabb ideig dolgoztam, izgalmas vizuális kultúra mindkettő.

Egyik kritikusa írta: ön ugyan tökéletesen tisztában van a szakmával, ám a kerámiában tudatosan nem alkalmazza egyik tanult fogást sem.

Különböző hatások értek nyugati, szakmai útjaim során, minekutána több válságkorszakot éltem át. Úgy döntöttem, ha az ősember a kezével az előtte lévő anyagból el tudott indulni, akkor ennek nekem is elégnek kell lenni. Egy ideig elég következetesen mentem ezen az ösvényen. Dolgoztam a Rába-parton, kiszedtem a mederből a hordalékanyagot, és belehelyeztem egy mérgezett bagoly csontvázát. Egész sorozatom van hasonlókból. Gondolkodtam azon, mi is történt. És akkor rá kellett döbbenem, hogy a művészet egyik legfontosabb kérdése az élet-halál határainak a tapogatása. A halál utáni elmúlás az egy lassú égés. Mint ahogy az élet is, csak egy kicsit más dimenzióban.

Egy másik korszakában szétlátta a szobrait, s ezzel különös hatást ért el, csodálatos formák születtek.

Akkoriban a művészetekben mindent a kockára vezettek vissza. Engem is érdekelt ez a megközelítés. Elmentem ebbe az irányba. Amikor

egyszer elkészült egy sima, tökéletes formájú, szögletes, fehér oszlop, nézegettem. És akkor rájöttem: innen nincs tovább, a tökéletességet nem lehet felülmúlni. Akkor már nincs is dolgom. Dühöngtem tehetetlenségemben, ütöttem, vágtam a kerámiákat, beléjük lőttem. Észrevettem, hogy sajátos formák alakulnak ki. Ezt tovább fejlesztettem, szereztem a filmgyárban trükkpatronokat, az anyag közepébe helyeztem, és robbantottam.

Veszélyes foglalatosság. Netán tűzszerész végzettsége is van?

Mint említettem, háborús gyerekkorom volt. Darabokra szedtünk minden kezünk ügyébe került bombát, aknát, kézigránatot, lőszert. Ez volt a tűzszerési iskola.

Később aztán megkapta a Prima Primissa-díjat. Hazatért egy ló.

Ja, igen, a Kincsem hazatért, ugyanis én csináltam azt a szobrot. Álomban nem gondoltam, hogy valaha én is megkapom ezt a díjat.

Lekerekíteném egy sablonos kérdéssel: min dolgozik?

Tulajdonképpen semmin. Szedem össze az írásaimat. A Körmenyi Galériában volt egy kiállításom, utána a tulajdonosnővel megbeszéltük, hogy kiadunk egy könyvet. Megpróbálok valahogy, egy művészettörténész segítségével összerakni a dokumentumokat.

Összerakta?

Össze, meg is jelent.

CSÁK GYÖNGYI

Elégtétel

Jelen és múlt kapaszkodik
az idő archív tekercsén
ódában fognak közre
könyörgőre kulcsolt jelzők
s térdreerogyó igék.

Hiába morzézik az Isten,
nem válik külön
lelkemtől a lelked,
halhatatlanságból
szövöd szemfödőm
mióta fordult a köpeny
az ütközetben.

Jól választottam:
ismered utam
ismered keresztjeim.
Hangomnak öklöt adva
vésed a falakba
kemény törvényeim.

A világ, melyben
össsezárva élünk,
kedves nekem, bár úgy
lebegtet, mintha látszatot;
a buja szakadékot áthidalva
pirosposzgságra telnek
mindenkor a hasonlatok.

Utórezgések

Miféle fény
képez köztünk árkot,
a világ költözik szobámba
ha mozdul a vászon.

Dilemmák

Hogy szökhetni meg a közös múltból?
Hirtelen szabadságával mit kezdene
az aranykalitka féltett madara?
Cizellált térválasztójától örökre
elbúcsúzhat-e a hisztérikus rózsza?
Hogy hagyni el végleg a szavakat,
így vonva meg a katarziszit a szájától?

NAGY ZSÓFIA

Aratási emlékek és ételek

A múltban történt események a mának szóló üzenetek. Régen nagy munka volt az aratás, amikor kaszával vágták a rendet. Péter-Pálkor, amikor a harmat is felszállt, elindultak a határba. Úgy tartották, ezen a napon szakad meg a gabona töve, ettől fogva a gabona már csak túléri. Lemaradni az aratásról nagy szégyen lett volna. Aratáskor az asszonyok szerzáma a sarló volt, ők voltak a kaszások (a férfiak) marokszedői, kettejüket együtt „aratópárnak” nevezték. A parasztföldeken rendszerint a családtagok arattak, a jobb módú parasztember azonban bérmunkást is alkalmazott, mert az aratást gyorsan kellett elvégezni. Az aratók a bérüket a learatott termés meghatározott részében kapták. A gabonarész biztosította egész évi kenyerüket, ezért volt olyan fontos, hogy a szegényebb ember részes aratást kapjon. Aratáskor mindenki nagyon korán kelt. Hűvösön kezdték az aratást és a főzést otthon. Reggelire mindig tepertőt, szalonnát ettek kenyérrel, hagymával, és pálinkával, hogy jobban bírjanak dolgozni. Délben harangszókor megálltak ebédelni. Ebédre főtt ételt ettek. A hét folyamán négyszer volt bableves (mert ez jó laktató étel volt), mégpedig: siflis bableves, savanyú bableves, aratók bableves, sűrű bab (babfőzelék), kaszásleves. A bablevesek mellé különböző kelt pogácsákat (legtöbbször tepertős), szilvalekváros buktákat, lepényeket, köleskását, kenyérlángosokat fogyasztottak. Ezeknek a hozzávalóit otthon meg tudták termelni. Miután az aratók megebédeltek a hűvösön, 12 órától délután 2 óráig pihentek. Utána újult, friss erővel folytatták a munkát.

A kévéket kereszttekbe rakták, majd lovas- vagy tehénszekérrel vitték haza az udvarukba, ahol nagy kazalba rakták. Nagy ponyvakkal letakarták, így védték meg az esőtől, amíg megérkezett a cséplőgép, ami kicsépelte a gabonát, utána vitték a malomba őröltetni.

Nagy ünnep volt az aratás befejezése. Hatalmas ünnepséget készítettek elő. Az aratás ideje alatt a nagymamám meghívta a falubéli lányokat, fiúkat, hogy megtanítsa őket az aratási énekekre, melyeket az őseik daloltak. Mindeközben készítették az aratási koszorút. Közepébe egy kaszás legényt és egy marokszedő lányt ábrázoló babát állítottak. Mikor eljött az aratóünnepség napja, ezzel a koszorúval, énekszóval kerülték meg a falut. Mire a falu

végére értek, már népes csapat kísérte őket, és mind velük énekeltek. Az aratók köszöntése és a koszorú átadása után kezdődött a multság, ami a kiskorúaknak csak este nyolcig tartott, utána haza kellett menniük.

Így szórakoztak, kapcsolódtak ki, és pihenték ki a nagy fáradalmaikat a dolgos, szorgalmas, sok mindent kibíró munkásemberek.

Konez János, Nagy Zsófia nagypja kaszálás közben Kelenyén

Kaszásleves

Hozzávalók: 40 dkg nyers füstölt sonka, 1 kg krumpli, 4 dl tejföl, 3 ek. liszt, só, 4 babérlevél, kevés ecet

Vékonyan felszeleteljük a sonkát, és egy kevés vizet aláöntve legalább fél óráig pároljuk, majd zsírjára sütve pirítjuk. Feltesszük főni a megtisztított, kockákra vágott krumplit, megsózzuk, beletesszük a babérlevelet, és lassú tűzön forraljuk, még a krumpli megpuhul. A lisztet a tejföllel simára keverjük, besűrítjük vele a levest, hozzáadjuk a sonkát, és ízlés szerint ecettel ízesítjük.

Kolbászos tejfölleves

2 gerezd apróra vágott fokhagymát és 1 fej apróra vágott hagymát 15 dkg szeletelt kolbással fölteszünk főni. Ha megfőtt a kolbász, 3 dl tejfölt

elhabarunk 4 dkg liszttel és a levessel fölforraljuk. Pirított zsemlekockával vagy kenyérkockával tálaljuk.

Gyors káposztaleves

4 dkg lisztből 2 dkg zsírral, sóval, pirospaprikával, 1 fej apróra vágott hagymával piros rántást készítünk, föleresztjük fél liter káposztalével, beleteszünk 15 dkg vágott káposztát, 1 liter vizet és körülbelül háromnegyed órát főzzük. Pirított kenyérkockát adunk bele.

Kukoricagombóc-leves (húspótló étel)

8 dkg zsírból és 6 dkg lisztből világossárga rántást készítünk, és 1 fej apróra vágott hagymát sárgára pirítunk benne, 1,2 liter hideg vízzel föleresztjük. 25 dkg kukoricalisztet fél liter nagyon forró vízzel leforrázunk. 5 dkg tepertőt apróra összevágunk, 5 dkg zsírban egy kis fej hagymát megpirítunk, ezt is a péphez keverjük, apró gombócokat formálunk belőle, és ezeket az átszűrt, felforralt levesbe belefőzzük.

Hagymaleves árpakásával, tojásos krumplival

Hozzávalók: 10 dkg árpakása, 2 ek. zsír, só, hagyma, paprika

A hagymát a zsírban megpirítjuk, másfél liter vízzel föleresztjük, megpaprikázzuk és az árpakását puhára főzzük benne. 2 kg krumplit *hajában* megfőzünk, megpucoljuk és karikára vágjuk. Egy kis lábasba kevés zsírt teszünk, azután a felszeletelt krumpliból egy réteget, megsózzuk, erre a 4 darab keményre főtt és szintén felszeletelt tojást, újra krumplit, így tovább, míg az anyagunk elfogy. Közben megsózzuk, 6 dkg zsírt teszünk közé, a tetejére ráöntjük a 2 dl tejfölt és forró sütőben sütjük.

Becsinált *piszke*leves

25 dkg borjúhúst apró kockára vágunk, 1,2 liter vízben föltesszük *főnyi*, egy közepes nagyságú sárgarépat és petrezselymet hosszúkás metéltekre vágunk és a levesbe tesszük. Mikor puhára főtt, egy üveg *piszke*t (5 dl) vagy nyáron frisset belefőzünk. Ha megfőtt, 6 dkg zsírban 5 dkg lisztet világossárgára pirítunk, ezt a levessel föleresztjük. 2 dl tejfölt 1 tojássárgájával elkeverünk, ezt is hozzáöntjük, összeforraljuk és így tálaljuk.

Törött borsófőzelék

60 dkg borsót 2 liter vízben fölteszünk, 1 fej hagymát aprítunk bele, megsózzuk, és nagyon puhára megfőzzük. Ha puha, 10 dkg lisztet apránként belekeverünk, főzőkanállal nagyon jól összetörjük, és tálaláskor forró zsírral megöntözzük.

Friss sajt

Személyenként negyed liter aludttejet asztalkendőbe öntünk, négy sarkát összekötjük és tányér fölé akasztjuk. Fél napon vagy egy éjjelen át leceseget a savója, amit főzelékek savanyítására használunk. A visszamaradt sajtot elkavarjuk, esetleg ízlés szerint apróra vágott hagymaszárat, *keménymagot*, pirospaprikát keverünk bele és kenyérrre kenve, vagy hajában főtt krumplival fogyasztjuk.

Krumplis vagdalthús

80 dkg krumplit hajában megfőzünk, megtisztítjuk és megtörjük. 25 dkg darált húst kevés apróra vágott hagymával, sóval, borssal és 5 dkg zsemlemorzsával együtt belegyúrjuk a krumplibá. Pogácsát formálunk belőle, és forró zsírba előbb az egyik, azután a másik oldalát megsütjük.

Krumplis málé

Fél liter vízzel 20 dkg kukoricalisztet leforrázunk, 5 dkg vajjal és 35 dkg összetört főtt krumplival elkeverjük. Fél cm vastagon jól kivajazott tepsibe tesszük, sütőben megsütjük. Tehetünk bele egy marék cukrot, így édesebb lesz a tészta. Ha kisült, kettévágjuk, lekvárral megkenve egymásra borítjuk, és kockára vágva tálaljuk.

Kukorica-tejlepeny

4 tojássárgáját 16 dkg vajjal, 1 vaníliás cukorral habosra keverünk, 3 dl tejet és 1 dl tejfölt keverés közben apránként hozzáadunk, azután 12 dkg kukoricalisztnek a felét, kevés sót, a tojások fehérjéből felvert kemény habot és legutoljára a kukoricaliszt másik felét keverjük hozzá.

Középnagyságú, jól kizsírozott, kilisztezett tepsibe öntjük, és forró sütőben megsütjük. Négyszögletes darabokra vágva, lekvárral díszítve és cukorral meghintve melegen tálaljuk.

Káposztás *palacinka*

Egy kis fej fehér káposztát finomra összevagdálva vajon puhára, pirosra párolunk. Fél liter vízből, 2 tojásból, 20 dkg lisztből *palacinkatészta*t keverünk, és hozzákeverjük a párolt káposztát. Kizsírozott *palacinkasütő*ben kisütjük őket. Ez vastagabb, mint a rendes *palacinka*.

Mézes kevert

3 tojást, 25 dkg cukrot 2 evőkanál mézzel, fél citrom reszelt héjával, csipet fahéjjal és szegfűszeggel, 2 kávéskanál szódabikarbónával jól elkeverünk, és fél kg lisztet adunk hozzá. Jól elkeverjük, kizsírozott tepsibe öntjük és megsütjük.

Kenyérpuding

Kivajazott formába szeletekre vágott, cukros tejbe mártott kenyeret és nyers, szeletekre vágott almát vagy más gyümölcsöt, cukrot, mazsolát rakunk rétegenként, úgy, hogy az utolsó réteg is kenyér legyen, erre kanálnyi vajot teszünk, kis tejjel leöntjük és sütőben megsütjük.

Barackcsók

1 kg nyers paszírozott sárgabarackot 1 kg cukorral és 2 tojásfehérjével addig keverünk, míg kemény lesz és csókokat formálunk belőle. Napon szárítjuk, ha megkeményedik, szellős helyre eltesszük.

Preckedli

Hozzávalók: 1 kg liszt, 40 dkg hideg zsír, 30 dkg cukor, 4 tojássárgája, 1 citrom leve és héja, 2 dl tejföl, 1 ek. szódapor, fél dl rum, pici só.

A tetejére: tojásfehérje, 10 dkg cukor, 15 dkg durvára vágott dió.

A lisztet a zsírral, a sütőporral, a sóval elmorzsoljuk, majd a többi hozzávalóval együtt nem túl kemény, jó formázható tésztát gyúrunk. Ujjnyi vastagra nyújtjuk, megkenjük tojásfehérjével és tetszés szerinti formára vágjuk, kiszúrjuk. A darabokat megforgatjuk a cukor és a dió keverékében, sütőpapírral bélelt tepsibe tesszük és 170 fokra előmelegített sütőben 15–20 percig sütjük.

URAKY NOÉMI

Omnia tempus habent

Egy szempillát szedek le
az arcodról
és közben az jut eszembe,
hogy még nem ereszkedhet le
a függöny egy olyan előadás után,
amelyet még színpadra sem vittem,
amelyet még meg sem írtam,
amelyet még össze sem gyűrttem.
Még annyi mindent kell
elrontanom,
még annyi szempillát kell
leszednem rólad,
és ugyanennyiszter kell
felismernem,
hogy magából a kívánságomból
hullott ki ez a szál.
Na, kívántál valamit?
Teljesült már?

Megálló
(*vőlegényembe*)

lerakódásra hajlamos,
telesírt válladra hajtom
zsongásomat
és egybeér rendem a zűrrrel
hány életem át ülhattunk így?
elértük a vállmagasságú
kozmoszi csúcsot,
s csak egy mozdulattal fizettünk
a befejezetlen jelenünkért

CV

Uraky Noémi (22)

Ez egy őszhajszálait lefestő, kávéházsarkakba illeszkedő tanárpalánta, megkímélt állapotban. Valóság-kompatibilis: az elrontanivalót elrontva, a kávé t keserűn szereti. Zavarban van, hogy most őt olvasod.

*Dávid Zsuzsanna: Végakarát
(Esterházy-Malfatti Alice, János lánya és Paulisz Boldizsár templomépítő)*

NAGY ANGELA – NAGY LÁSZLÓ

A Szent Jobb és az 1939-es észak-magyarországi országjárása

A II. világháború előtti utolsó békeév kiemelkedő egyházi és világi eseménye volt hazánkban az első királyunk, I. (Szent) István halálának 900. évfordulójáról történő megemlékezés és a budapesti XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus ünnepségsorozata.

A magyar állam és a katolikus egyház kiemelt fontosságot tulajdonított mindkét eseménynek, úgy anyagi források, mint szervezési háttér szempontjából. Bár mindkét „fél” a nagy nemzetközi figyelemmel kísért ünnepségeket azok jelentőségének arányában kezelte, de kiemelendő, hogy a költségeket teljes mértékben kordában tartották, a költségelosztást precízen dokumentálták.

A két esemény összekapcsolódását – annak ellenére, hogy a Szent Jobb több éven át tartó „utaztatása” csak 1938. május 31-én, az Eucharisztikus Kongresszus lezárultával kezdődött – a szent ereklye országjárása¹ képezte, amely a Szent István-kultusznak fontos része volt.

Mindez kifejezte a nemzet egységét, sőt összefogta a különböző felekezeteket is. Annál is inkább, mert az 1938. évi XXXIII. törvény 2. §-a kimondta: „Az országgyűlés augusztus hó 20. napját Szent István király emlékezetére nemzeti ünnepnek nyilvánítja”, tehát azt nemcsak a katolikus egyház, hanem a nemzet ünnepének tekintették. Az országjárással lehetővé vált, hogy a közeli-távoli településeken élők lelkét a Szent Jobb megtekintésekor áthassa az isteni csoda misztikuma, kifejezhessék hálájukat a nemzetteremtő királyunk előtt.

Szent Jobb – Szent István ereklyéjének tisztelete

Aligha vitatható, I. István királyunk megítélése, tisztelete hazánkban évszázadok óta változatlanul pozitív. Számos indokot lehetne hozni ennek

¹ Szent Jobb szállítását, bemutatását országjárásnak, országlátásnak nevezték. Sőt országlásnak is (jelentése: uralkodás, kormányzás), hiszen alapvetően a Szent Jobbot nem tárgyi mivoltában, hanem személyként kezelték. A Szent Jobb fogadásakor, a beszédekben gyakorta tegező formában megszemélyesítették.

igazolására, de a legmérvadóbb, hogy a magyar legendáriumban és a magyarság körében személyét milyen mély, változatlan tisztelet övezi.

Szentté avatása után az ünnepéhez elválaszthatatlanul kapcsolódik a nemzeti egység és a nemzeti erő szimbolikájaként, az épen maradt jobb-jának – mint nemzeti ereklyének – a tisztelete.

Első királyunk jobb kezének sokáig tartó hányatott sorsa a legendáink és régi történeti emlékeink részét alkotja, amelyben a valóságos történetek keverednek a bizonytalan forrásokkal. Azonban mindenképpen különleges, hogy a magyarság vérvizataros évszázadai ellenére a Szent Korona és a Szent Jobb is épen maradtak meg, és így napjainkban is a nemzeti önazonosság alapjait képezik.

I. István király 1038. évi fehérvári temetése² után a bebalzsamozott holttestet, tartva a megszenteltségtelenítéstől, kiemelték a márványszarkofágból és a bazilika alatti sírkamrába helyezték el. Az épségben megmaradt jobb kezét leválasztották, mivel már ekkor csodás erőt tulajdonítottak neki, és a bazilika kincstárába vitték. Ezzel kezdődött kalandos sorsa, amelyben Szent László is szerepet játszott, aki az első megtalálás helyén Szent Jobb-apátságot alapított, ebből formálódott Szentjobb település (ma: Siniob, Románia).

Az Aranybulla a Szent Jobb tiszteletét törvénybe iktatta. Ekkor a Jobb kifejezés nemcsak a kézfejet jelentette, hanem az egész felső kart, amelyet Nagy Lajos uralkodása alatt 1370-ben leválasztottak, és Lengyelországba vitték. A török uralom alatt a Szent Jobb Boszniába, majd a XVI. sz. végén Raguzába került az ottani domonkos szerzetesekhez.

Mária Terézia tisztában volt az ereklye jelentőségével, hosszas diplomáciai tárgyalások után elérte, hogy a raguzaiak kiadják azt. 1771-ben Bécsben mutatták be, majd Budára szállították az Angolkisasszonyok gondjaira bízva az ereklyét. Márai Terézia volt, aki elrendelte Szent István napjának megünneplését, amely azóta is augusztus 20-ához kötődik.

1945 márciusában a Szent Jobbot a koronázási ékszerekkel együtt Szálasi utasítására elhurcolták, végül a Salzburg közeli Mattsee-nél találtak rá az amerikai hadsereg emberei. Ellentétben a koronázási ékszerekkel³ a Szent Jobb szinte rögtön visszakerült hazánkba, sőt az 1945. augusztus 20-i körmeneten már láthatták is a hívek.

² A temetés pontos napja nem ismert, csak halálának időpontja: 1038. augusztus 15.

³ A koronázási ékszereket 1978-ban szolgáltatta vissza az amerikai kormány.

1987. augusztus 20-án a Szent István-bazilikában Paskai László bíboros, esztergomi érsek felszentelte a Szent Jobb-kápolnát, oda helyezték el a Magyar Királyság első uralkodójának ereklyét.

Aranyvonat a Szent Jobb országjárásához

Bár 1937-ben megszületett a döntés a Szent Jobb országos körúton történő bemutatásáról, de mégis meglepően rövid idő, négy hónap állt csak rendelkezésre, hogy a szállítására alkalmas, ráadásul gazdagon díszített, különleges műszaki megoldásokat is biztosító vasúti kocsi, az aranykocsi, illetve a hozzá kapcsolódó szerelvény megépüljön.

Az erről szóló igényt formálisan Serédi Jusztinián⁴ bíboros, a magyar katolikus egyház feje, a Szent István Emlékév Országos Bizottsága vezetője nyújtotta be a MÁV-nak.

A kezdeti elképzelések között szerepelt, hogy az ereklyét repülőgéppel juttassák el a kijelölendő településekre, de a döntés végül is a vasúti szállítás mellett született meg. Érthetően, hiszen kiváló, az ország szinte minden jelentősebb települését behálózó, azok központját érintő vasút áll rendelkezésre. A biztonsági szempontok is szerepet játszottak, hiszen a repülőgép(tér) igénybevételéhez képest az ereklyét kevesebbet, illetve rövidebb időtartamban kellett mozgatni, akár a vagon közeléből is megtekinthető volt. Megemlíthető az is, hogy a légi szállítás biztonsága akkor még nem közelítette meg a mait.

Legelőször is érdemes tisztázni, jelen írás Aranyvonatként a Szent Jobbot szállító különjáratú vasúti szerelvényt tekinti. Ez nem azonos az 1944 végén Nyugatra, vasúton továbbított, és végül az USA-ban arany, ékszer, festmény stb. hadizsákmányként⁵ kezelt, a köznyelvben szintén aranyvonatként nevezett szerelvényvel. Ahogyan nem azonos az ún. Göring-vonattal sem, amely kizárólag zsidó elkobzott vagyont szállított, ezt hasonlóképpen aranyvonatnak tituláltak. Természetesen az utóbbi két vonatra az „arany”

⁴ Serédi Jusztinián (1884–1945) bencés szerzetes, egyháztörténész, bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek (1927–1945), az MTA és a Felsőház tagja.

⁵ Az USA Kongresszusának vizsgálóbizottsága 1999. októberi jelentése fényt derített a hosszú ideje elveszettnek hitt aranyvonat és tartalma sorsára. E szerint több magasrangú amerikai katonatiszt – és feltehetőleg a későbbiekben az USA kormányservelei – önkényesen rendelkeztek a vonat tartalma felett, melyet hadizsákmánynak tekintettek. Ez mai értéken 1–2 milliárd dollárt képviselt. A visszaszolgáltatás elmaradásának mindenkor indoka a zsákmányolt javak beazonosításának lehetetlensége volt (lásd erről: *História* 2000/1. szám).

szót, bár az fedte a küldemény értékét, alapvetően pejoratív értelemben használták. Éppen ezekkel ellentétes volt a magyarság ereklyéjét szállító Aranyvonat mögötti gondolatiság: dicső eszmei tartalom, nemzeti egység kifejeződése, történelmi hagyomány erősítése. Az Aranyvonat kialakítása, díszítése, berendezése teljes mértékben tükrözte ezt az elképzelést.

Bátran állíthatjuk, az ereklyét szállító aranykocsi a magyar tervező- és díszítőművészet, így magának a magyar iparnak a remeke volt. Nemcsak különleges díszítése, hanem formája is megkülönböztette minden más vasúti kocsitól.

Másik szembeötlő különlegessége a kb. 3,3 m x 1,8 m szélességű nyílás-kiképzése volt, amely lehetővé tette, hogy a kocsi mindkét oldala felől megtekinthető legyen a Szent Jobb. Az ajtók csendes és biztonságos nyitása-zárása, a mozgatószerkezetek kialakítása, a rezgéscsillapítás és a mindmégannyi műszaki lelemény, amely a Szent Jobb-vagon, de maga az egész szerelvény biztonságos működtetését szolgálta, jelentős műszaki teljesítmény volt.

Megérkezik az Aranyvonat Újdombóvár állomásra (Fotó: Fortepan – Erky Nagy Tibor)

Az aranykocsi belső színvilágát arany, ezüst, bíbor és zöld képezték, a vagon külső oldalait a magyar szentek: István, Gellért, Imre, Gizella,

Margit, Mór, László és Erzsébet egészalakos képei díszítették. Mindkét oldalon láthatók voltak az 1038–1938 évszámok, a szent király jubileumát hirdetve. A kocsi tetején négy térdelő és imádkozó angyal között a Szent Korona nagytálcán mását helyezték el, a sötétedés után kivilágított korona és az angyalok szinte misztikus fényt kaptak.

Az egyházi és világi méltóságokat szállító két-két luxuskocsi fogta közre az ereklyét szállító, bizánci stílusban díszített aranykocsit, amit a MÁV egy négytengelyű szalonkocsijából alakítottak ki.

A korabeli *Vasúti és Közlekedési Közönyben* Bereznai Oszkár mérnök és báró Puchner Endre főtiszt – akik egyébként a vagon átépítését tervezték – így írtak a Szent István jobbát szállító Aranyvonatról:

„Csak az aranykocsinak van különleges, díszes külseje, a többi szabályos, gyorsvonatú kocsi. A mozdónynak, mely a vonatot viszi, egyetlen díszítése egy hatalmas kereszt az elején. E keresztet az est beálltával kivilágítják. Ez a látvány felejthetetlen, különösen, amikor a világító kereszt a sötétből kibontakozik, és közeledve mindjobban megnagyobbodik.”

Az aranykocsi műszaki átalakítását a MÁV dunakeszi főműhelyében végezték a szakemberek, díszítésének terveit Urbányi Vilmos és Márton Lajos készítették. Magát a külső és belső festészeti munkát szintén Márton Lajos⁶ végezte, segítői Szlamka István és Kékesi László voltak.

Márton Lajos munkássága egyébként Nógrádhoz több ponton kapcsolódott a korszakban, aki a két világháború között gyakorta foglalkoztatott művész volt, több mint 8000 rajza készült. Már 15 évesen a *Zászlónk* c. folyóirat, később a *Magyar Cserkész* c. lap grafikus lett. Nevét a gödöllői cserkész-világtalálkozó és az Eucharisztikus Világkongresszuson készített rajzai még ismertebbé tették. Az utóbbi rendezvény bélyegtervét ő szolgáltatta, de a Regnum Marianum-mozgalomban is fontos szerepet töltött be.

Márton Lajosnak templomfestőként 40 munkája ismert, különösen a ferences rend számára dolgozott előszeretettel. Többek között ő készítette Balassagyarmaton a Szaléziak templomának főoltárképét, a Mária Valéria Közkórház⁷ kápolnájának freskóit⁸, ahogyan a ludányi Szegénygon-

⁶ Márton Lajos (1891, Székelyudvarhely–1953, Budapest) grafikus, festőművész, templomfestő, bélyegtervező.

⁷ Egykori elnevezés, ma Dr. Kenessey Albert Kórház-Rendelőintézet.

⁸ A freskókat a városi kórház kápolnájának kórteremmé alakítása során állmennyezettel lefedték. A kápolna 1991 áprilisában került visszaalakításra és újraszentelésre. Márton Lajos allegorikus freskói a kápolna mennyezetének négy oldalát díszítették, amelyeken „Márton L. 1944.” feliratok szerepeltek. Az er-

dozó Nővérek kápolnáját is ő dekorálta, de források szerint a salgótarjáni Szent József⁹ templom kápolnája, Palotás, Kálló és Szécsény is őrizte munkáit. Bár alaposabb kutatómunka szükséges, hogy ezek részlegesen vagy teljesen megmaradtak-e a mának.

Márton Lajos bélyegterve (Nagy László tulajdona)

A Szent Jobb országjárása

1938. május 31-én indult először és 1942-ben fejezte be országjárását a Szent Jobb. Az Aranyvonat útvonala melletti állomásokat feldíszítették, a vármegyék részéről hivatalos fogadóbizottság várta a vonat érkezését, a lakosság körmenetben vonult ki az állomásra. A püspöki székvárosokban egy éjszakát, a fontosabb városokban egy-két órát, illetve egyes közbelső állomásokon néhány percet tartózkodott a Szent Jobb az előre kiadott, egyeztetett menetrend szerint, de természetesen az állomások többségén csak áthaladt.

Megállás után kinyitották az üvegfalat, leeresztették a lépcsőt és az ereklyetartóval együtt a papi kísérők vállon hordozható baldachinra emel-

ről szóló írást Kamarás József készítette, és az *Új Nógrád* 1990. július 21-i számában jelent meg.

⁹ Az Acélgári úton álló, ferences rendi Szent József templomot 1936-ban szentelték fel, amelyben 1950-ig szolgált a rend. A templommal egybeépült plébániaépület nagytermében kápolnát alakítottak ki. Ennek freskóit festhette Márton Lajos.

ték az ereklyét.¹⁰ Az őrség felsorakozott, a parancsnok a Szent Jobb előtt indult el, őt követte a Szent Jobbot hordozó papok csoportja, mögöttük a Szent Jobb őre, két oldalról pedig a Koronaőrök zárták az alakzatot. Őket követhették a főméltóságok és az ünneplő tömeg. Az ünnepi fogadóbizottság (főispán, alispán, településvezetők, megyéspüspök, papság stb.), a díszszázad, a katonai zenekar mindenhol kötelezően részei voltak a Szent Jobb érkezésének, nemkülönben a sok száznyi vagy éppen több ezernyi érdeklődő.

A fogadóbeszédet, üdvözlést gyakorta a városvezető végezte, de e téren nem volt megkötés. Térségi országgyűlési képviselő, vármegyei vezető is szerepet kaphatott ebben. A papság főpapi szentmise keretében hódolt az ereklye előtt. Adott esetben üdvözlő beszédekre, imákra nyílt mód, majd az ereklyét közszemlére bocsátották.

A Szent Jobb útvonalainak összefoglalása (1938–1939 és 1942)

1938 kora nyarán az első bécsi döntés még nem született meg, viszont 1939-re egyértelművé vált, a visszatért felvidéki településeken igény jelentkezett a Szent Jobb fogadására. A szervezőbizottság úgy határozott, hogy előbb a nyugati (Érsekújvár, Léva), majd az onnan keletre eső területre is vezet a különvonat útja. A Szent Jobb utolsó útjára immár Erdély visszacsatolása után, 1942-ben került sor, a nagyváradi Szent László-napok¹¹ joggal szolgáltatták ehhez az indokot.

1938. május 31. – július 7.

A Szent Jobb első két útja Esztergomba, illetve Székesfehérvárra vezetett, majd ezt követően felváltva nyugat-, ill. kelet-magyarországi települések következtek:¹²

Esztergom / Székesfehérvár / Kaposvár – Zalaegerszeg – Nagykanizsa – Pécs – Bátaszék – Baja – Szekszárd / Vác / Győr – Hegyeshalom – Szombathely – Sopron – Csorna / Kiskőrös – Kalocsa – Kiskunhalas –

¹⁰ Természetesen a Szent Jobbot rövid, néhány perces állomási tartózkodás során nem emelték ki a helyéről.

¹¹ Szent László-napok (gyakorta: Szent László Hét) 1942. május 3–10. közötti megrendezésének okai: 750 éve avatták László királyt szentté, 600 éve zárándokolt Nagy Lajos király Nagyváradra, ott tartva első országgyűlését, 250 éve szabadult fel Nagyvárad a törökök alól.

¹² A felsorolt útvonalakon a kötőjelek közötti települések alkottak egy-egy menetet.

Kiskunmajsa – Kiskunfélegyháza – Szeged – Hódmezővásárhely – Kecskemét / Cegléd – Abony – Szolnok – Békéscsaba – Gyula – Szajol – Püspökladány – Debrecen – Nyíregyháza – Füzesabony – Mezőkövesd – Eger – Gyöngyös – Hatvan.

1939. április 29. – május 15.

Ekkor a Szent Jobb újabb körutakat tett, ezúttal a Dunántúlon át felvidéki, észak-magyarországi, majd kárpátaljai településekre is eljutott:

Április 29–30. Albertfalva – Martonvásár – Velence – Dinnyés – Székesfehérvár – Várpalota – Veszprém – Pannonhalma – Győr – Komárom – Érsekújvár – Bánkeszi – Léva

Május 6. Budapest, Nyugati pu. – Vác – Ipolyság – Drégelypalánk – Balassagyarmat – Szécsény – Losonc – Fülek – Feled – Rimaszombat

Május 7. Rimaszombat – Feled – Bánréve – Pelsőc – Rozsnyó – Fülek – Somoskőujfalu – Salgótarján – Pásztó – Hatvan – Aszód – Gödöllő – Budapest

Május 13–15. Budapest – Miskolc, majd Miskolc – Sátoraljaújhely – Csap – Ungvár – Munkács – Beregszász.

1942. május 2–3.

A Szent Jobb a Szent László-napok rendezvényei keretében Nagyváradra látogatott. A vonat útvonala: Budapest – Püspökladány – Berettyóújfalu – Biharkeresztes – Nagyvárad volt.

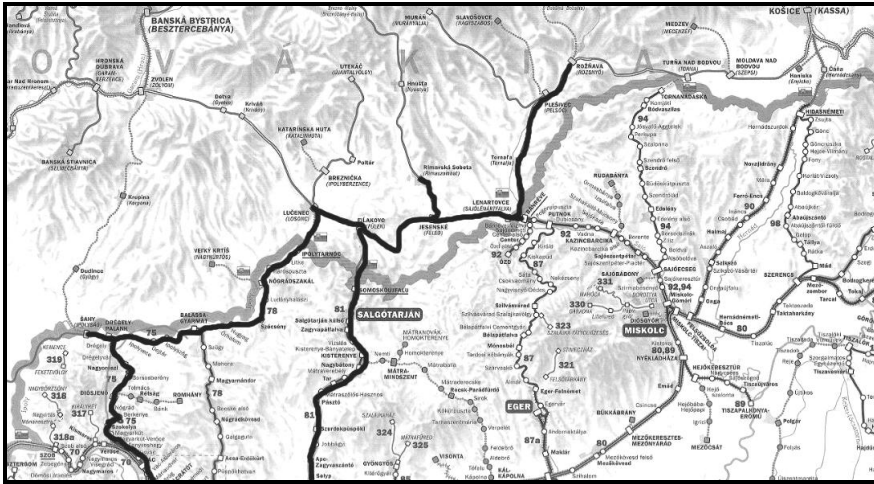
Az Aranyvonat 1939. május 6–7-i, észak-magyarországi útja

A Nyugati-pályaudvarról 5.30-kor indult el második felvidéki országjáró útjára a Szent Jobbot szállító Aranyvonat. Az ereklyét – többek mellett – ezúttal is elkísérte Serédi Jusztinián hercegprímás.

A szerelvény Vácott állt meg először, a pontos menetrend mindössze 12 perces várakozást engedélyezett. A honvéddíszszázad zászlóval, zenekarral vonult fel, leventék, cserkészek, frontharcosok és természetesen nagy tömeg várta a vonatot. Nógrád vármegye képviselőjében Paczoly Zoltán főügyész itt szállt fel a vonatra.

Innen észak felé, a vadregényes Börzsöny történelmi emlékekben gazdag vidékén haladt tovább Drégelypalánkig, ahová nyolc órakeret futott be. Itt Hont vármegye főispánja, Koczor Gyula és Sáska Dezső alispán csatlakoztak a hivatalosságokhoz.

A szerelvény az immár visszatért Ipolyságot 8.30-kor érintette, hiszen ekkor még létezett az Ipoly-völgyi vasút Drégelypalánk–Ipolyság közötti hat kilométernyi szakasza.¹³ A katonai díszszázad tisztelegve fogadta a vonatról leszálló hercegprímást, a Szent Jobbot pedig ünnepélyes menetben kísérték a Vármegyeház elé. Itt Salkovszky Jenő országgyűlési képviselő méltatta a nap jelentőségét, majd Serédi Jusztinián hercegprímás rövid csendes misét celebrált.

A Szent Jobb észak-magyarországi, 1939. május 6–7-i útvonala (A szerző jelölései)

Ipolyságról rövidesen ismét Drégelypalánkra ért a vonat, ahol Nógrád vármegye küldöttségének tagjai, Baross József főispán, Neográdi Horváth Sándor alispán és Mátéffy Viktor prépost-plébános csatlakoztak az Aranyvonat hivatalosságaihoz. Menetrend szerint 11.14-kor érkezett meg Balassagyarmatra a szerelvény, amelyet Kaszner Jenő MÁV-állomásfőnök és Adámkovicz Béla vonalfőnök a tisztikarukkal együtt fogadott.

¹³ A Drégelypalánk–Ipolyság (Šahy) közötti, gyakorlatilag magyar területen futó vonalszakaszt az 1960-as évek elején elbontották. A rendszerváltoztatást követően a térség civil szervezetei, önkormányzatai kezdeményezték (eredmény nélkül) a pályaszakasz helyreállítását, ezáltal az egykori Ipoly-völgyi, Ipolyság–Losonc közötti vasúti személyforgalom megnyitását. A 2021-ben elindított, mindkét országot érintő újabb civil szerveződés ismételen kísérletet tesz a helyreállításra, a vasúti forgalom újraindítására.

A korabeli *Nógrádi Hírlap* kiemelte a Nógrád vármegye székhelyét uraló hatalmas érdeklődést, ami talán sohasem látott annyi embert, mint a Szent Jobb érkezésekor. A házakat fellobogózták, gyertyákkal, keleti szőnyegekkel díszítették, a tömeg egyházi énekeket énekelt, vagy éppen csendes áhítattal, ünnepélyes meghatottsággal fogadta a menetet.

A vasútállomástól a Vármegyházig vezető távot (előzetes szervezői felmérés szerint 740 lépést) fél óra alatt tette meg a külsőségeiben is látványos menet. A Scitovszky úton¹⁴ és a környező utcákban, ahol már kora reggel óta sűrű sorokban álltak az emberek, a rendet csendőrök és rendőrök őrizték. Nemcsak a városlakók voltak jelen, hanem a falvak népe is felkereste a megyeszékhelyet, hiszen így a látványosság követésére, illetve magának a Szent Jobbnak az alaposabb megtekintésére is módjuk nyílt, amelyre a településüknél a vonat elhaladásakor nem lett volna lehetőségük.

A menet Balassagyarmaton a Scitovszky úton, a Polgári Leányiskola előtt halad. Középen Neogrády Horváth Sándor alispán, előtte Baross József főispán (Fotó: Madách Imre Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye, Elegyes 28.8.100)

Az élen zenekarral kísért katonai díszszázad vonult, amely a Vármegyház előtti térre vezette fel a menetet. Elöl Máriássy László ezredes haladt

¹⁴ Ma Bajcsy-Zsilinszky Endre út.

az alabárdos testőrség díszszakaszával, ahol a Szent Jobbot bíborral borított emelvényre helyezték. A kíséret illusztris tagja volt az egykori miniszterelnök, az Actio Catholica szervezetét képviselő Huszár Károly¹⁵ is.

A Szent Jobbról, illetve magáról Szent Királyunk személyéről Neogrády Horváth Sándor alispán csak röviden, pár mondatban emlékezett meg, kiemelve, hogy „*tőle kaptuk országunkat, legszebbet, széles e világon, adott törvényt, mely összetartotta és hitet, mely felemelte.*”

Jeszenszky Kálmán¹⁶ esztergomi protonotárius kanonok – aki főegyházmegyei kinevezése előtt, 1905–1931 között a szülővárosában, Balasagyarmaton plébánosként szolgált, tehát a jelen alkalomra visszatért oda – szentbeszédéből kiemelhetők ezek a gondolatok:

„*Szent István ökölbe kulcsolt kezeje szinte megkövesedett parancsként hirdeti minden magyarnak, hogy egyedül a Krisztus hitére támaszkodó, áldozatos és vállvetett munka és áldozatos összefogás biztosíthatja a Duna-Tisza közön minden rokon néptől távol élő nemzetünk fennmaradását.*”

Utalt arra a keveset hangoztatott tényre, hogy Nógrád földje István királyi birtoka volt, járt is itt annak idején és „*a dicsőséges Szent Jobb most csak hazajött. Ez a föld is, ahol most állunk, az a föld is, amelyen (...) jött a dicsőséges Jobb és (...) amerre délután fog menni. Szécsény, Rimóc, Lóc, Hollókő felé tekintve az ő vadakban gazdag erdei területek el, Halászi körül pedig balastavai voltak.*”

Báró Kray Pál¹⁷ plébános, tiszteletbeli kanonok imájában több utalás volt a történelmi múlt és a közelmúlt történéseire. Megemlítette, hogy a valamikor dicső és virágzó város egyszer már teljesen megsemmisült, hiszen a keleti pogányság betörésével szembeszállva feláldozta magát, majd a Szent Király egykori intését megfogadva „*...a nagy Balassa nemzetség erőfeszítéseivel újra gyökeret vert itt a magyar élet*”, és természetesen utalt arra is, hogy „*...az egyetlen magyar rög, a Civitas Fortissima*” volt az egyetlen magyar város, amely saját erejéből lerázta a betolakodó ellenséget.

Az egyházi, világi beszédek, imák után kezdődhetett meg a hívek, az érdeklődők, a tanulóifjúság hódoló elvonulása a Szent Jobb előtt. A tömeget a sajtóbeszámolók 8000–10 000 főre tették, ennek rendjéért Blázsik Károly¹⁸ pápai kamarás, gimnáziumi hittanár volt a felelős. Minderre egy

¹⁵ Huszár Károly (1882–1941) politikus, miniszter, miniszterelnök, ügyvezető államfő (1919–1920), OTI elnöke (1928–1934), felsőházi tag, Actio Catholica alelnöke (1932–1941)

¹⁶ Jeszenszky Kálmán (1873–1946) katolikus pap, hittanár

¹⁷ Báró Kray Pál (1894–1941) plébános, tiszteletbeli kanonok

¹⁸ Blázsik Károly (1880–1945) pápai kamarás, hittanár

óra állt rendelkezésre, ez idő alatt a hercegprímást, a Szent Jobb kíséretét, a meghívott előkelőségeket a vármegye látta vendégül ebédre a Vármegyeház épületében, de ellátást a Kaszinó épületében is biztosítottak, ott ebből a koronaőrök, komornyikok és a fotóriporterek részesültek.

A Szent Jobbot és az egyházi, világi személyiségeket immár gépjárműveken vitték ki az állomásra, a különvonat 13.15 órakor indult tovább Losonc felé. Az útvonalon először Szécsényben állt meg a szerelvény, ahol Sztojkovich József főszolgabíró mondott beszédet és Druga Pál esperes imádkozott.

Losoncon, hasonlóképpen Balassagyarmathoz, a városközpontba szállították az ereklyét, ahol fogadására többek mellett megjelent Bubnics Mihály püspök, a rozsnyói egyházmegye apostoli kormányzója. Nagy Iván főszolgabíró mondott a város nevében üdvözlő beszédet – itt sem a polgármesterre osztották ezt a feladatot –, a főtérre kihelyezett Szent Jobb előtt pedig elvonult a város és a környék népe.

Az Aranyvonat aznap még folytatta útját, rövid megállókkal Fülek, majd Feled következett, utóbbi településen a nagy tömeget eső formájában égi áldás is elérte a pályaudvaron. Itt Soldos Béla, Gömör vármegye főispánja és más vármegyei vezetők üdvözölték a küldöttséget. Serédi hercegprímás elismerő szavakkal méltatta Gömör népének *„mély vallásosságát és törhetetlen hazafiasságát, amely a húszéves nehéz rabságban csak erősítette egymást”*.

A május 6-i nap utolsó állomása Rimaszombat volt, ahová 19.00 óra után érkezett meg az Aranyvonat. Az esti órákban immár díszkivilágítás kísérte a Szent Jobb menetét, a díszruhás honvédek sorfala között érkezett az ereklye a templomtérre, ahol Czapik Gyula protonotárius-kanonok mondott szentbeszédet, Mázik László pápai kamarás, kerületi esperes imát. Majd a lakosság megtekinthette az ereklyét, amelyet éjszakára a templomban helyeztek el.

Másnap, 1939. május 7-én, vasárnap tovább folytatta az útját az Aranyvonat. Rimaszombatról visszatért Feledre, majd onnan északkelet felé vette az irányt, Bánréve–Pelsőc–Rozsnyó felé (utóbbi településen a Szent Jobbot ünnepi menetben bekísérték a főtérre, ahol Serédi Jusztinián hercegprímás misét pontifikált a tábori oltárnál). Ezt követően Fülek–Somoskőújfalu volt a szerelvény útja (mindkét állomáson 10-10 percet tartózkodott a vonat), majd 17.17 perckor futott be a feldíszített sal-

gótárjáni állomásra¹⁹ az acélgyári zenekar hangjai mellett. Ott a Szent Jobbot és az egyházi, világi vezetőket Dr. Förster Kálmán polgármester köszöntötte. Serédi hercegprímás válaszában megemlékezett korábbi látogatására, amikor még Salgótarján határváros volt.²⁰

A díszes fogadtatások sorából Salgótarján sem maradt ki, az ereklyét bányászok lámpái és cserkészek díszsorfala között a vasútállomás térre néző keleti oldalához vitték, ahol díszes emelvényt állítottak. Ott Réz Marián ferences rendi plébános mondott szentbeszédet, majd körmenet alakult.

*A Szent Jobb ünnepélyes fogadtatása Salgótarjánban (Fotó: Madách Imre
Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjteménye, Elegyes 25.5.23)*

¹⁹ A köznyelvben kisállomásnak nevezett, főtéri vasútállomásra érkezett a szerelvény. A vasútállomást 1969-ben bontották le.

²⁰ Somoskőújfalut a Népszövetségi Tanács 1924. február 15-én csatolta vissza Magyarországhoz. A korabeli lapok a hercegprímást úgy idézték, hogy másfél évvel azelőtti salgótarjáni látogatását említette. Ez vagy az ő nyelvbotlása volt – másfél évtized helyett másfél évet mondott – vagy az újságok rögzítették tévesen a beszédet.

Az Aranyvonat 70 percet tartózkodott a városban, az acélgyári zenekar hangjai és lelkes éljenzés közepette indult a szerelvény dél felé. Az útvonal Pásztó (10 perc megállás)–Hatvan–Aszód–Gödöllő volt, végül késő este gördült be a különvonat a Keleti pályaudvarra.

Az Aranyvonat sorsa és pótlása

A Szent Jobbot szállító vonatszerelvény 1942 májusában tette meg utolsó útját. A II. világháború alatt feltehetőleg osztozott a magyar vasútkocsi- és mozdonyállomány jelentős részének sorsában, a harcok alatt elpusztult. Az ezzel ellentétes állítások, állítólagos szemtanúk csak a legendáriumát növelték, hiszen a szerelvény 1945 után még sérülten sem került elő.

Az aranykocsi rekonstrukcióját a Budakeszi Kultúra Alapítvány 2010-ben kezdeményezte a Magyar Koronaőrök Egyesületével közösen.

A kormány a Magyar Nemzeti Múzeumot bízta meg a rekonstrukciós munkálatok felügyeletével, a tervezésben a Műszaki és Közlekedési Múzeum, illetve a Vasúttörténeti Park szakemberei vállaltak részt. Az új aranykocsi a Dunakeszi Járműjavító Kft. műhelyeiben öt év alatt készült el az eredetivel megegyező külsővel.

A Vasúttörténeti Parkban 2020. augusztus 20-án mutatták be először a felújított kocsit, majd első hosszabb útja – a koronázási ékszerek hiteles másolataival – 2021 júniusában Jászberénybe vezetett.

2022 őszén a tervek szerint az egykori szerelvény felújított mása Nógrádban, Balassagyarmaton is bemutatásra kerül.

Források

História 2000/1.

Indóház Magazin 2012. május

Katolikus Szemle 1918/6.

Nemzeti Újság 1939. május 7.

Nógrádi Hírlap 1939. május 14.

Pesti Hírlap 1939. április 26.

Új Nógrád 1990. június 7. és július 21.

Újság 1939. május 9.

Új Magyarország 1939. május 7. és május 9.

Vasúti és Közlekedési Közöny 1938/48.

PÁSZTOR ÉVA

„Ki vágja ki az anyafákat?”
 Katona Ágota költői estje
 a balassagyarmati Artéria művészeti galériában

A tehetséges fiatal költő iránt érdeklődőket Fricska Éva köszöntötte művészeti galériájában. Mint mondta, már régen felfedezte Ágotát, s felkeltette érdeklődését a *Törött árnyak* című kötete. Évekig őrizte azt a vágyat, hogy valamikor fog vele találkozni, s íme, eljött az idő, 2022. február 26-a.

Segítettem Évát elképzelésének, óhajának teljesítésében, hiszen szinte az Artéria indulásától résztvevője vagyok a rendezvényeknek, s egy alkalommal beszéltem neki volt balassis tanítványomról, akinek ismét megjelent egy verseskötete. Találkoztam egymással az álom és a va-

lóság, így szerveztük meg a februári találkozót.

Félve vállaltam el a beszélgetőpartneri feladatot, hiszen 2008-tól, Ágota érettségijétől tizennégy év telt el, s azóta csak egyszer találkoztunk, Vanyarcon, 2021 nyarán egy irodalmi fesztiválon. Igaz, addig internet segítségével tartottuk a kapcsolatot, egy kicsit nyomon tudtam követni sorsát. A találkozón megajándékozott új könyvével, amelynek rendkívül örültem. Jó volt tapasztalni, hogy ott folytattuk a beszélgetést, ahol több mint egy évtizede abbahagytuk. Kimondhatatlanul jólesett, hogy megmaradt a kedvessége, a figyelmessége, a szerénysége, a tisztelete és szeretete. Nagyon szép tanár–diák kapcsolat volt a miénk.

*Katona Ágota és Pásztor Éva
beszélgetése a balassagyarmati
Artéria Galériában*

A költői esten a beszélgetést egy kis múltbeli időutazással kezdtük, hogy a jelenlévők megismerjék Katona Ágotát.

A Kiss Árpád Általános Iskolából érkezett a Balassi Bálint Gimnáziumba. Példás szorgalmú, kitűnő tanuló volt. Érdekelte az irodalom, a magyar nyelv és kommunikáció, az idegen nyelvek, a zene, de a reál tantárgyak is. Sok időt fordított a tanulásra, az olvasásra, aminek az országos tanulmányi versenyekbe való eljutás és sikeres szereplés volt az eredménye. Szaktanárai kísérték őt a különböző magyarországi városokba, így nemcsak olvasmányjaiból ismerhette meg Győrt, Budapestet, Gyulát, hanem több alkalommal járt is ott, s felfedezhette értékeit, szépségeit.

Édesapját még gyermekként elveszítette, édesanyja és nagymamája nevelte őt. Egy virágokkal díszes kertés családi házban éltek, míg Ágota kedvéért, aki felvételt nyert az ELTE magyar-esztétika szakára, Budapestre költöztek. Az izgalmas, tanulással telt évek alatt nagymamája és édesanyja is elhagyta a földi világot, s Ágotának többnyire egyedül kellett szembenéznie a valósággal. Céltudatossága, erkölcsi tartása, állhatatossága, pozitív életszemlélete megtartotta őt jó embernek, s számtalan barátságot kötött a fővárosban. Jól érezte magát az értelmiségi pesti világban. A szerelem is megtalálta őt, ami nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ember igazán jól érezze magát a bőrében. A munka és a tanulás az egyetem óta mindennapjainak része, Ágota kollázsokat is készít, s fotózást tanul.

Szülővárosát nagyon szereti, élményeit magával vitte Budapestre, s ha úgy érzi, ezeket a kis emlékmagvakat elülteti verseiben.

Ágota már kisiskolás korában is írt rövid gyermekverseket, s amikor többszáz zsenge összegyűlt, egy kis kötetben megjelentek a válogatott, 2004–5-ben írt versei *Törött árnyak* címen. Magyartanáráként ajánlottam az olvasók figyelmébe a következőképpen:

„Egy tizenöt éves kamasz lány verseskötetét tartva kezében felmerülhet a kérdés: milyen mondanivalója lehet egy tinédzsernek, milyen tapasztalata,

ismerete lehet a világról, ha ilyen fiatalon az önkifejezésnek ezt az egyik legnehezebb, ugyanakkor a legnemesebb és legszebb útját választotta.

Minden versszerető ember csodálattal néz fel a költőre, akit a múzsa magához emel, különös képi látással, egyéni gondolkodásmóddal, utánozhatatlan bölcsességgel lát el. A költő az, aki kimondja a kimondhatatlant, szavakba önti az elmondhatatlant, helyettünk is.

Katona Ágota felkelti figyelmünket verseinek tartalmi és formai gazdagságával, lételméleti kérdéseket boncolgató filozofikus gondolkodásmódjával, különös képi és nyelvi megfogalmazásával.

Értelem és érzelem, valóság és képzelet, földi élet és misztikum, élet és halál, hit és szeretet gazdag skáláját mutatja meg a költő diáklány.

Hangulatvilága többnyire komor, képei érzékletesek, stílusa árnyalt, sokszor sejtelmes. Szóalkotásában egyéni törekvés ismerhető föl, ami önálló, autonóm személyiségre vall.

Katona Ágota versei ámulatba ejtők.”

A 100 oldalas kötet ciklusokba rendezett. Összegző erejűek a címeik: *Zavaros tükkörkép, Sikoltó tegnapiok, A szavak mint varázsige, A turulmadár szíve, Égő avar, Szakadt könnycseppek, Természetvarázs, Gondolatok a távolból, Sóbaj az éterhez, A Tejút túloldalán, Világunk mágiája, A múlt üzenete és Kiáltások Istenhez* címekhez 113 vers tartozik. A nyitó vers az *Álmok jegyese*.

Az álmok jegyesét megedzette az élet. Nem kergeti az álmokat, de vannak álmai, amelyek szigorúan a valóság talaján állnak és megvalósíthatók.

A Lelkembe olvasztott percek című versében elmondja, fontos a múlt őrzése, hogy előre tudjon menni.

Ágota tizenöt évesen is, és ma is szereti a romantikus elemeket a verseiben. Az elvagyódás, az emlékek kutatása, megtartása, az előretétekintés, a távlatokba merengés a kortárs költészetből sem hiányzik.

A vers olyan adomány az arra vágó léleknek, ami az égi szférákba vezetheti el az embert. Nélkülözhetetlen ahhoz, hogy jobbak, hogy embe-
ribb emberek legyünk.

2005-ben megjelent egy interjú Ágotával, s a végén engem is megkérdeztek, hogy látom az ifjú tehetség jövőjét. Ezt nyilatkoztam: „*Ágota igazí őstehetség. Remekül ért gondolatainak versbe öntéséhez. Főként a szabadvers iránt érzékeny, de igyekszik alkalmazkodni a kötöttebb műformához is, mint a szonett-bez. Rendkívül tág érdeklődésű, érettebb a korosztályánál. Sokszor tanulmányainál is előrébb halad olvasmányáiban. Szép jövőt jósolok neki, s biztos vagyok abban, a költészet iránti elköteleződése tartós marad.*”

Úgy érzem, ennek a nagyon tanáros megnyilatkozásnak elég az utolsó mondatára figyelni, mert jól éreztem, a költészet iránti elköteleződése megmaradt: Ágotának 2021-ben, tizenhat évvel később megjelent egy új kötete, *Kezdetben, mégis vihar* címmel a Fiatal Írók Szövetsége kiadásában. Nagyon megható volt, hogy Terényben, 2021. július 10-én, szeretettel és hálával ajánlotta könyvét nekem, mint versei első olvasójának, első mentorának.

A *Kezdetben, mégis vihar* felbecsülhetetlen intellektuális kalandot jelentett számomra. Hetekig olvastam, olvastam, s fedeztem fel napról napra a titkokat. Szellemi kihívást jelentett minden vers, s nagyon élveztem a poszt-avantgárdnak mondható kötetet. Eliot, Kassák Lajos, Nemes Nagy Ágnes, József Attila, Pilinszky János és még számtalan alkotó a magyar- és világirodalomban! Mind örülnétek, hogyha tudnátok, milyen építő hatással vagytok az új, XXI. századi fiatal költőnemzedékre!

Kétség nem fér ahhoz, hogy Katona Ágotának egyéni stílusa, sajátos, rá jellemző látás- és ábrázolásmódja van, de hogy hatottak rá a modernnek, az izmusok, azt bizton állíthatom. Ahhoz, hogy így írjon valaki, sokat kell tanulni, tapasztalni, kísérletezni, bírálatokat hallgatni, műhelymunkákban részt venni, s írni, írni, írni, csiszolni, javítani, stilizálni, sokszor átgondolni, s újból csiszolni, kihúzni, újat írni.

Így készült az első felnőttkori verseskötet, amelyet a szerző kollázsai díszítenek, s bontják ciklusokra. A tematika változatos: a modern kor emberének létérzése, a férfi-nő egymást erősítő vagy gyengítő viszonya finom erotikával, a természet és az ember, az elmúlás, a betegség, a pusztulás, az élni akarás.

A kötet nyitóverse ez utóbbi kettő lenyomata; címe beépül a vers kezdő sorába:

*„SZŰZFÖLD, az ártatlanság rokona,
el kell válnia a barázdált
domboktól. A széllelkések
kiszolgáltatnak a négy
elemnek. Tűzkar, fémlábak.
Fekete lomb nyeli az utakat,
az alig érintett avarban napjárta
folt, élnek az anyafák.”*

Ágotának fiatal felnőttként szembe kellett néznie a halállal. Két asszony nevelte, s mindkettőt, a nagymamáját és az édesanyját is elvesztette. A *Kettes tudó* a téma mesteri sűrítése.

*„A lemeztelenített erdő, méhében a sóbarlanggal
rideg levegőt kínál. A tudó páros szerv, egy*

*maradt belőle. A másik kórteremben
hallgatnak az altestről, nem siratnak köhköket,
csak elveszik a tárgyért és tisztára nyalják.*

*Kiköpik a csontot. A kórház mifje védtelen,
az időjárás-jelentés mellé pornó töltődik be,
mondanám, hány fok. Egy arcon folyadék.
A hideg üreges, amennyire lehet, öltözzünk fel.*

*Kastély volt ez is, barokk kútjából galambok ittak.
A kápolna körül rózsakert, főúri séták behszíne.
Magánterület, év vége, állati csend van.
Lepedőbe csomagolt halottak,
féhér zsákban várakozó szennyes.”*

Katona Ágota szabadverseiben áramolnak a gondolatok újabb és újabb verssort igényelve maguknak. A szakaszok is szabad elrendezésűek, némelynél számozott, mint az *Ívrombolás* címűben, amely négy számozott egységből áll. A harmadik részben megnevezett *Requiem* hangulata hatja át az egész verset.

Gyönyörű versnek tartom az *Égés, hamu, albedó* címűt, mert édesanyja halálának sejtetése, tragikus valósággá válásának és a gyásznak a költői leírása.

*„Virágok a vízben, sodrásban,
Dunában, a parton egész családok,
kéiegett egy kolostor. Margarétát kértem,
féhér krizantémot hoztak.*

*Az anyai kéz az emlékeimben
a halál allegóriája. Kórházi csempék
között vág utat magának a fagy.
Boka, lábszár, tüdő, a látható hideg
egyetlen nap leforgása alatt
ér el a létfontosságú szervekig.
A rokonok kiöntenek egy pohár
delet, kezükbe a vérkeringés melege,
harminchat fok, hőségriadó. Rubák
maradnak, és a vérem marad, egyszerű
dolgok. A vérem marad anyai vér,
fél évig nem viselek pirosat.”*

A XXI. századi fiatal lány életérzése szólal meg a *Védőkör* című versben.

„Követelem a személyes
vadont. A gyarmatosított erdők
kétszeres erővel törnek az égnek,
koronafélénkség nélkül.

Mesélek a boszorkányokról,
amit mondok, felhasználják
ellenem. Nem érek fel
idegenek szájáig.

Legyen a felékszerezettek
találkozása ez a kör.
Ami felhevült, alig lebet
viselni, hiába nincs fémből.

A testem éghető, menedék.
Jól táncolnak velem a lángok.
lány vagyok, páratlan,
elfoglalt szervekkel.”

Katona Ágota verseiben a természet elemei is szerepet kapnak, a föld, a levegő, a tűz, a víz, az erdő, a kert, az ösvény, az épület, az emelet. Szere-tem verseinek őszinteséggel, nyíltsággal fel- és kitarulkozását, játékos-pajkos finom erotikáját, s a jó helyen, épp ott, ahol kell, kimondott-leírt latin vagy francia eredetű szavakat.

Új latin

Egy azúr-parti város nyelvét
beszélő férfi gallérián az ujjam.
Az tán mellbimbók rózsabokra.
Érzem a fekete domboldalt,
macskasimogatás. Még közelebb
jutnék hozzá, ha az ajkán túl
engednének a latintól elszakadt
igék. Arcvonásainkban egy világos
provincia, sérült amfiteátrum
a város peremén, ahol a fűben
összegyűlő felbőkön nyugatnak
gázolunk, amíg el nem tűnik a nap.
Az ó nyelvé: lo sorèlh.

A kedvencem a verskezdő hasonlata és az utolsó mondata miatt a *Magánlevél*:

„A hivatalos nyelv, amit velem szemben használasz,
mint megkerülni egy tavat. Képtelen vagyok eldönteni,
hogy a karcolások miatt leértékelt mosógépnek,
vagy a megcélzott heggynek szól. Keresem
az autóst, aki nekiment a behajtani tilos táblának.
Piros körök az embereken. Fehér vonalak az úton.
Viseljek rúzsot, írásban kéred, viseljek csipkét.
Befékszel a holdkaréjba, a másik oldalát
elfelejtetted. Ameddig ébren tűröd meg
az éjszakát, félek egyedül aludni, akár
a vonal, akár az ágy túloldalán vagy.
Amíg alszom, a következő leveled címe
erdő/rom/ ipartelep. Az úttévesztés mint
nem polgári erény. Aztán mégis hibajegyzék
hozzám, pontjai a bőrről és a kellemetlen
megjegyzésekről szólnak. Kedvem lenne
magassarkúban tévedni el a hátadon.”

A versek között kettőn megakadt a szemem a szerkesztése miatt, a *Határ folyórajz* és a *Határkövonal* címűeken. Bizonyos szavak után számok vannak, s a második versszakban ezen számokhoz még gondolatok tartoznak. Olvasható folyamatában és úgy, hogy a számokhoz mindjárt hozzáolvassuk a hozzá tartozó számozott gondolatot. Íme, az egyik vers:

Határ folyórajz

*Vadpatakok¹ válnak ki
a térképből, kanyarokkal veszik
körbe a biztos pontokat. Egységünk
sérülékeny. Dobbártya szakad,
a szférák határán szent írásokat
eresztünk össze, megszámozzuk
a hangok jogait. Első paragrafus.
Eltűnik a mederben, az elme
érbálózatából³ nincs kijárat.*

¹ Kényelmetlen vízállás, a Duna
holtágai. Időszakosan telítődő
pincék áradásában.

² A zaj befed.

³ Lehetetlen és.

Katona Ágota verseiben a formai játék, a tudatosan megválasztott versforma és képeinek posztmodern varázsa teljes egységben tárja fel a költő fájdalmát, veszteségét, érzés- és gondolatvilágát.

Élvezetes és elgondolkodtató volt az a hetven perc, amelyet a költői esten megtudhattunk Katona Ágotáról és költészetéről.

*„Az égi szerelem felé is vezet egy sugárút,
átszúrja a bordák közötti teret.”*

Katona Ágota

Ágotát kimondhatatlan erő hajtja gyermekkori álmainak megvalósítása felé. A költői est végén sok sikert kívántam neki ezen az úton és a jól megérdemelt boldogságot, lelki békét, örömet, hiszen az égi szerelem mellett a földi szerelem felé is vezet sugárút, s Ágota mindkettőre rálelt.

CSONGRÁDY BÉLA–ANDÓ ÁKOS

Színház, s abból könyv született

Névadója, Zenthe Ferenc születésnapjához igazítva mutatta be az idén tízéves fennállását ünneplő salgótarjáni színház azt a közel négyszáz oldalas könyvet, amely felidézi és megőrökíti a teátrum születésének előzményeit, történéseit, sőt végigkalauzol az első kilenc évadon. A *Színház született* című könyv egyik szerzője, dr. Csongrády Béla 2003-ban már összefoglalta *Zsinórpadlás nélkül* című kötetében a salgótarjáni színjátszás előzményeit, mostani munkájában kifejezetten a Zenthe Ferenc Színház, a Vertich Színpadstúdió megalakulására és eddigi munkásságára fókuszált. Pontos, már-már krónikaszerűen részletes, mégis olvasmányos összeállításban kalauzolja végig az olvasót az első „színházcsinálók”, a Petőfi színjátszókör tevékenységétől a már professzionális társulat kilencedik évadának végéig, így kapta a könyv az *A Vadgalambtól az Énekes madárig* alcímet. A számtalan fotóval gazdagított kiadvány második részében tizenkét interjút olvashatunk Andó Ákos tollából, aki a beszélgetések során azokat az érzéseket, pillanatokat, folyamatokat kereste, amelyek jobbra a háttérben történtek, zajlottak, de meghatározó szerepük volt abban, hogy Salgótarjában létrejött a színház maga. Az olvasó ezáltal meg tudhatja azokat a kulisszatitkokat, amelyek előremozdították, s mozdítják ma is a város színjátszásának kerekét.

A következő oldalakon szemelvényeket olvashatnak a könyvből.

Csongrády Béla–Andó Ákos: *Színház született*

***A Vadgalambtól az Énekes madárig* – Szemelvények az alakulást és az első kilenc évadot feldolgozó részből**

A *Nógrád* című újság legkorábbi időszakától kezdve rendszeresen foglalkozott a salgótarjáni amatőr színjátszás gazdag múltjával, az acélgyári Petőfi Színházszó Együttes színházpótló szerepével, és fel-felvetette egy önálló színház működtetésének gondolatát. Ezt egy 1966-os, Salgótarján kulturális centrummá fejlesztését szorgalmazó megyei pártbizottsági határozat is megerősítette. A József Attila Művelődési Központ 1966. április 3-i megnyitásával egy színházterem is teremtődött a városban, amely alkalmasnak bizonyult színházi produkciók fogadására, bemutatására. S az akkori intézményvezetés már az első év őszén élt is ezzel a lehetőséggel, és sorban fogadott különböző egyedi vendégelőadásokat. Egy kivétel azonban akadt köztük: nevezetesen az országos vasas munkás színjátszó fesztivál egyik – mint később kiderült: győztes – produkcióját, Faulkner *Rekviem egy apácáért* című drámáját a helyi petőfisek vitték színre itt az új helyszínen.

A stúdió 2005. április 28-án jutott el oda, hogy a fiatalok vizsgálóelőadás keretében a nagyközönségnek is bemutatkozhatnak. Ezt megelőzően felleptek a *Palócföld* folyóirat fél évszázados jubileumi estjén, a *Palóc Parnasszus* című pódiumújság két programján, s közreműködtek több kiállítás megnyitón is. Érthető izgalommal várták, hogy felmenjen a függöny, és megcsillanthassák tehetségüket, bizonyíthassák, hogy mennyire készültek fel arra, hogy a feltételek kedvező alakulása esetén egy állandó helyi színtársulat magját alkothassák.

Az esztendő ősze azonban – ahogyan az akkori polgármester, Székyné dr. Sztremi Melinda fogalmazott – város- és színháztörténeti jelentőségű eseménnyel kezdődött. Ugyanis a kulturális örökség napja alkalmából első ízben megrendezett „Kultúrházak éjjel-nappal” elnevezésű országos program keretében 2009. szeptember 20-án néhány perccel éjjel két óra előtt a Vertich Színházstúdió *Önnek ficereg?* című előadása közben fordult meg először a József Attila Művelődési Központ színháztermébe szerelt forgószínpad. A városvezető köszöntőjében azt is hangsúlyozta, hogy Susán Ferenc kezdeményezésére példaszerű társadalmi együttműködés révén teremtődött meg az anyagi és szakmai háttér.

A *Nógrád Megyei Hírlap* 2012. március 3-i számában *Zöld út a helyi színháznak* című cikkében már azt adta hírül, hogy a színházteremtés hosszú folyamata a legfontosabb határköhöz érkezett. Salgótarján Megyei Jogú Város Közgyűlése február 23-i ülésén kinyilvánította azon szándékát, hogy a helyi tehetségek felkarolása, a színházi hagyományok megőrzése, a

városi identitástudat erősítése és az ifjúság művészeti nevelése érdekében az idei esztendőttől a Salgótarjáni Közművelődési Nonprofit Kft. szervezeti keretein belül önként vállalt közszolgálati feladatként támogatja a színházi tevékenységet. Ez egyszerismind azt is jelenti, hogy a közgyűlés 2012-es költségvetésében tízmillió forintban határozta meg a színházi tevékenységre – az immár Zenthe Ferenc Színháznak nevezett helyi társulat és a színházi bérletsorozat támogatására – fordítandó összeget. Ezen túlmenően a Zenthe Ferenc Színház a helyi közművelődési kft.-n keresztül további – mintegy 11 millió forint nagyságrendben – úgynevezett természetbeni támogatásban részesült.

Így következett el 2012. május 29-e, amikor – mintegy első önálló zenthés premierként s egyszerismind a színház történetében mérföldkőként Susán Ferenc rendező javaslatára színre került *A betvenkedő katona* című előadás.

Az évad utolsó bemutatója – Illyés Gyula *Kegyence* – 2014. május 12-én szintén komoly megmérettetést jelentett az új társulat részére. A darab két szempontból is rokona az ugyancsak bemutatott *Antigonának*: egyrészt a régmúlt történelmébe, az V. századi Rómába vezeti vissza a cselekményt, másrészt ez is – egyebek mellett – szól az elszabadult hatalomvágyról.

Ilyen előzmények után gördült be a színpadra egy ekhós szekér, amely remek rendezői ötletnek bizonyult Szigligeti Ede *Liliomfi* című, a korabeli teátristákról szóló vígjátékának hangütéséhez. A könnyed, szórakoztató előadás eleve jól jött a közönség számára az előző évad – fentebb jellemzett – súlyos témájú és tartalmú produkciói után. A következő bemutató időpontja már 2017-re, március 27-ére esett. Ezt a dátumot azért is fontos hangsúlyozni, mert 1962 óta színházi világnapnak számít. E jeles napon mutatta be a színház Heltai Jenő *A Tündérlaki lányok* című, 1914 óta a magyar színházak repertoárján rendre fel-feltűnt keserédes darabját. A Heltai-művet Halasi Imre – aki a *Komámasszony, hol a stukker?*-ral már bemutatkozott a Zenthe színházban – rendezte az eredetileg három felvonást kettővé tömörítve.

A következő – immár hatodik – évadot megelőző augusztusi sajtótájékoztatón több újdonságra is fény derült. Ezek közül talán a legfontosabb annak az együttműködésnek a bejelentése volt, ami a Zenthe Ferenc és a Váci Dunakanyar Színház között létrejött. Ennek konkrét megnyilvánulásaként eljött Salgótarjánba Kis Domonkos Márk a 2013 áprilisában – tehát egy évvel a Zenthe után – létrejött váci társulat igazgatója, a Magyar Teátrumi Társaság alelnöke is. A szezonra megjelentetett műsorfüzet előszavában Simon Lajos helyi igazgató – egyebek között – a következőket

írta: „Sokak szerint a világ legszebb varázslata a színház, ezért az ötéves társulat és a vezetőség arra buzdít mindenkit, hogy legyen részese ennek. Varázsoljunk hát együtt »a végtelenbe és tovább!«” A „varázslat” 2017. október 2-án egy érdekes produkcióval indult, színre vitték Michael Frayn *Még egyszer hátulról* (más fordítások szerint *Függöny fel!*) című bohózatát. A rendező Susán Ferencnek és munkatársának, Gyuriska János színművésznek sikerült érzékeltetnie, érvényre juttatnia a „színház a színházban”-jellegű szituációsorozat visszásságait. A megszólaltak egybehangzóan hangsúlyozták, hogy Salgótarján felkerült a magyar színházi élet térképére, s jó hírvivőként növeli a nógrádi megyeszékhely ismertségét, a rendszerváltást követően alaposan megtépzott rangját.

2018-ban a beharangozott előadások sorát Molnár Ferenc *Az ördög* című vígjátéka nyitotta meg, s csakúgy, mint korábban az *Augusztus Oklahomában* c. darab esetében a premier nem helyben, hanem 2018. szeptember 28-án – a szoros együttműködés keretében – a Váci Dunakanyar Színházban volt, s október 1-jén került a helyi közönség elé. Az előadás, minthogy közös produkció volt a váciakkal, az ottani teátrum adta művészeti vezetővel, rendezővel, Bakos-Kiss Gáborral került színre.

Az évad 2019. május 27-én egy újabb nagy vállalkozással zárult. A modernkori drámairodalom egyik markáns képviselőjének, Arthur Miller *Pillantás a bídrol* című világsikerű darabját tűzte műsorára, a Váci Dunakanyar Színházzal és a Vidnyánszky Attila elnökletével működő Magyar Teátrumi Társaságban kialakult gyümölcsöző együttműködés keretében. Ennek volt köszönhető Bakos-Kiss Gábor itteni rendezése Molnár Ferenc *Az ördög*-ében, majd mondhatni viszonzásul zenthés rendező-dramaturg páros – Susán Ferenc és Sándor Zoltán – vihette színre Vácott Goldoni *A hazug* című vígjátékát. Mintegy e folyamat részeként a *Pillantás...-t* a váci igazgató, a Jászai Mari-díjas Kis Domonkos Márk rendezte.

2019 nyarát végigtornézta a Zenthe Ferenc Színház. A *Lovagias ügy*-gyel például a partiumi Nagyváradon is járt, de már nyáron elkezdődtek az első bemutató, a Tarnóczy Jakab rendezte *Amit akartok* olvasópróbái, majd augusztus 21-én került sor a sajtótájékoztatóval egybekötött társulati ülésre. Az új évad terveinek ismertetése előtt Simon Lajos igazgató elmondta, hogy a 2018/19-es évad volt talán a legsikeresebb a hétéves történetük során. Az Emberi Erőforrások Minisztériumától elnyert kiemelt minősítés mellett a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetségének Nógrád Megyei Szervezete Prima-díjjal ismerte el munkájukat. Produkcióikat 173 előadáson 58 ezer néző látta.

Amit akartok c. előadás, 2019

A startra kész évadra kilenc premierrel készültek és megcélozták a 180 előadásos határ átlépését. Susán Ferenc produkciós igazgató ismertette a várható darabokat, bemutatta az új kollégákat és azt is bejelentette, hogy a Nógrád Táncegyüttesel és a Dűvő Zenekarral ismét készítenek közös előadásokat. Orosz Dániel értékesítési vezető arról beszélt, hogy miként tervezik bővíteni vendégjátékaikat. Fekete Zsolt polgármester úgy fogalmazott: a teátrum egy nehéz út fontos szakaszának vége felé közeledik. Kifejtette, hogy ehhez szükség volt a színház munkatársainak, illetve az intézményt támogatók energiájára, munkájára és hitére is. A társulatnak a jövőben nemcsak meg kell tartania az eddig elért színvonalat, hanem évadról évadra fejlődnie kell, bizonyítván egy állandó kőszínház létrehozásának szükségességét is. Valamivel korábban, 2019 tavaszán egy építész, Zombor Gábor, a Debreceni Egyetem oktatója már tervek is bemutatott egy új színház építésével kapcsolatosan. A társulati ülést követően a művészek nem hazafelé vették az irányt, hanem a Fő térre, hogy részesei, szereplői legyenek az újszerű *Színház újratöltve* című, első alkalommal megrendezett műsornak, kavalkádnak, amelynek fontos eleme volt az előző szezonnak legjobbjainak elismerése is.

A koronavírus-járvány közepette volt egy nagyon fontos állomása a színház életének. 2020. november 5-én a budapesti Nemzeti Színház nagyter-

mének színpadán sikeresen mutatta be a Susán Ferenc által rendezett *Advent a Hargitán* című Sütő-darabot. Ez a vendéjáték – amely a Nemzeti Színház meghívására jött létre – nagy szakmai elismerésnek és megtiszteltetésnek tekinthető, ugyanakkor a színház fejlődése szempontjából újabb mérföldkő is. A vírusjárvány hulláma november közepén újabb leállást kívánt a kulturális szféra egészében, így a Zenthe Ferenc Színház helyi és országjáró tevékenységében is szükségszerű volt a megtorpanás.

Énekes madár, 2021

Így látták ők – Részletek a könyvben olvasható interjúkból

SÁNDOR ZOLTÁN – Balassi-díjas előadóművész, a színház művészeti vezetője

„Nagyon hiányzott egy saját, városi színház”

T. Pataki Laciékkel sok irodalmi műsort csináltunk közösen; volt egy balassagyarmati csoportjuk, de sokat dolgoztak itt is, s az én csoportom is együttműködött velük. Egyre többször találkoztunk Lacival. (...) Itt-ott mutattunk be felolvasószínház-jelleggel darabokat is, például megcsináltuk egy rövidített verzióban a *Vadgalambot*, ezzel ünnepeltük a 110 éves Kohász Művelődési Házat. Laci vezetett korábban csoportokat, megvolt az affinitása a színházhoz, s fel-feltűntek tehetséges fiatalok. (...) Ha Molnár Ernővel, Susán Ferivel találkoztunk, akkor is mindig téma volt, hogyan lehetne egy új csoportot létrehozni, ami egy majdani profi színház alapja lehet. Annyira megerősödött ez a folyamat, hogy a Salgótarjáni Polgári Kör dr. Horváth István vezetésével felvette programjába a salgótarjáni színházi élet és benne a színházalapítás ügyét, amely hiányzott a helyi művészeti palettáról. Ennek hatására életre hívták Laciék a Vertich Színpadstúdiót, 2004. március 17-én volt az első felvételi, s elkezdtek egyfajta színészképzést. Óhatatlanul eljutottak egy pontra, ahol érezhető volt, hogy ez lesz, ez lehet egy profi színház magva. Alaptámogatást adott az akkori önkormányzat a stúdió működésére, a képzésre, s másfél-két év után eljutott oda a csapat, hogy bemutatta Szép Ernő *Májusát*, majd Marschalkó *Zsarnokölőkjét*, Kopit *Jajj, apuját*, Müller Péter *Mártáját* Molnár Ernő és Susán Ferenc rendezésében, igazán szép közönség-sikert aratva. A sikereket látva megerősödött a város vezetésében is az, hogy érdemes őket támogatni. Az akkori polgármester, Puszta Béla és az önkormányzat anyagilag is támogatta a Vertich Színpadstúdiót, és biztosította játszóhelyként a művelődési központot. Úgy tekintett rá, mint egy profi színházat megelőlegező, megalapozó csoportra. (...)

Sokan örülnek, hogy van ez a színház. A városi identitás fontos eleme – ezt kell a munkánkkal erősíteni. Ez a város az önazonosságot építő és erősítő elemnek híján volt, tudjuk közel százéves történelméből. (...) Meggyőződésem, hogy jót tesz a város fejlődésének, ha van színháza. Mára már elhalkultak azok a hangok, hogy „minek ez?”

P. KERNER EDIT – Madách-díjas előadóművész, stúdióvezető

„Azt elején mindenki csinált mindent”

Évi egymillió forinttal kezdtük Pusztá Béla polgármestersége idejében, Székyné dr. Sztrémi Melinda már 1,5 millió forintot adott. Emellett mindenki csinálta a munkáját, a hivatását, mert nem ebből élünk, de utána hajnalig ezen ment a beszélgetés. Még a meghallgatás előtt összeültünk nálunk – Susán Feri, Molnár Ernő, őket is meghívtuk a beszélgetésre a „Pataki Szalonba”, hogy ezt akarjuk, jöttök-e? Hát persze, hogy jöttek, mind a kettő. Nem is kellett sokat beszélni róla, öt perc alatt elindult a fantáziájuk, hogyan kéne, mint kéne csinálni. Nem akartunk az első évben semmit, kétévesre terveztük a stúdiót, de „áthajlott” mindig, újak jöttek a második évben. Így aztán nem kétévente lehetett „felvételizni”, hanem amikor valaki jönni akart, azt befogadtuk, marasztaltuk. Mindenkit szeretettel fogadtunk, nem voltak kőbe vésett felvételi időszakok. Egy nagyon-nagyon jó csapat alakult ki, bár nehezen fogadták el az ifjak a szigorúságot. (...) Volt, hogy 45 percig azt tanultuk, hogy kell megállni. Hányféle megállási mód van. Mégsem unatkozott senki soha.

MOLNÁR ERNŐ – Állami Ifjúságért-díjas rendező

„Jó úton balad a színház”

Szoros kapcsolatban voltunk Sándor Zolival, aki pedig T. Pataki Lacival és Edittel volt nagy barátságban. (...) Zoli koordinálta a Vertichet. (...) Azt vallom, hogy ha a színházba eljön valaki, s megérzi ennek a térnek a hangulatát, meglátja a függönyt, akkor ő arra vágyik, még ha ki nem is mondja soha, hogy egyszer szétmenjenek a függönyök, világítsanak a lámpák, s ő ott álljon az egész tér közepén. Ha csak képzésre jár, előbbutóbb abbahagyja. Ez az én meglátásom. Szüksége van arra, hogy valami produktumot tegyen le az asztalra, hogy valamit csinálhasson, alkothasson. Egyszer csak Zoli szólt, hogy az akkori polgármester, Pusztá Béla jelezte, szívesen adja a pénzt a Vertichnek, de mikor lehet valami darabot megnézni? Így került képbe a *Május*, majd Marschalkó Zsolt darabja, a *Zsarnokölők*. Megkérdezték, ki melyiket akarja rendezni, Ferivel úgy egyeztünk, hogy ő a *Zsarnokölőt*, a *Májust* csináljam én. (...)

SUSÁN FERENC – Vastaps-díjas rendező, a színház produkciós igazgatója

„Ez a színház egy különleges sziget”

Érdekes kettőssége volt a történetnek, mert voltak sokan, akik nem hittek ebben, voltak sokan, akik titkon reménykedtek, hogy hátha. (...) Az önkormányzat annyit mondott – s ez is szerepelt a mi terveinkben, mint kérés –, hogy három-négy év alatt az önkormányzat eljut az évi 15 millió forintos támogatásról 35 millió forintos támogatásig. (...)

Volt, aki nem örült, hogy ugyanannyi pénzért kicsit többet kellett dolgozni, volt, aki azért élvezte, mert kihívás volt megcsinálni valami újat. Nem volt zökkenőmentes. Nem volt egyszerű út, nagy szükség volt Székyné dr. Sztrémi Melinda határozott támogatására – ő hitt benne az első pillanattól fogva. Amikor a váltás eljött, a színház már olyan helyzetben volt, olyan szintre fejlődött, hogy csak úgy már nem tudott megbukni. Nem lehetett volna egy tollvonással bezárni. Azoknak az embereknek a munkája révén, akik a kezdetektől csatlakoztak, a színház egyre erősebb tényezővé vált. Sándor Zolival kezdtünk mint színházi csoport, rengeteget járt be segíteni Patakiné Kerner Edit, számtalan dolgot csinált, sokat tett Molnár Ernő, aki minden nap itt volt. Az életük nagy álma kezdett megvalósulni. Csatlakozott hozzánk Kasza Henriette, akit áthelyeztek ehhez a csoporthoz, Andó Ákos, aztán jött Orosz Dani... Már voltak saját díszítőink. (...)

Az kezdettől fogva látszott, hogy a salgótarjáni publikum jó ideig nem tudja fenntartani a színházat, képtelenség volt annyi nézőt szervezni hirtelen, hogy akárcsak minden második este előadás legyen a városban. Új piacok után kellett nézni, hogy hol játszhat ez a színház, s egyértelművé vált, hogy sokat kell járnunk vidékre. Voltak területek, amiket megcélozhattunk, ehhez sikerült Orosz Dániel személyében jó embert találni. (...)

Fejlődünk folyamatosan. Mindannyian a mai napig együtt tanuljuk a színházat, hiszen nem volt, kitől tanuljuk. (...) Itt csak egy álom volt. Ma már könnyebb a helyzet, mert aki ma idejön dolgozni, az már lát egy mintát. Jót vagy rosszat, de lát valamit. Talán egyedibbet, mint a többi. Biztos, hogy ez a színház egy különleges sziget, másként működik. Születése miatt, a helye miatt, az identitása miatt. (...)

SZÉKYNÉ DR. SZTRÉMI MELINDA – Salgótarján polgármestere (2006–2014)

„Most vagy soha”

Hittem, mert indíttatásomnál fogva színházszerető ember vagyok. (...) Annak a kezdeményezésnek, hogy legyen önálló színháza a városnak, volt már hagyománya Salgótarjánban. Mindig is fontosnak tartották a városlakók, hogy saját színházuk legyen, csak nem mindig találtak megfelelő mecénásra, támogatóra. Minket, városlakókat kell, hogy kötelezzen ez a múlt: nem szabad hagynunk azt, hogy színház nélkül létezzen ez a város. (...) A színház ugyanis azon túl, hogy a fogyasztható kultúra egy része, közösségépítő is. (...)

Úgy éreztem, hogy ez egy kicsit az én gyermekem is, annyira fontos a színház nekem, annyira szeretem. Jó érzés volt az is, hogy miután lement az első előadás, akkor bementem a fiúkhoz, lányokhoz, s beszélgettünk az öltözőben, a színpalán mögött: mi volt jó az előadásban, min lehetne változtatni. Úgy éreztem, nem haragudtak meg érte, ha elmondtam a negatív kritikát is. Ezáltal még inkább a sajátomnak éreztem, kicsit mintha a régi szakmámban lennék, mintha beszélgetnék kicsit az irodalomról. (...)

Hittem, hogy a helyi embereket meg lehet arról győzni, hogy ne menjenek el máshová színházba, mert itt vannak olyan értékek, mint mondjuk Budapesten, vagy bárhol máshol, s a mai napig így gondolom. (...) Azért voltam bizakodó, mert itt rengeteg érték van, nem kell elmenni innen, hogy értéket keressünk. (...) Volt egy olyan elképzelés is, hogy építünk egy kőszínházat, egy saját külön épületet – ez is benne volt a hosszú távú tervek között. Emellett volt egy víziszínpad-elképzelésünk a Tóstrandon, annak elég komoly tervei megvoltak már. Hosszú távon a járható út az, hogy önálló épületbe költözzön a színház. (...)

FEKETE ZSOLT – Salgótarján polgármestere 2016-tól

„Terülelesen is elkezdtük a színházat támogatni”

2014 tavaszán vagy őszén (...) Susán Feri kért meg bennünket, hogy a Stécc Kávéház teraszán üljünk le egy kávéra, beszéljünk a színházról, hogy milyen irányban, hová lehetne azt fejleszteni. Szokásos vehemenciájával adta elő, hogy mit szeretne, s próbálta meggyőzni Ottót is (*Dóra Ottó, Salgótarján egykori polgármestere – a szerke.*), próbált engem is, hogy vegyünk Székfoglaló bérletet, mert az egy kiállítás a színház ügye mellett. (...)

Az alaptézis az lett, hogy lehetőleg önfenntartó fejlesztéseket hozunk létre, amelyek működtetése nem folytonos kiadás az önkormányzat szá-

mára, hanem minimum fenntartják magukat, a városban és a megyében élők komfortérzetét növelik a beruházások, s a leglényegesebbek azok a beruházások, amelyek pénzt is termelnek, hogy önfenntartó lehessen a város. Ezek tervezésekor egyértelművé vált, hogy a színházi élethez anyagiakat kell biztosítani. (...) Elindultunk ezen az úton, s már nemcsak erkölcsileg, de tevélegesen is elkezdtük a színházat támogatni. Eljött az az időszak, amikor a Zenthe Ferenc Színház kiemelt előadóművészeti szervezetté vált, a művelődési központtól különválva kezdett el működni. Amikor jött a törvénymódosítás szülte választási lehetőség, hogy a város egyedül tartsa-e fenn a színházat, vagy közösen az állammal, vagy csak az állam legyen a fenntartója, akkor nekünk meg kellett vizsgálnunk, mennyi pénzünk van. Mondhattuk volna akár azt is, hogy működtesse teljes egészében az állam, de akkor azt gondoltuk, Salgótarján megérdemli, hogy magáénak tekintse ezt a színházat.

SIMON LAJOS – a színház igazgatója

„A város zászlóshajójává vált a Zenthe Ferenc Színház”

(*A Salgótarjáni Köz művelődési Nonprofit Kft.-ben – a szerk.*) nagyon nehezen alakult ki az együttélés, hiszen kezdetben nem is tudták, hogy mi ez. A színház elkezdett kőszínházi módon működni. (...) A kezdet kezdetén volt egy törzsgárda, ami a Vertich Színpadstúdióra épült, majd (...) épült a társulat. Minél veretesebb lett a társulat, annál több lett a saját bemutatónk, bővült a bérletstruktúránk, a színház elkezdett fejlődni. Négyyszer annyi színházi bérletes sorozat lett, nyolcszor annyi előadással. (...) Talán furcsán hangzik, de a színházat mint „cég a cégben” kezdtem el működtetni. A társaság ügyvezetése mellett „színházigazgatóként” irányítottam a színházi csoportot. Tudatosan nem adtam más kezébe ezt a feladatkört, mert csak így tudtam összehangolni a színház működését a másik öt területtel. Amikor Susán Feri bekerült a cég vezetésébe, innovatív volt, ugyanúgy, mint most: hozta a javaslatokat és a megoldásokat, jött az ötletekkel, de ő hozott hozzá pénzt is. Egy idő után a vezetői értekezleteken már elkezdték „nem annyira szeretni” a színházi területet. Én is furcsa helyzetbe kerültem, mert természetesen nagyon fontos volt a cég egésze, de fontos volt a színház fejlődése is, mert szerettünk volna kiemelt minősítést szerezni. (...)

VIDNYÁNSZKY ATTILA – a Nemzeti Színház főigazgatója

„Egy színház mindig több, mint játszóhely!”

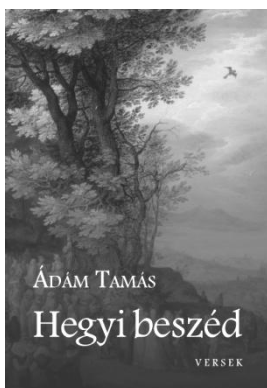
A félig-meddig amatőr státuszból ilyen gyorsan eljutni a kiemelt szervezeti minőségig figyelemre méltó teljesítmény. A Zenthenek ez azért sikerülhetett, mert a színház vezetése sosem akarta „megúszni” hivatását, vagyis nem pusztán szórakoztatóipari igények kielégítésére, hanem magasabb rendű kulturális célok elérésére szerződött a salgótarjáni és környékbeli színházbarátokkal. Kezdetből odafigyelnek a minőségre, ami a repertoár összeállításán is látszik. Nógrádot lakják megyénk közül a legkevesebben – milyen könnyen hivatkozhatna a kisszámú közönségre egy-egy direktor a produkciók kiválasztásakor! De a Zenthén mindig is érezhető egy művészszínházi ambíció, s ennek hatalmas jelentősége van a hahniki-rályok és színpadi szemfényvesztők korában.

(...) A minőségi munkával alátámasztott tiszteletadás mellett a következő fontos lépés a teátrum életében nyilván a Zenthe elmúlt tíz évéhez méltó, állandó játszóhely megteremtése lesz. Egy színházépület évtizedekre szóló megoldást jelentene, és létével is azt az igényt hirdetné, amiért a Zenthe létrejött.

Kóros feledékenységre hajlamos korunkban már önmagában az is öröm és valódi jövőkép, hogy a salgótarjáni színház nem engedi, hogy névadója a feledés homályába vesszen. Zenthe Ferenc kiváló színész volt, és szívmengető, hogy a város táplálja saját szülöttjének kultuszát. Ha mi nem őrizzük regionális, helyi értékeinket, más nem fogja megtenni helyettünk. A minőségi munkával alátámasztott tiszteletadás mellett a következő fontos lépés a teátrum életében nyilván a Zenthe elmúlt tíz évéhez méltó, állandó játszóhely megteremtése lesz. Egy színházépület évtizedekre szóló megoldást jelentene, és létével is azt az igényt hirdetné, amiért a Zenthe létrejött. Látva az első évtized működését, Simon Lajos harcos, elkötelezett vezetői munkáját, remélem, hogy ez létre is jön. Sőt, amekkora utat a Zenthe tíz év alatt megtett, egy kőszínház megalapításán nem is csodálkoznék.

RÓNA Z. PÉTER

Tanúságtétel

Első hallásra merész vállalkozásnak tűnik Jézus Hegyi beszédként elhíresült tanítását költészeti alapanyagként kezelni. Vajon mit lehet még a több mint kétezer éves kinyilatkoztatásokhoz érdemben hozzáfűzni napjainkban? Nem minősül-e istenkísértésnek az, amikor gondolatokat hívnunk be egy szentnek tekintett szövegből? Vagy inkább tanúságtétellé válhat az, ha a kinyilatkoztatás lehetőségével élünk a személyiségünkön, személyes tapasztalatunkon keresztüli szöveg-újraértelmezések révén? Van-e joga egy halandó embernek, egy művei révén halhatatlanságot remélő költőnek felmennie a hegyre, és tanítania? Nem azért, mert ez a hozzáállás valaha távol állt volna a költészettől, a költői magatartástól, hanem azért, mert a XX. század modernizmusa és az utózőngői ezt a váteszi szerepet ideológiai alapon nemkívánatossá, negatívummá, „polgári/értelmiségi” szemléletmódon belül elfogadhatatlanná tette, mintegy leminősítette.

Ádám Tamás 2022-ben megjelent kötetének már a címválasztásával is éppen azokat a határokat hágja át, amelyek kőbe vésődtek mára akár a teológia, akár a bölcsélet, akár a költészet öndefiniálása felől tekintünk is rájuk, holott egy keresztény kultúrkörhöz tartozó számára valahol mégiscsak természetesnek kéne lennie az *Újszövetség*ben foglaltakkal való folyamatos szembesülésnek és szembesítésnek, függetlenül attól, milyen elvárások mentén és miképp illik fogalmaznia és megfogalmazódnia. Nem lenne szabad elkerülni annak tisztázását, hogy az, ami egykoron Isten által rendeltként elhangzott, érvényes-e még egy istentelen világban. S ehhez miféle vonzatok társul(hat)nak egyszer és/vagy mindörökké.

Az sem túl gyakori ma már, hogy a kötet ciklusait egy elővers vezetni föl, még ha Ádám Tamás nem először él is ezzel. Az olvasó számára viszont így adott egy olyan útmutató, amely ezúttal egyszerre lokális és globális tartalmakat, asszociációs lehetőségeket hív be: egyrészt kötődik a somoskői

bazaltorgonához, a macskakőlyuki macskakőhöz, másrészt ehhez az úton levés, a beszéd és az elmúlás univerzális aktusát kapcsolja. Már a versindítás is egy olyan ellentmondás kinyilatkoztatása, amely az adottságok meghaladását tűzi ki célként: „Ha lenne szám, hallgatnék. / Ha nem lenne, beszélnék.” (5) Azonnal érzékelteti a megfosztottság állapotát, amikor a harmadik sort úgy kezdi: „Elmondanám, hogyan...” Ezt a kinyilatkoztatást, és kinyilatkoztatni akarást ismétli meg a negyedik versszakban, de lényegesen másképp. Az első versszak a táj (bazaltok) érzékeléséről szól, majd az utána jövő kettő arról, hogyan is tud megszólítani, vezetni egy életen át a genius loci. A negyedik versszakban ezzel szemben az ember esendősege és próbatétele kap hangot. Az, hogy életünk során mindent ki kell bírni, „azt is, amit nem lehet.” Az ötödik versszak a válaszá: „A beszéd megfejthetetlen, a csend / jobban értelmezhető...” Vagyis jobb hallgatnia annak, aki száját kapott, mert a csendben minden benne van. Egyébként is összevarrt szájjal csupán erőlködhetünk, hogy kimondhassuk azt, amit nem lehet. Amivel „fejthető” gondolatokat adhatunk önmagunknak és a világnak. Járható (bár csúszoássá tett) utat teremthetünk a generációk számára, akár a Macskakőlyuknál fejtett bazalt lerakásával is.

A kötetnyitó *Szobor a gyengeségnek* ciklus kilenc költeménye temetőtől temetőig vezet egy átlényegített természettől övezett világban, amelyben a „jól kitalált”-ság akár olyan istentelen valóságra is utalhat, amelyben általunk-vélünk – de talán nélkülünk is – minden pusztulóban van, s ami menteni képes még belőle valamit, az az emlékezés, a mementóállítás, mert a jel, amelybe az énkérésünk során átkonvertáljuk magunkat és a történeteinket, egyedül az lehet-maradhat örök (vagy legalábbis öröknek hitt). Ugyanakkor hitbéli tanúságtételként is felfoghatók e ciklus versei, amennyiben az életút tapasztalati anyaga mellett rábukkanunk egy-egy jól pozicionált kifejezésre (gyászmise, imakönyv, imádkozunk, só, húsvét, út, apokalipszis), és felismerjük bennük a szakrális vonzataikat; például a bármilyen körülmények közötti életigenlést. Ez a filmvászon látott végítéletek nyomán ekképp fogalmazódik meg: „Eszembe jut saját apokalipszisem, akkor / kezdődött, amikor megszülettem. [...] / Ha csupán ennyi volt, akkor is megérte.” (13)

A *Holdhal* című második ciklus nyolc verse központi kérdése a hatalom játéka, valamint az ahhoz való személyes és általános viszonyulás. A versek döntő részében ezt az a holdhal testesíti meg, amely két tonnát is elérő tömegével, fejszerúségével, robosztus hát- és hasúszóival, tömzsi uszonyaival valóban tekintélyt parancsoló látványt nyújt. A keresztény kultúrkörben előfordulnak olyan Úr-ábrázolások, amelyeken csupán a fej

és a karok jelenítődnek meg, mintegy ezzel jelezvén, egy mindenk felett álló tudat birtokosáról beszélhetünk, aki mindent lát, és akinek megvan az eszköze ahhoz, hogy lesújtson, ha kell. Ádám Tamásnál akár Isten kezét testesítheti meg az „időtálló” uszony, amelyről „tudja a hatalom, mire való” (21). Az első négy vers további jellemzője a versszakok végi recitáció. Az imént idézett „tudja a hatalom...” ismétlése mellett egyfajta fejlődés figyelhető meg a versek során át – „A hatalomnak még dolga akad.” (22); „ebben a halottas hazában” (23); „A tekintélyelv iskolai tananyag, / elsajátítása kötelező.” (24) –, azaz a hatalomról való tudást, a hatalom cselekvése, sötét üzelmei követik, majd deklarálódik a helyszín, ahol ez gyakorlattá válhat, végül pedig e gyakorlat oktatására, elfogadtatására, kanonizálására, hitetésére („székesegyházi akvárium”, 24) is sor kerül. Ezen a ponton bekövetkezik egyfajta véres forradalom, amely nyomán „[m]ódosul a tekintélyelvű tananyag, / miközben halljuk, visszajövök még” (24). Ezen a ponton megérkezik a vendégszöveg Shakespeare *Hamleth*éből: „*Miér’ ti / boltak visszajárni szoktok?*”, kérdi Horatio” (24), s a ciklust alkotó további négy vers szintén innen idéz. Az első a félelmetes új-hatalom felépítését mutatja be, a második a „puha ellenállás”-t, ami a régi visszasóvárgásából táplálkozik, a harmadik a mélyben zajló, hatalom megszerzésére irányuló folyamatokat. A cikluszáró *Merre hát?* már a régi rend visszatérését testesíti meg („a hatalom visszajő”, 28), melyben új értelmet nyer a hamleti felvetés: „*Lenni / vagy nem lenni: az itt a kérdés. Akkor nemes-e / a lélek ha tűri Balsorsa minden nyűgét s nyilait; / Vagy ha kiszáll tengerfájdalma ellen, / S fegyvert ragadva véget vet neki?*” (28) Szintén fontos megemlíteni, hogy a kereszténység története akkor indult el, amikor a processziós évkörön belül a halak jegyébe léptünk, Jézus tanítványainak döntő része halász (a ciklusnyitó *A holdbal uszonya* című versben „[ö]nkéntes / halászok hálót vetnek”, 21), de eljátszhatunk azzal a gondolattal is, hogy a versek során végigvitt folyamat mely mozzanatai feleltethetőek meg a kereszténység elmúlt két évezrednyi – vagy egyáltalán az emberiség ciklikusságot mutató – történetének. A kérdés csupán annyi: asszociációs képességünk határát merjük-e ostromolni Ádám Tamás versei által?

A tíz verset tartalmazó harmadik ciklus címe *Babaház*, ami a nyitóvers címével azonos, s ennek olvasása azt a gyanút ébresztheti, ezúttal az embert körülövező alkotott világra tekinthetünk. A „láttam”, az „éreztem”, az „elhittem”, a „bizakodtam” még akár ezt a sejtelmet táplálhatja, de a babaház felépülése és összedőlése mellett megjelenő mézeskalács szív, a Barbi-babák és a szerelmesek bőréhez társított illúziók már mást is sejtetnek. A *Plüssmacik álma* a beteljesületlen, öleléssel örökké tartóvá nem te-

hető férfi-nő kapcsolatra mutat rá, amelyben a „szentbeszédet reggelre hagyjuk” (32). A ciklus további darabjaiban megjelennek a korlátok, a hiányok, az „időmalom” öröl, minden rövidnek bizonyul, elmúlik, „[s]zomorúságom széppé érlel”, „[s]zomorúságom rád ragad” (36), s mindez a múlt események felidézésén keresztül, egy olyan korból, melyben még „nem rögzítették okostelefonok” (39) a történeteket, egy olyan kor számára, amelyben „lejárt / szavatosságú” (40) emlékeket gyűjt az ember magánya ellenszerének, ahol már csak önmagának szurkolhat „az / egyszemélyes nézőtéren” (40).

Az asztronómusok egyre nagyobb számban gondolják úgy, mindaz, ami a világban történik, attól függetlenül, hogy időben távolodunk tőle, nem vész el, csupán eseményhorizontra kerül, azaz, ha meg nem is ismétlődhet, visszatekinthetünk rá. Az *Ami marad* ciklus tizenegy verse akár a Marianna-kapcsolatra való visszatekintésként is felfogható. E tekintetben a „[k]jetten leszünk” (43) és az „üres lett a szürke hátsó szoba” (53) akár az együttlétek stációinak képszerű felidezésére is utalhat. De kínálkozik egy másik értelmezési lehetőség is egy-egy jól pozicionált szó kapcsán. Ezekén keresztül kanonizált keresztény szövegek hívódhatnak be. Ilyen a víz és a víz különböző megjelenési formáinak (tó, folyó, patak, felhő, sár, csepp, harmat...), illetve vizes környezetet igénylő létformáknak (keszeg, békanyál, nád, fűzfa...), természeti képződménynek (sziget), építménynek (móló, hajó, csónakház...) vagy hozzáköthető cselekvést kifejező igének (úszik, szivárog...) használata, főképp a ciklus első felében. A víz egyrészt fontos liturgikus elem, másrészt a precessió szempontjából éppen napjainkban befejeződő Halak- és kezdődő Vízöntő-korszak összemosisódása felől is az. Akár Jézus megfeszítését absztrahálhatjuk a *Felhevült kövek* (43) első versszakának három kifejezéséből: tetőlécek, szögek, csuklódón. Ezt az értelmezési lehetőséget viszi tovább a második vers „kiszögezett denevér”-e, valamint a „kivégzésgyanus alkony” (44). Ugyan elmarad a feltámadás, ám a „negyedik napon leltározunk” (45) az ezt követő számbavételt is jelképezheti. Következő lépésben, amely akár a koponyák hegyéhez való visszalépést is jelentheti, adott a domb és a korbács, majd az olajos kéz, a tisztátalanná válás után bebalzsamozó. A ciklus második felének versei leginkább a lélek kiszáradásának folyamatát írják le. Ahogy először „lakhatatlan”-ná, végül menthetetlenné üresedik a közös világ.

Az ötödik ciklus (*Szentjánosbogár, ajakfény*) tizennégy verse a jelenidőt faggatja, ugyanakkor a megtapasztalt világállapottal kapcsolatos Ádám Tamás-i állásfoglalást is tükrözi. Nem véletlenül fedezzük fel a sorok kö-

zött a „kétharmados törvény”-t, a hatalmat, a szentté váló terroristákat, az állásinterjúnál pózba merevült személyiséget, a világ egysíkúságát, melyben „sose találsz harmóniát” (59), az országot, a szegénységet, az erzsényesek által befolyásolt meccset, mely után „hamvazószerdán titkon eltemetnek” (60), az „[é]rzelem nélküli kapcsolatot” (62), ahol csupán „állunk / egymással szemben, elhatárolódva, önmagunk / részeként” (62), ahol „mentem / az üres szekér értékes rakományát, / az érzelme- ket” (63), ahol még a vágy szabadságeszményt szül... Az ezzel az állapot- tal szemben feltűnő „hamvazószerdá”-ban (60) nem a nagybőjt kezdetét fedezhetjük fel, hanem egy titkon elvégzett temetés napját. Egy másik utalásértékű sorban – „Tartsd az arcod, hátulról ütnek.” (60) –, amelyben ugyan az arc védéséről van szó, akár közelítői szándékot is felismerhe- tünk a következő – kötetcímadó – ciklusban tárgyalt felé. A ciklus máso- dik felében egyre több olyan kifejezés épül be a verstestekbe, amelyek már hitvallásértékűnek tekinthetők. Ilyen a szív, az ima, az összekulcsolt kéz, a tékozlás, a megbocsájtás és a bűn is. Az utóbbi legmarkánsabb megjelenési formája a kötetben végigvonuló párkapcsolatokhoz köthető.

A *Hegyi beszéd* a hatodik ciklus címe. Tizenkilenc verset foglal magában. Tizenkilenc olyan vallomást, amelyet – Ádám Tamás szavaival élve – „szívben / rögzítettem” (73). Amelynek a szívben kell rögzülnie. A *Hegyi beszéd a boldogságról* című ciklusnyitó versben kétezer évet ugrunk vissza a Kineret-tó közelébe, Jézus tanítása idejébe, hogy összevethető legyen az ott elhangzott a megélttel. Ádám Tamás döntőrészt követi a hegyi beszéd menetét. Mélyre tekintve, emberi módon, hitelesen vall. A kötetnek e leg- vaskosabb ciklusa bizonyosan tanúságtétel is, és egyben visszatérés a gyö- kerekhez. Ahhoz, amit ludányhalászi gyermekéveiben magához vett ne- veltetése során.

Az eddigiekből talán kitűnik, Ádám Tamás grammra pontosan kiméri szavait, ciklusait, szerkesztői kvalitásait használja, tudatosan építkezik. A hatodik ciklusban számos korábbiakra vonatkozó visszacsatolással talál- kozhatunk. Ezek sorra vételét az olvasóra bízom, mert túl messze vin- ne, és egyébként is hagyjuk meg mindenki számára a felfedezés, a felis- merés örömét. Arra a „dimenzióra” sem nyitnék kaput, amit a hatodik je- lentése alapján visszamenőlegesen tárgyalni lehetne. Csupán annyit jelez- nék, hogy a *Bibliában* Isten a hatodik napon teremti az embert, és Jézus- ban, az egyszülött fiában szintén Embert ad a világnak. Embert, akinek az a küldetése, hogy megváltsa az embert, megmutassa számára az Em- berré válás útját, azt, hogy Hozzá hasonlatossá hogyan is válhat. Erre szolgál a *Hegyi beszéd*.

Isten a hetedik napon megpihen. Ádám Tamás kötetének hetedik ciklusa (*Tiszta időben*) hét verset tartalmaz, és meghatározó eleme a számvetés, a megpihenés. Megpihenés az esőcseppekkel tisztító ég alatt, egy nyughelyen, a temetőben. Kísérőként számos alkalommal. És egyszer kísértként. Mivel az ember bármit is tesz, végül „végleg hazatér”.

(*Hungarovox, Budapest, 2022*)

PÁSZTOR ÉVA

Mauks Kornélia: Sógorom, Mikszáth Kálmán

Praznovszky Mihály Mikszáth-kutató kért meg, hogy két kis könyvecskét gépeljek le, mert a Mikszáth Kálmán Társaság ki szeretné adni az író születésének 175. évfordulója alkalmából. Így kerültem szorosabb lelki kapcsolatba Mauks Kornéliával, akiről néhány gondolatot érdemes tudni.

Mauks Kornélia Mikszáth Kálmán sógornője volt. Mohorán született 1856. március 29-én, nagyrészt itt is élt, és Horpácson halt meg 1924. március 10-én, 68 éves korában.

A Magyar életrajzi lexikon írónként tünteti fel. Egészen fiatalon megmutatkozó írói hajlamait Mikszáth támogatta, egyik-másik munkájához előszót is írt. Ilyen alkotásai az *M. Fehér Rózsa és egyéb történetek*, amely Budapesten jelent meg 1905-ben, a *Zörgő barasztok* 1909-ben. A kulcsregénynek számító mű, amelyben saját családjuk élettörténetét írta meg, a *Regénybősnők* címet kapta, s öt évvel későbbi, 1914-es kiadás. Ami számomra a legfontosabb, az 1918-as *Képek Mikszáth Kálmán életéből* és az 1921-es, amely a *Mikszáth Kálmánról* címet kapta. Ez a két kis 9x16 cm-es könyvecske 83 és 46 oldalnyi, Praznovszky Mihály gondolataiban egészzé formálódott, és meg is valósult az elképzelése. Új címet kapott: *Sógorom: Mikszáth Kálmán*. 2022-ben meg is jelent a Mikszáth-émlékév tiszteletére.

Mind a két visszaemlékezés egy-egy levéllel indul. A korábban keletkezett mű indító levele Mikszáth Antalkának szól, Kornélia unokaöccsének. Neki ajánlja, hogyha majd tud olvasni, feltétlenül ismerje meg, mert belőle megismerheti Mikszáth Kálmán nagy szellemét. Ha élne, nagyon szeretné őt.

A levelet nyolc rövidebb-hosszabb életrajzi történet követi. Mauks Kornélia a tiszteletbeli esküdt, a harmadéves joghallgató balassagyarmati történeteit meséli el. Anekdoták füzéréként tárul fel Mikszáth gyarmati élete, kapcsolata a Mauks-lányokkal, tréfálkozásaik, csínyek, szó esik a kiházasító egyletről, ami végül is csak Ilonkának és Kálmánnak hozott szerencsét. A második történet végén írja le Kornélia egy ügyvéd üzenetét: „*azt a tollat, amivel a hivatalos aktákat írja, törje össze és tegye a tüzes kemencébe. Azt a tollat ellenben, amellyel a novelláit írja, foglaltassa aranyba, őrizze, mint a szeme világát, mert bizony eljön az az idő, amikor örök dicsőség árad reá belőle.*” Egy másik novellácskában megtudjuk, mivel mentették ki egy párbajból a Mauks-lányok Mikszáthot.

„*Az írónak tehetsége mellett jó szívre van szüksége*” – írja Nelka. Ezt be is bizonyítja egy szomorú, de kedves történettel, amely az író édesanyjával, illetve a virágaival kapcsolatos. Mosolygásra sarkall Mikszáth horpácsi birtokkal kapcsolatos aggodalma, a magtár sorsa és Mikszáth közömbössége a rosszul bekötött lóval kapcsolatban. Nem beszélve a Rembrandt-kép körüli kalamajkáról. Tehát ez a kötet Mohorán, Szklabonyán, Balassagyarmaton, Horpácson és végül a Pesten töltött időről szól. A 40 éves írói jubileumról is familiáris stílusban kapunk életképet Mauks Kornélia szemén keresztül látatva a történeteket. A visszaemlékezések sora Mikszáth Kálmán egy írásával fejeződik be, *Arisztokraczia a könyvespolcon* címmel.

Érdekesek a megszólítások is, ahogy illették egymást a családtagok. Mikszáth Ilonka „fiam”-nak szólította feleségét, Nelka „fiam”-nak sógornőjét, ők pedig „Öreg”-nek vagy „Apó”-nak Mikszáthot, a fiaik „Papá”-nak, „Mamá”-nak hívták szüleiket, ők viszont Kálmánt Lászlónak, amiről nem tudtak leszokni.

A később írt könyvecske, amelynek *Mikszáth Kálmánról sógornője Mauksch Kornélia* volt az eredeti címe, az író egy fiatalkori, 1872-ből származó levéllel kezdődik, melyet Szklabonyáról írt Nelkának Mohorára abból az alkalomból, hogy sógornője első versének első évfordulója van. Tréfálkozó kedvében a félakadémiai társaság két felének nevezte magukat.

Hat kis novellával folytatódik a könyv, melyek bővelkednek családon belüli tréfákkal, humorral, s a Mikszáthra annyira jellemző iróniába bujtattott igazságával. Szinte mindegyik csattanóra végződik. Megtudhatjuk,

Cirkvenicán miért járt kisebb-nagyobb társasággal iszonyatosan rossz kávé-t inni, hogyan gyűjtötte össze a szebbnél szebb sétabotokat, hogy szólt az a levele, amelyet Benczúr Gyula feleségéhez írt egy lehetséges horpácsi látogatásuk miatt. Milyen volt Mikszáth mint házigazda, hogy veszett el egy koffer, mennyire nem szerette, ha írás közben vendég érkezett a házhoz, és mennyire szerette az angolokat.

Kellemes, kedves, szívhez szóló olvasmány a mai kor embere számára annak ellenére, hogy szóhasználata, stílusa korabeli, azaz eredeti, Mauks Kornéliáé. Néhány idegen szó használata megnehezítené a megértést, de a lábjegyzetek segítséget nyújtanak. Így pl. a *brachium* jelentése *karbatalom*, a *Selters-víz* egyszerűen *ásványvizet* jelent. A *kuverta* a *levélboríték*, a *mátoba* a *kísértet*. Aki *stájgerol*, az *árat emel*, aki *licitál*, az *felülígér*. A *messenger boy* volt a *gyorsküldönc*, az *akvizíció* pedig azt jelenti, *szerzés*, *szerzemény*.

Az aprólékos, részletező leírások, a reális és élénk történetmesélés élénk varázsolja Mikszáth Kálmánnak és családjának hétköznapijait, szokásait, kedvteléseit, emberi kapcsolatait.

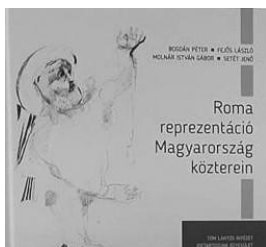
Mikszáth Kálmán azt írta a könyvekről, hogy „*két óriási feladatból áll a kultúra terjedésének titka. Az egyik a közönséget hozni közelebb a könyvekhez – az iskola által. A másik a könyveket hozni közelebb a közönséghez. És pedig kétféleképpen: Közelebb hozni nyelvben az átültetés által, és közelebb hozni pénzben az olcsóság által*”.

Mindannyian jól gondoljuk, hogy teljesült az író ebbéli gondolata, jelen esetben sógornője, Mauks Kornélia könyveinek 100 évvel későbbi új kiadásával. Jubileumi kiadványt ajánlok figyelmükbe.

(*Mikszáth Kálmán Társaság, Salgótarján, 2022, Mikszáth könyves téka 14.*)

CSONGRÁDY BÉLA

Egy becsülendő életpálya újabb állomása
 Bogdán Péter – Fejős László – Molnár István Gábor – Setét
 Jenő: *Roma reprezentáció Magyarország közterein*

Az idegen szavak és kifejezések szótárának tanúsága szerint a recenzió (könyv)ismertetést, másodsorban műbírálatot jelent. A gyakorlat inkább az előbbi értelmezést szentesítette. Természetesen mindegyik esetben fontos – sőt hangsúlyos – az író, költő, akinek a nevéhez a bemutatásra (kritikára) kiválasztott mű kötődik.

Így van ez – sőt hatványozottan – jelen esetben is, még ha „csak” a négy társszerző egyike is az illető, akire az alábbiakban – éppen példaszzerű karrierje miatt a Palócföld olvasóinak a figyelmét irányítani kívánjuk.

Akár sikertörténetnek is betudható a negyvenhárom éves Bogdán Péter pályaképe, de az igazság kedvéért rögvest hozzá kell tenni, hogy ez a nehezen indult és messzire vezetett út sok akadállyal, nehézséggel, lelki és fizikai fájdalommal és – ami a folyamatos tanulást illeti – önként vállalt gyötrelmekkel volt teli. Mindenesetre minden elismerést megérdemel az az akarás, tudásvágy, tudatos feladat- és áldozatvállalás, amely meghatározó eleme személyiségének, munkásságának.

Szegény, nehéz sorsú cigánycsalád sarjaként jött a világra Bányterenyén, s e kisvárosban cseperedett, nőtt is fel, de rendkívüli körülmények között. Apja ugyanis – akivel tizenegy éves korában találkozott először – nem fordított figyelmet a családra, sőt fizikai megfélemlítés során odáig vetemedett, hogy maradandó károsodást – beszédhibát – okozott a fiának. Édesanyja – aki elvált a gyakran ittas állapotba került durva férjétől – azonban minden tőle telhetőt megtett, hogy – ha nem is zökkenők nélkül – átsegítse gyermekét a nehézségeken és a súlyos anyagi gondok ellenére középiskolai végzettséget szerezzen, felülemelkedve a környezet okozta atrocitásokon is. Jómagam még korábban, Bogdán Péter általános iskolás korában ismerkedtem meg vele, s azóta is – jószerivel folyamatos – s amennyire a nagy életkorbeli különbség engedi – akár barátnak is nevez-

hető a kettőnk közti viszony. Történt ugyanis, hogy valamikor a kilencvenes évtized első esztendeiben úgymond osztálykirándulás keretében – a számítógépes lapszerkesztés rejtelmeibe való betekintés céljával – ő is el látogatott akkori munkahelyemre, a megyei újság szerkesztőségébe, ahol feltűnő érdeklődése révén egyértelműen kitűnt társai közül. A későbbiekben rendszeresen bejárt a hírlaphoz, verseket, írásokat is hozott magával. *Koldusséta* címmel megrázó élményeket vetett papírra: „A Moszkva térre menvén azon gondolkodám, vajon ma lesz-e vacsorám... Lenni lesz, az biztos, de ember legyen a talpán az, aki meg tud rágni egy háromnapos csontkemény száraz kenyeret...” – írta mintegy Petőfi modorában. 1996-ban viszont a TIT-től kapott megbízás alapján jómagam kerestem a vele való találkozás lehetőségét, mert egy közvéleménykutatás során nekem volt szükségem gondolataira a mindenkori fiatalság jövőjét veszélyeztető kérdéskörben. Mondani sem kell, hogy okosan, eredeti módon nyilatkozott. A Kisterenyén 1998-ban sikeresen abszolvált érettségi vizsgája utáni években, ha ügyel-bajjal – némelyek által nehezítve – is, de diplomát szerzett a Miskolci Egyetemen. Aztán – részben tudatosan, másrészt a lehetőségek által sodortatva ide-oda – sok helyen dolgozott jelentős, felelős beosztásokat is betöltve – cikkeket írt, mondhatni folyamatosan továbbképezte magát, tanult nyelveket, gyakran megfordult külföldön is, s az akadályok ellenére mindenütt sokat tett a cigányság felemelése érdekében. Főként ezen életrszakaszáról készítettem el a Palócföld által meghirdetett pályázatra a „*Koldus*” a *katadrán?* című írásomat, amely a folyóirat 2005/3-as számában látott napvilágot.

Némi lazulás után az utóbbi években vált megint intenzívvé a kapcsolataink, s örömmel követtem nyomon doktori címe megszerzésének folyamatát, amelyről szinte naprakészen tájékoztatott. Ebbéli sikeréről a Nógrád Megyei Hírlap 2021. január 9-i számában számoltam be, majd ugyancsak tavaly november 6-án adtam hírül, hogy *A romák oktatása a pedagógiai szakajtó tükrében 1978 és 1997 között* című disszertációját a Magyar Pedagógiai Társaság Eötvös Loránd Kutatói Hálózat egy csaknem háromszáz oldalnyi terjedelmű kötet formájában meg is jelentette és az újpesti Rácz Gyöngyi Községi Központban könyvbemutató keretében – Trencsényi László, a pedagógiai társaság és Molnár István Gábor, az Eötvös József Cigány-Magyar Pedagógiai Társaság elnöke közreműködésével – ismertette meg az érdeklődőkkel. Bogdán Péter – többek között – azt is elérte, hogy oktatáskutatónak – alkalmasint neveléstudósnak neveztessék, és a Budaörsi Tanoda Alapítvány szakmai vezetőjeként tartassék nyilván. Meggyőződésem, hogy a fenti ismeretek – itt Nógrád megyében különö-

sen, de másutt is – szükségesek ezen írás központi témáját alkotó kiadvány egyik szerzőjének újabb felelős, figyelemre érdemes vállalása megítéléséhez.

„Hol és hogyan jelennek meg roma reprezentációk Magyarország közterein?” Erre a kérdésre kereste a választ egy 2018-ban indult, évekig tartott kutatássorozat, amelynek az eredményeit és legfontosabb következtetéseit ismerteti ez a kötet. Foglalkozik a kutatás előzményeivel, meghatározza fő kérdéseit és céljait, a vizsgálat hatókörét. Értelemszerűen nagy hangsúlyt helyez a többség és kisebbség viszonyának elemzési kérdéseire, s nem utolsósorban a roma identitás meghatározására. Módszertanilag a feltérképező, illetve a helyszíni mintavétel tölt be centrális szerepet.

A 7. és 8. fejezet a *Kutatási eredmények*, illetve a *Szemléltető esetek* címet viseli. Az utóbbi különös fontos nógrádi vonatkozásai miatt, tekintve, hogy ebben a részben *Salgótarján mint a roma közéleti reprezentáció fővárosa* címmel szerepel. Ennek objektív oka van, tekintve, hogy a városban sok olyan roma ember élt és él, aki tehetsége, alkotásai révén nemcsak gazdagította a települést, de messze vitte a hírnevét is. Ennek tudatában az 1990 utáni különböző pártszínű és összetételű városvezetés rendre jó kapcsolatokat ápolt – és ápol mindmáig – a kisebbségi önkormányzattal, a különböző néven szereplő roma szervezetekkel. Az együttműködés eredményeként büszkén mondható el (s ez a megállapítás a kötetből emelhető ide), hogy a megyeszékhelyen nagy tisztelet, megbecsülés övezi a nemcsak országos, de nemzetközi rangú Balázs János festő, író szellemi örökségét, amelyet látványosan fémjelez a városközpontban, az egykori Cigányhegyre vezető Pécskő utca elején Szabó Tamás szobrászművész kitűnő alkotása körül 2006-ban kialakított és azóta reprodukciókkal – szó szerint – színesített emlékhely. A helyesen alkalmazott roma emlékezetpolitika eredményeként emléktábla ismeri el Oláh Jolán és Balogh András képzőművész, Szepesi József költő, szerkesztő és Gabora Károly primás munkásságának jelentőségét is. (A kötet megjelenése óta Gabora Jánosról, a legendás teremlabdarúgó-torna névadójáról, fő szervezőjéről egy termet neveztek el a városi sportcsarnokban.) Azonban – állapítja meg a kötet – az 1992-ben rasszisták által meggyilkolt fiatal munkás, Danyi Zoltán emléktáblájának 2020-as elhelyezésében már magukra maradtak a roma szószólói szervezetek, személyek. Az avatásnak is csak némi visszhangja volt. E fejezet összegzéseként egyrészt az állapított meg, hogy Magyarországon e témakörben eddig nem létezett adatbázis, e könyv tanulmányai gyakorlatilag úttörő szerepet töltenek be és további kutatásokra, összegzésre inspirálnak.

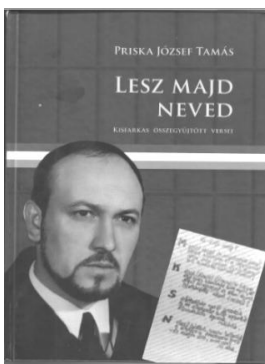
A kötet a következő, mintegy ötvenoldalas, nagy egységében jó minőségű, színes fényképeken mutatja be a budapesti cigány emlékhelyeket, és régióként veszi számba a vidékieket is. Az észak-magyarországi területen szerepel Balassagyarmat – a roma holokauszt- és a Baranyi Dezső (Rekett)-emléktáblával, valamint Salgótarján a fentiekben már említett emlékhelyek igényes fotójával. A felvételek azt tanúsítják, hogy a tárgyi emlékhelyeknek is sokféle méltó módja létezik. A leggyakoribb köztéri reprezentációk az emléktáblák, de vannak szobrok, különböző alapanyagú emlék-, illetve domborművek, emlékművek. Kecskeméten például egy Cigánykereszt elnevezésű feszület, Dobozon kopjafa, Gádoroson emlékpark, Hodászon tájház emlékezteti az utókort a Magyarországon a XV. század óta jelen lévő romák sokszor nehéz sorsára. E sorban kivételes értékű a Nagyecseden kialakított Szerelmesek kútja, amelynek a következő a szövege: 1975. XII. 29-én innen indult el Bódi Gusztó és Margó küzdelmes, de sikerekben és szerelemben gazdag életútja. Aki e kút vizéből iszik, örök szerelmet nyer. „Aranyeső hulljon rátok.”

E reprezentatív megjelenésű, sokak által életre segített kötetben – amelynek címlapja Kunhegyesi Ferenc *Az elbizonytalanodott próféta* című grafikájának felhasználásával készült – szerzőként szerepelni nagy megtiszteltetés. S ez a Bátonyterenyéről, többszörösen is nehéz starthelyzetből indult Bogdán Péter számára megadatott. Kuriózum, hogy a 2021-es dátumozású könyv elejére egy 2022-es keltezésű címke is került, az idén mindössze ötvenévesen elhunyt Setét Jenő roma polgárjogi aktivista, az Idetartozunk Egyesület elnöke megfontolandó gondolatával: „Abban sziklaszilárdan hiszek, hogy mindaz, amit a roma mozgalom el akar érni, az Magyarország javát szolgálja.”

(Tom Lantos Intézet, Idetartozunk Egyesület, Budapest, 2021)

BARÁTHI OTTÓ

„Költészetét a börtön teljesítette ki”

Priska József Tamás: *Lesz majd neved*
Kisfarkas összegyűjtött versei

A könyv Sulyok László avatott keze alól került ki. Ezt fontos itt az első sorban megjegyezni, mert a neve „csak” az impresszumban olvasható. A bölcsész, diplomás tanár, újságíró, a megyei napilap egykori főszerkesztője a rendszerváltás óta kezdett el behatóan foglalkozni a kommunista rendszerek természetének vizsgálatával. A diktatúra, a terror, az 1956-os forradalom és szabadságharc, majd a véres megtorlás áldozatainak felkutatásával, sorsuk riportkönyvekben történő megjelenítésével sok-sok névtelen hősnek állított méltó

emléket. Ez a legújabb műve pedig mind között is unikum.

Az itt bemutatandó Sulyok–Priska-kötet különös sajátja abban áll, hogy középpontjában – a korábbiaktól eltérően – nem „csak” egy forradalmár és szabadságharcos, nem is „csupán” a kommunista diktatúra egyik áldozata áll. A könyv mintegy szubsztanciája az előbbi ismérvekkel is bíró személyiség, a Zagyvapálfalván született Priska József Tamás költő verseinek logikai rendszerbe foglalt gyűjteménye és szakszerű értelmezése. Ennek megfelelően a könyv sajátos műfaja: verseskötet magyarázatokkal.

Sulyok László ebben a könyvében, ami – a társszerzőként megjelent műveket nem számítva – immár a 11., nem Priskára, a forradalmárra fókuszál, nem is közvetlenül az ő életútját, sorsát és szenvedéstörténetét írja le. „Könnyen” eltekinthet most ettől, hiszen megtette ezt már a 2020-ban megjelent *Kisfarkas a forradalomban* c., elismerést és sikert aratott könyvében, amely Priska József Tamás, Sulyok László földije, a későbbi „pesti srác”, Budapest XXII. kerületi díszpolgár élettörténetének a hiteles története. (A könyv recenziója a *Palócföld* 2021/3. számában, Zsirai László tollából olvasható.)

E sikerkönyv folytatásának és kiteljesedésének is tekinthető a *Lesz majd neved* c., albumméretű, 312 oldal terjedelmű, kemény kötésben, színes borí-

tókkal megjelent, esztétikus küllemű, reprezentatív kiállítású kötet. Alcíme: *Kisfarkas összegyűjtött versei*. A 4. oldalon lévő impresszumban olvasható: *Sajító alá rendezte, szerkesztette, jegyzetekkel ellátta: Sulyok László*. Hogy ez a mondat bővebben mit is takar, azt igyekszem alább bemutatni olvasóinknak.

A könyvet lapozgatva először az utolsó oldalán található TARTALOM szemügyre vételét ajánlom az olvasó figyelmébe. Már a 12 fejezetcímből is érzékelhető Sulyok kutató, gyűjtő és szerkesztő munkája. A tartalomjegyzékben jól strukturált, áttekinthető módon csaknem minden benne van, ami egy igényes könyvnek integráns része kell, hogy legyen. Ám, hogy a 12 fejezet éppen annyi, mint ahány évre ítélte a bíróság Priska József Tamást, az e sorok írójának – a könyv textusa által nem megerősített, de nem is cáfolt – fikciója. Ám az már nem feltételezés, hanem tény, hogy a kötet gerincét a börtönben írott versek jelentik, miközben a 2000-es évek elejéig írt költeményei is benne vannak.

Aki elolvassa ezt a 12 fejezetet, címsort, kirajzolódik előtte a kötet szerkezeti felépítése. S amint alább bemutatom, és némi – itt-ott bővebb – magyarázattal is megtoldom a fejezetcímeket, akkor érthetővé válik a szerkesztés logikája és módszere is. S nem utolsósorban közelebb kerül az olvasó Priska József Tamás habitusához, egyelőre versei ismerete nélkül is. A fejezetcímeket az alábbiakban (ahogy az a szövegtestben is látható) nagybetűvel írom, mindegyik alatt jobbra a szerkesztőtől átvett – idézett vagy adaptált – magyarázattal, esetenként saját megjegyzéseimmal is.

AJÁNLÁS (5–6.)

Priska József Tamás verseskötetéhez. Aláírás: Németh Zsolt, országgyűlési képviselő.

KEDVES OLVASÓ! (7–8.)

Aláírás: Karsay Ferenc polgármester. Budafok-Tétény, Budapest, XXII. kerület.

BÖRTÖNBEN ÍRT VERSEK (9–130.)

E könyv mint (részben) versgyűjtemény feltétlenül kiemelendő további különlegessége – ami egyben Priska, a költő sajátos technikájának „egyenes következménye” –, hogy több verset tartalmaz, mint verscímet.

„Mert több művet kis- és nagybetűs változatban is közlünk. Némelyekben olyan mérvű az eltérés – ritkán még ellentétes is az írói belenyúlás –, hogy azonos címük ellenére akár külön alkotásnak is tekinthetők. A költő

jelentősebb utólagos beavatkozásait, azaz a változtatásokat jegyzetpontokban ígykszünk feltüntetni.”

Apropó – a „jegyzetpontok”! Ami nem olvasható ki a TARTALOMBól, de szinte mindegyik oldal alján szembetűnik, az a szerkesztő igen gazdag jegyzetanyaga, amelyben versenként különböző módon ugyan, de következetesen és érthetően magyarázza az egyes versek hol javított, hol módosított, esetenként átírt változatait.

A szinte példátlanul nagy számú (635!) lábjegyzet-magyarázattal Sulyok László új minőséget hozott létre: más megvilágításba helyezte, mintegy megemelte Priska költészetét. A kvázi irodalomtörténeti értékű narráció a verseskönyv „hozzáadott értéke”, Sulyok László nagy érdeme. Éppúgy, mint az ezt a munkaszakaszt megelőző, az időt és energiát nem kímélő, áldozatos kutató- és gyűjtőmunkája.

A fenti című fejezetben a kisbetűs versek szerepelnek a legnagyobb számban és terjedelemben (amint érzékelhető: 120 oldalon), ezt követik a nagybetűs változatok (és később az egyéb versek).

BÖRTÖNVERSEINEK NAGYBETŰS VÁLTOZATAIBÓL (131–190.)

Az ebben a fejezetben olvasható versek azért is fontosak, mert az érdeklődő olvasó elgondolkodhat a költő központozásán és betűhasználatán. A kisbetűs változatokkal való összehasonlítással a szerkesztő érdekes szellemi játékra invitálja az olvasót. Amihez alább a recenzor a kötet címadó versének két utolsó szakasza kisbetűs és nagybetűs változatának közreadásával lehetőséget is biztosít:

lesz majd neved

dobd el a gyászodat ünnepit öltésél
mosollyal árásszál szeretetet
s nézd mint válik a penész gyümölcsé
méltó lesz hozzád lesz majd neved

s ha újra temetni s avatni fogunk
bűnbánatát nem oldva latornak
megigazult /naggyal/ magasztosulunk
porba tiport részesei e kornak

Országos börtön, III. osztály, 83-as zárka, 1960

Lesz majd neved

Dobd el gyászodat! Ünnepet öltésél!
 Mosollyal áraszál SZERETETET!
 Nézd! mint válik a PENÉSZ GYÜMÖLCCSÉ!
 Méltó lesz HOZZÁD! Lesz majd NEVED!

Mi „újra temetni” s AVATNI fogunk
 s „bűnbánatát” feloldva LATORNAK,
 „MEGIGAZULT NAGY”-gyal magasztosulunk,
 porba tiport részesi E „TORNAK”

Érdekes és egyben elgondolkodtató „lírai játék”: próbálják csak ki a két változat összehasonlító elemzésével és értelmezésével!

CSAK NAGYBETŰS BESOROLATLAN VERSEK (191–197.)

Az e fejezetbe sorolt verseknek csak a nagy kezdőbetűkkel írt és írásjelekkel ellátott változatát, illetve változatait ismerjük. Egyik jellemzőjük, hogy egyik alatt sem olvasható dátum és helyszínnév.

BEBÖRTÖNZÉSE ELŐTTI VERSEK (198–215.)

A szerkesztő által e fejezetcím alá válogatott verseket Priska egy pénztárkönyvbe írta valamikor, 1957-ben, még lefogása előtt. A későbbi „érett korszakában” írt verseivel történő összehasonlításból kitűnik, hogy a költő milyen nagy utat járt be, „honnan indult és hova jutott el a Parnasszus meghódításában.”

KISZABADULÁSA UTÁN SZÜLETETT VERSEK (216–244.)

A költőnek többnyire a hagyatékában fellelt verseit szerkesztette e fejezetbe Sulyok László. Ezek többsége érett, tipikus, igazi Priska-vers.

KELTEZÉS NÉLKÜLI VERSEK (245–250.)

A fejezetcím nem szorul magyarázatra, a keltezés hiányának oka azonban ismeretlen.

RÖVID VERSEK, TÖREDÉKEK (251–256.)

Az e részben olvasható versek töredékek, gondolatforgácsok jórészt kézírással maradtak fenn, különböző felületeken: papírlapokon, -cetlikén, -fecnikén.

TERVEZETT KÖNYVÉBŐL (257–290.)

Ebben a fejezetben a költő által elkezdett memoárkötet rendelkezésre álló részletei olvashatók. Ezek többségéhez a szerkesztő a költő özvegyének, született Prack Évának a segítségével jutott hozzá, „aki nagy gondoskodással tüsténkedett” a hagyaték felkutatásában.

ÉLETFORGÁCSOK (291–306.)

„Életrajzi sűrítmény” került a fenti címmel jelölt részbe, felelevenítve a költő életének emlékezetes eseményeit, sorsfordító történéseit.

SZUBJEKTÍV SOROK (307–311.)

A kötet rendkívül informatív és igazán érdekes zárófejezete. „Utószó gyanánt” írt szintézis, amelyben Sulyok László hitelesen juttatja kifejezésre Priska József Tamáshoz fűződő közvetlen kapcsolatát. Mintegy lírai levélben tudatja a költővel, hogy a verseskötet „végre elkészült”. Beszámol a „címzettnek” – egyben tájékoztatja az olvasót is – a könyv összeállításának körülményeiről, a szerkesztés módszeréről, az alkotómunka részleteiről, a kapott segítségről és a versekről alkotott véleményéről is.

„Nem voltam egyedül a nagy munkában. Hála Istennek! Rengeteget segített hű párod, Prack Éva – magunk között Évike – aki nélkül ez a vállalkozás kudarcot vallott volna”.

„Verseid műfaji szempontból többségükben szonettek. [...] elsősorban a lelkedből fakadnak, tehát saját érzelmi világod, állapotod lenyomatai. Egyben rajta vannak a történelem, a születés korának a jegyei is. Miért is lenne másképp, ez az írás rendje. Kiváltképpen olyan ember esetében, mint Te vagy, akinek két nagy ihletőforrása van: a szerelem és a politika.”

S végül álljon még itt néhány sor Priska József Tamás költészetének és munkásságának jellemzésére.

„... költészetét a börtön teljesítette ki: az ottani érzések, gondolatok, tapasztalatok” – írja Sulyok László egy korábbi értekezésében, amelyben rendkívül termékeny költőként is jellemezi Priskát.

„Versei minőségét formájuk mellett igazságtartalmuk adja. Már mint a versek belső igazsága, a szerzővel való öazonosságuk” – olvashatjuk Németh Zsolt ajánlószóiban.

„Priska József Tamás szabadulása után mindig arra törekedett, hogy őrizze a forradalom emlékét, hogy sose feledjük azokat a honfitársakat, akik küzdöttek a független Magyarországért. Budapesten a kerületünkben található az egyik legszebb 56-os emlékmű a Városház téren, amely az ő

szorgalmazására jött létre” – fogalmazott Karsay Ferenc polgármester e kötet olvasóihoz szólva.

A verseskötet minden szépirodalmat kedvelőnek jó szívvel ajánlható, „mert a versek jó része nem forradalmi hangulatú, hanem igazi lírai alkotás, az első szerelméhez és a később megismert feleségéhez írt verseket is tartalmazza a kötet.”

S ne feledjük: a könyv – Sulyok László elkötelezett alkotómunkája nyomán – a versgyűjteményt meghaladó mű, más minőség, mintegy „hozzáadott érték”.

(Budafok-Tétény, Budapest XXII. kerület Önkormányzata, Budapest, 2022)

BAKONYI ISTVÁN

Könyörgés, márciusi hóban
Petrőczy Éva összegyűjtött versei

„Petrőczy Éva líráját, irodalomtörténeti és egyetemi tanári tevékenységét, rádiós szerepléseit, a protestáns egyházi sajtóban megjelent írásait régóta ismerem. A tudós költők társaságához tartozó személyiség ő, aki ráadásul gyakori esteken, kötetbemutatókon, tudományos konferenciákon mutatja föl színes egyéniségét. Itthon és külhonban egyaránt. Itt és most a költő áll a középpontban, legszebbnek ítélt verseivel. Ezekben a műveken is átsüt a fent vázolt összetettség, természetesen a költészet mindenkori természetének megfelelően...”

Ezeket a sorokat a 2017-ben megjelent kötet utószavában írtam, abban a kötetben, amely a költő legszebb verseit tartalmazza. Ma is így gondolom, akkor, amikor az összegyűjtött versek kötetét olvashatjuk, immáron a legteljesebb képet kapván Petrőczy Éva lírai életművének eddigi értékeiről. Az időrend hagyományosnak mondható: a

megjelent önálló kötetek sorjáznak egymás után, persze nem a maguk teljességében, hanem megszűrve.

Míves, szép könyv a *Könyörgés, márciusi hóban*. Címlapján a szerző egyik ősének, Vaniss Gyulának kiváló *Vadász-óraterv* grafikája. A borító meg is adja a könyv alaphangját, hiszen a családi háttér és az azzal összefüggő értékrend egyre fontosabb költőnk világában. (Mutatja ezt nemcsak a versek sora, de a közelmúltban megjelent sikeres regénye, a 2019-ben megjelent *Ida és Gyula* is, melynek fő szála a dédszülők története.) A déd- és nagyszülők, az anya és az apa szellemi hagyatéka sok versben jelenik meg, érzelmekben gazdagon. És hasonlóképpen a gyerekek és az unokák világa, jelezvén a páratlan folytonosság értékrendjét. Szeretnivaló költészet ez, az olvasót gyakran varázsolják el a pillanatok, amelyek közel viszik a megélt élet és a megírt életmű harmóniájához.

Bolyongás egy színes erdőben címmel az azóta elhunyt Kálmán C. György írt tanulmányértékű előszót a versek elé a költő, a tudós és a műfordító érdemeit is hangsúlyozva. Szerinte is „meghökkenően egységes” ez a költészet, melyre jellemző, hogy alkotója „...röviden, tömören fogalmaz, alig rímel, a ritmusnak csak emlékei maradnak, a strófák is legföljebb távolról idéznek fel klasszikus mintákat...” S még hozzáteszi, hogy mindemögött ott van a költészet eszköztárának a tudása, és így születik meg egy olyan líra, amely egyszerre dísztelen, visszafogott és mégis változatos. Igaz szavak, kétségtelenül! Hozzátehetjük, hogy a magabiztos műveltség és életismeret sem hiányzik a fogódzók közül.

Vannak visszatérő élmények, vannak visszatérő motívumok. Vannak visszatérő példák, hogy csak Jékely Zoltán nevét említsük. Hűséget jeleznek ezek a vonások, mint ahogy a már említett családi vonatkozások is. Miképpen így vagyunk Petrőczy hitével is, amelyben nem ismer kirekesztést, mindamelllett a protestantizmus a legerősebb szál, és ez nyilvánul meg tudományos tevékenységében is. És vannak visszatérő helyszínek, s itt sosem a földrajz az elsődleges, hanem a helyhez kötődő szellemiség. Ilyen helyszín pl. a pécsi Havihegy, mely a címadó nagy műben is szerepet játszik. És könnyed, természetes módon rajzolja meg az élet apró mozzanatait, a gyermekkor élményeitől a nagymamakorig. Közben őszintén néz szembe az idő múlásával, semmit sem titkolván. Természetesen a magyar valósághoz kötődik mindennek fölött, de úgy, hogy ízig-vérig európai az érdeklődése, a kitekintése. Semmilyen kánonba nem sorolható a beszédmódja, kiküzdött egyéni hangja könnyen felismerhető. Mint ahogy öniróniája is, s ezzel összefügg pontos önismerete.

A már említett és visszatérő emlékek között kiemelt helye van keresztapjának, az énekművész orvosnak, aki az ötvenes években börtönbe zárt apa helyett is viselte a gondokat. Az eszmélő kislány életében nagyon fontos szerepet játszott. Többek között az *Ellen-elegia, szülőbázisának* egy részletében így szól róla: „...Egy éves múltam, / amikor ott találtuk magunkat / egy május végi télben, / de ebből kicsiny pécsi csoda lett – / négy forint akadt még anyám zsebében, / s keresztapám, a csontsovány / és műtött gyomrú ifjú orvos / tíz kiló fát hozott haza, / és meleg lett, áldott meleg...” Ez az áldott melegség járja át a vers szövegét és az emlékezést. Egyfajta szociológiai vázlat is föllelhető itt ama bizonyos Rákosi-korszakról. Az anya zsebében talált aprópénz pedig ama „hétkrajcáros” novellát is felidézheti emlékeinkben... Amúgy a tisztos szegénység állapotát, melyben a szeretet és a meleg légkör uralkodik.

Olvashatunk templomokról, harangokról, a hit szent jelképeiről, az istenkövetés szép bizonyítékairól. A valódi és tág értelemben vett ökumenizmusról. Így van ez a legújabb versek ciklusában is, a 2020-ban és 2021-ben keletkezett művek világában. Az életmű szerves építése folytatódik itt, különösebb és látványos fordulat nélkül. Az élen egy igazi, rá jellemző miniatűr, a Molnár Piroskának ajánlott *Hang-harang*. „A köhögésed mélyén / ott a hangod, a friss, / az ifjú, a hajdani. / Berekednek olykor, / de nem lehet / a hang-harangok, / a harang-hangok, / a zengő szívűek szavát / soha kioltani.” A Nemzet Színészéhez méltó mű, ahhoz a színésznőhöz, aki sokat tett Petróczy műveinek tolmácsolásával az életmű népszerűsítéséért.

Régmúlt korok irodalmi alakjait éppúgy megéneklí, mint a kortársakat. A számára oly fontos Kormos Istvánt például a *Nakonxipánban tényleg hull a hó* soraiban. „...Pedig mennyire kellenél ide! / Hóbiciklivel, piros delfinekkal / erdélyi áfonyával varázsoló / kockás inges, lyukas pulóveres...” S ebben a világban a „márciusi tél” jelenik meg a „május végi tél” helyett, de mindegy is: rejtett módon utal így költőnk a fölfordult világra, a pusztulás jeleire. És megidézi azt a világot, amelyben még helyükön álltak a dolgok, amikor a nagymama „csak anyja bársonyos szemét / vitte magával a karmosan búcsúzó világból, / nem a halál rettenetét.” (*Nézem kettejüket*) Így idéz meg egy 1897-es fényképet a családi múltból. Összefügg ezzel az, ahogy az elmúlt századok világát rögzíti a középpontban a család képviselte értékrenddel. Még a hajdani járványok leküzdése is erőforrás számára a jelenkorban. Nem véletlenül bújik bele egy 18. századi evangélikus lelkész bőrébe ezzel a mondattal: „...gyászom nem tarthat örökké...” (*Felvidéki gyászdal*)

Mindennek remek összefoglalása a kötet címét is adó költemény. A 2020-as esztendő félelmeivel, de a könyörgést a középpontba állítva, és

közben adózva a már említett pécsi Havihegy csodájának, amely az 1690–91-es pestisjárvány idejét jeleníti meg. A „hálatemplom” emelkedettségével, az Úrba vetett hittel és lírai érzékenységgel, morális tisztasággal. A „karanténlira” kivételesen szép pillanatával.

Hiszen a költőt is nyomja a világ sok baja, nem vonhatja ki magát a környezetéből, a szellemi és biológiai járványok okozta helyzetből. Ugyanakkor megszólal benne a keserűség is, pl. szülőhavában, az *Áprilisban*, de a keservek után itt sem marad el a fohász. Egyfajta lírai naplót ír, gyakran keltezéssel egy-egy vers végén. S ebben az időben idézi meg az évfordulós Vörösmartyt a hazaszeretet puritán jelzéseivel, de a nagy elődhöz méltó nyelvezetben. Többek között az „égi vezényszó” emlegetésével.

Íme, egy példás összegzés. Íme, egy jelentős költői életmű, még korántsem lezárva. A gyógyulás, a harangvirág, az eper és a szerelem reménységével. (*Harmonogram*)

(*Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2021*)

ZENTAI LÁSZLÓ

Részei vagyunk-e a világ bohózatának? Alapvetések Hegyi Ferenc: *Burleszk* című regényéről

Hegyi Ferenc

BURLESZK

A burleszk vagy burlesque az olasz *burla* (tréfa, móka) szóból származó többjelentésű fogalom, de ma leginkább olyan bohózatfajtát jelöl, amely képtelen helyzetekre, torzításokra, kiélezett helyzetkomikumokra épít. A hősök esetlenek, irreálisan viselkednek és ebből bonyodalmak adódnak – idézhetjük a Wikipédia szócikkét és magyarázatát. Azonnal a filmművészetből ismert – főként a némafilm korszakában praktikus jelentekekre gondolunk –, mert Hegyi regényében a leghatásosabb kifejezési forma a lehetetlen és valóban képtelen dolgok egymáshoz igazítása.

Olyan formában, amilyen magából a sikamlós sztorihalmaz feszültségéből következik. Vannak véletlenek, mondhatjuk, de hamarjában rálegyinthetünk: még sincsenek! A regény műfajában az író teremthet ilyeneket, de a sikerre továbbra is várni kell, miként az elismerésre is.

A gúnyolódás ebben a regényben az intellektuális szarkazmus meghatározására illik. A gondolatsorok vibrálnak, olykor azt hiszi az olvasó, hogy fel akarnak robbanni, de néhány oldallal odébb ugyanaz a színész, a pályája végén sertepelő, kiégett Rajnai akár az ellenkezőjét is mondja a lányának, Sárinak. Egy film is készülhet Martell Károlyról, de a pénz az arab világból érkező „neomágnásoktól” fedezheti a költségeket. Valójában ki lehet Martell Károly? A regényben egy fantomizált személy, akiről nagyon filmet akarnak csinálni, de mindenki másképpen képzei a cselekmény szálait. Robognak a szereplők, viaskodnak egymással, néha persze magukkal is. Az öreg Rajnai megfásult arccal ül, és a megengedett adagnál több bort ereget magába, kínlódik és maga ostromolja a filmvilág iránti vágyának komikumát. Mert valóban a XXI. század szégyene, hogyha valaki úgy húzza magára a zongorát, hogy a valóságban semmi köze hozzá. Tudjuk a regényből, hogy Sári is jól keres, de nem királynőszerepekben, ahogy az anyja vagy az apja, az a kiégett, vágyálmokban fetrengő színész ember tényszerűen állapítja meg önmagáról, hogy ő sem a régi már. Lefalcolt az emlékeiben, mindent ostoroz, dűnnyög is hozzá, kifogásolja a lánya minden mozdulatát, mert ez a század megtanította az embereket támadni, kifogásokat keresni, ha nem sikerül valami. Mert „egyesekeket erősen foglalkoztat az értelmes, maga után nyomot hagyó élet kérdése és mindannak a veszélyeztetettsége, amit kereszténységnek, európai kultúrának, civilizációnak gondolunk” – írja Hegyi, de megerősíthetjük mi is: az bizony nagy veszélyben van! Tudja ezt Hegyi Ferenc író is, mert a kérdés bonyolultságában is egyszerű: Ahmedé lesz-e a kontinens, mert-hogy a pénz megint a legnagyobb úr, vagy az egyistenhitű földrész új messiást kereshet-e magának?

Ahogy olvastam Hegyi Ferenc regényét, egy másik, nagyon is életszerű víziós történet jutott eszembe. Michel Houellebecq *Bebódolás* című, több kiadást megélt regénye, amelynek védőborítóján Mona Lisa látható fekete csadorban. Ott is tréfálkoznak a Sorbon Egyetem mihaszna, kiégett tanárai, nagyokat szeretkeznek a diáklányaikkal, s közben beleasszimilálódnak a muszlim kultúrába. Ott sem vetélkednek már a kontinens „fehér emberei”, csak igazodni próbálnak, miként itt is, Hegyi mesterien komponált bohózatában.

A sokszereplős regény minden alakja zaklatott, Sáriról megtudjuk, hogy azért mindenki nem fekszik le, Brúnó valahogy reménytelen és esetlen figurájától tudjuk, hogy szemrebbenés és következetesség nélkül cseréli le Vadászt az arabra, s meg is magyarázza, hogy a Martell-ügy miatt rúgta ki, de még mindig nem tudjuk, hogy ki az a Martell Károly. Milyen fantomizált politikus vagy sima közszereplő, aki valahogy nem akar vászonra kerülni? Vajon ki kaphatná a szerepet, a főalak megformálóját? Kérdések és zaklatások, beletörődések és sok-sok vívódás. Tévedés a kulisszák előtt és mögött. Azután csend, mert valaki „bepotyog” az erkélyen, nem potyog, inkább beesik, menekül egy szinttel magasabbról, merthogy az ottani körülményekből kizárták, de inkább maga zárta ki magát abból a bohózatból. Kellett neki lukra futni? És a történet itt kezd bonyolódni, mert vannak kényszerek és vannak, akik hagyják magukat kényszeríteni. Így lesz teljesen pantomimikus a jelenet, senki sem tudja a helyét, de azal mindenki tisztában van, hogy Hegyi Ferenc regénybohózatának fontos szereplőjévé avanszált. Az író tudatosan tette ilyenné a regénybeli szereplőit, mindegyiknek megtalálta a helyét. A sakktáblán jó előre kiszámolta a lépéseiket, még akkor is, ha a cserék okairól kevesebbet tudunk meg a regényből, mert hagyja, hogy az olvasó gondolja tovább a bohózatban szereplők további lépéseit. Vajon sok rajongó Kemal játszik a táncosnő Juló férjével, aki „ékszerész”, de valójában ingatlanos, tehát Kemal és Ahmed embere lehet Európa szép kastélyainak megszerzésében, mert a XXI. században a muszlim katonák már nem karddal jönnek elfoglalni Európát, a büszke nőt, hanem sok-sok pénzzel. Mégcsak csellel sem, ahogy 1541-ben Budával tették, mert akkor csak nézelődni jöttek, hogy majdnem 150 évig nézelődjenek.

Hegyi Ferenc humora fokozza a szereplők iránti kíváncsiságunkat, mert az egyik pillanatban még szimpatikus ember, a másikban már ellen-szenvenné válik. Minden bizonnyal az író szándékosan formálta ilyenné. Ezzel is borzolva a történelem iránti figyelmünket.

A *Burleszke* pontossággal felépített mű, lankadatlan harcról árulkodik, amelyben nekünk, olvasóknak kell eligazodnunk a regényfolyam valóságos dzsungelében. Ne féljünk elmélyedni, mert ebben a regényben nemcsak a művészvilág kudarca adja a mű igazi esszenciáját, hanem a modernkori népvándorlás vagy vallási térhódítás gazdasági térnyerését láthatjuk. Az író megírta, tehát mindent láthatunk. Azt is, hogy Martell Károlyt még nem láthatjuk a filmvászonon, de látni fogjuk, ahogy a párizsi Charlie Hebdo satirikus hetilap munkatársait nemes egyszerűséggel lemészárolják egy másik, feltörekvő világvallás nevében.

Az író azért ír ilyen tárgyú regényeket, hogy útbaigazítson, s nem azért, hogy a tudatlan olvasót riogassa. Különösen azért fontos ezt leírunk, mert a XXI. század embere a kultúrkörnyezetében elpuhult, kényelmessé és gyanútlanná vált.

Fontos regény tehát Hegyi *Burleszkje*, sokszereplőssége ellenére fontos könyv, mert a művészvilág erjedése mellett megmutatja az igazi veszélyeket, s amely már évtizedek óta nem Martell Károlyról szól, hanem Európa elveszejtéséről. Mi nézők-olvasók, egy-egy bohózatra nevetetés céljából ülünk be a páholyunkba, de Hegyi bohózata figyelmeztet minket, hogy ne kényelmesdjünk el benne, mert mi is elveszthetünk benne mindent úgy, hogy észre sem vesszük...

(Unicus Kiadó, Budapest, 2021)

SZERZŐINKRŐL

- ÁDÁM TAMÁS (1954, Balassagyarmat) költő, szerkesztő, újságíró.
- ANDÓ ÁKOS (1975, Salgótarján) újságíró, a Zenthe Ferenc Színház munkatársa.
- BAKONYI ISTVÁN, DR. (1952, Székesfehérvár) irodalmár, főiskolai tanár.
- BALAJTHY FERENC (1946, Mór) Vajda-díjas költő.
- BARÁTHI OTTÓ, DR. (1944, Hatvan) közgazdász, újság- és közíró.
- CSÁK GYÖNGYI (1950, Kisvaszar) költő, író, pedagógus.
- CSONGRÁDY BÉLA, DR. (1941, Hatvan) Madách-díjas közíró, szerkesztő, tanár.
- FECSKE CSABA (1948, Szögliget) József Attila-díjas költő, publicista.
- JÓNA DÁVID (1968, Budapest) költő, az Art'húr Irodalmi Kávéház alapító-főszerkesztője.
- JUHÁSZ LÁSZLÓ (1958, Salgótarján) a MNL Nógrád Megyei Levéltárának munkatársa.
- MIKÓCZY DÉNES (1958, Nagymeny) felvidéki képzőművész.
- NAGY ANGELA (1945, Balassagyarmat) építészmérnök, képzőművész.
- NAGY LÁSZLÓ (1953, Balassagyarmat) közíró, művelődésszervező. Balassagyarmat Pro Urbe-díjasa.
- NAGY ZSÓFIA (1962, Nagykürtös, Velký Krtiš) gasztroszakértő, rovat-szerkesztő, ételkritikus.
- ORAVECZ TIBOR (1959, Salgótarján) költő.
- PÁSZTOR ÉVA (1955, Balassagyarmat) középiskolai tanár, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Nógrád Megyei Tagozatának elnöke.
- RÓNA Z. PÉTER 1961-ben született. Nógrád megyében él.
- SIMEK VALÉRIA (1953, Bakonycsérnye) óvodapedagógus, költő, író.
- SZENTJÁNOSI CSABA (1965, Budapest) költő, szerkesztő.
- URAKY NOÉMI (2000, Miskolc) a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar- és etikaszakos hallgatója.
- ZENTAI LÁSZLÓ, DR. (1950, Sopron) költő, író, a Soproni Füzetek főszerkesztője.

A lapszám Dávid Zsuzsanna alkotásainak felhasználásával készült.
A külső borítón a *Búzamag* és a *Kenyértörés*, a belső borítóoldalakon
a *Járó szentségtartó* és a *Születés* c. akvarell látható.

Főszerkesztő:
DR. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ

Főmunkatárs:
DR. CSONGRÁDY BÉLA
NAGY PÁL (Párizs)

Fenntartó:
SALGÓTARJÁN MEGYEI JOGÚ
VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

Partnereink:

Borítótervező:
RÁDULY CSABA

NÓGRÁD MEGYEI HÍRLAP

Online szerkesztő:
TAJTI BÁLINT

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR
NÓGRÁD MEGYEI LEVÉLTÁRA

Tördelőszerkesztő:
HERNÁDINÉ
BAKOS MARIANNA

ARTÉRIA NYELVSTÚDIÓ,
GALÉRIA ÉS KLUB

Készült
a Polar Stúdióban (Salgótarján)

Kiadja: Balassi Bálint Megyei Könyvtár (3100 Salgótarján, Kassai sor 2.)
Felelős kiadó: MOLNÁR ÉVA igazgató

Alapító:
Nógrád Megyei Önkormányzat Közgyűlése

A lap díjai:

Nógrád Megye Madách-díja

Salgótarján Pro Urbe-díja

Nógrád Megyei Értéktár „Nógrádikuma”

Levélcím: 3101 Salgótarján, Pf. 18. ♦ Telefon: 32/521–560 ♦ Fax: 32/521–555
Internet: www.palocfold.wordpress.com ♦ Elektronikus cím: palocfold@bbmk.hu
Terjeszti a Magyar Lapterjesztő Zrt. (LAPKER) ♦ Egy szám ára: 500,- Ft ♦
Előfizethető a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban és az elérhetőségeinken.
A Palócföld Könyvek sorozatban megjelent könyvek ugyanitt megrendelhetők. ♦
Kéziratokat és rajzokat megőrizzük, de nem küldünk vissza.
ISSN 0555-8867 (Nyomtatott) 2786-1821 (Online) ♦ INDEX 25925

Palócföld

ERDŐRMI MŰKÖDÉSÉK KÖZLEKEDÉSTUDIAI

22002

9 770555 886008

Ára: 500 Ft